

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**ÖZEL SEKTÖRÜN SANATA DESTEĞİ VE SANAT
GALERİLERİNİN ALTERNATİF SANAT EĞİTİMİ ALANINA
KATKI OLUŞTURMASI**

Fatma Betül KOTİL

Danışman:

Yrd. Doç. Dr. Ayşe OKUR

Konya 2016

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı	Fatma Betül KOTİL	
Numarası	118309031007	
Öğrencinin	Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
	Dalı	Resim-iş Öğretmenliği Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
Tezin Adı	Özel Sektörün Sanata Desteği Ve Sanat Galerilerinin Alternatif Sanat Eğitimi Alanına Katkı Oluşturması	

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Fatma Betül KOTİL

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma Betül KOTİC
	Numarası	118309051007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Özel Sanatlar Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Ayşe OKUR
	Tezin Adı	Özel Sektörün Sanata Desteği Ve Sanat Galerilerinin Alternatif Sanat Eğitimi Akademiye Katkı Olarak Kabul Edilmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ..... başlıklı bu çalışma ..19../12../2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Yrd. Doç. Dr. Ayşe OKUR	Danışman	
Yr. Doç. Dr. Hülya Karoğlu	Üye	
Yrd. Doç. Ahmet TÜRE	Üye	

ÖNSÖZ

İnsanı diğer canlılardan ayıran bir çok özellik saymak mümkündür. Ancak estetik ve duyarlılığın yarattığı bir farklılık olan sanat, insan toplumlarının medenileşmesinde ve ilerlemesinde özel bir yere sahiptir. Hem insan estetik ve duyarlılığının dile gelme biçimi olması hem kendine özgü bir mesajının olması sanatı insanın ayırıcı özelliği yapmanın yanında diğer canlılardan üstün yanı da yapmaktadır. Sanat, insanda bilinmeyen arayışı ve yaratıcılığın serüveni olarak ele alınabilir. Toplumların gelişmesi ve değişmesinde bu arayışın ve yaratıcılığın hayati bir rolü vardır. Sanat, bir bütün olarak insanoğlunun bu serüveninin estetik kalıplarla karşımıza çıkmasıdır.

En ilkel toplumlardan günümüzün en modern toplumlarına kadar tarih boyunca her insan topluluğunda sanatın olduğu görülmektedir. sanatın insan içindeki yaratıcılığın belirli mesajlarla bile gelme biçimi olması bunu gerekli kılmıştır. Sümer, Eski Mısır, Çin, Orta Asya Türk Medeniyetleri, Antik Yunan ve Roma, Bizans, Arap, İslam, Selçuklu, Osmanlı, Modern Avrupa toplumlarının hepsi kendine özgü yaşamsal değerleri ve kültürleri ile bilinen ve bu değerlerini sanatı ile günümüze aktaran kültür ve medeniyetlerdir. Bu yönüyle sanatı günlük yaşamın içinde verilen bir mesaj olmanın yanında toplumların geleceğe bıraktığı izi olarak görmek de mümkündür.

Ürettiği mesajlarla insanları belirli değerler ve formlar çerçevesinde biçimlendiren ve yetiştiren bir etkinlik olarak sanat, bireysel ve toplumsal eğitimin de kendine özgü bir yoludur. Geçmişte deha düzeyindeki bireysel yeteneklere özgü bir çaba olarak varlığını sürdüren sanat, günümüzde hem eylem olarak hem bir eğitim biçimi olarak kitleselleşmektedir. Özellikle eğitim sistemleri içerisinde sanat eğitim ve öğretimine ilişkin verilen derslerin sayısı artmakta bunun yanında sadece sanat eğitiminin verildiği okullar açılmaktadır. Bunun yanında sanatın toplumsal işlevinin bilincinde olan özel sektör kuruluşlarının desteği ile bir çok sanatsal faaliyet gerçekleştirilmektedir.

Modern Türkiye, geçmişin anlayış ve kültüründen farklı değerlerle doğmuş bir devlet ve toplumdur. Atatürk'ün ünlü "Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından birisi kopmuştur" sözü, adeta bu yeniden doğuşun farkını da ortaya koyar niteliktedir. Temel vurgusu modernlik olan Türkiye Cumhuriyeti, doğuşundan itibaren sanatın insan ve toplum gelişimindeki rolünün farkında olarak hareket etmiş, bir çok sanat eğitimi kurumunu faaliyete

geçirmiş, sanatçılar yetiştirmek için gerekli alt yapıyı oluşturmuş, sanatçı olma istidadı olan yeteneklerin modernliğin Kabesi olan Avrupa'ya eğitim için göndermiştir.

Cumhuriyet Dönemi, çağdaşlaşma ideolojisi çerçevesinde sanatın toplumsallaştırma rolünün ön plana çıktığı bir dönemdir. Devletin bu konudaki girişimlerine zaman içerisinde özel sektörün de eşlik ettiği görülmektedir. Özellikle 1970'lerden itibaren bir çok özel sektör kuruluşunun çeşitli sanat faaliyetlerine destek olduğu, başta resim ve müzik sanatları olmak üzere bir çok sanat dalına önemli yatırımlar yaptığı görülmektedir. Ayrıca sergi, fuar ve sanat galerilerinin de bu dönemde sanatın toplumla buluşturulduğu mekanlar haline geldiği görülmektedir.

Görsel sanatların bir çok alt dalının sanat alıcısı ile buluşturulduğu mekanlar olarak sanat galerilerinin son dönemlerde yaygınlaştığı görülmektedir. kişisel girişimlerin yanında Türkiye'nin önde gelen özel sektör kuruluşların sanatı ve sanatçıyı desteklemek adına sanat galerileri açtığı ve açılmış olan galerileri sponsorluk ve benzeri şekillerde desteklediği görülmektedir. Dolayısı ile sanatın toplumu eğiten ve geliştiren boyutlarının sanat galerileri aracılığı ile işlevini sürdürdüğünü söylemek mümkündür.

Bu araştırmada sanat galerilerinin sanat eğitimindeki rolü ve sanatın eğitici boyutlarının neler olduğu ele alınmıştır. Sanatın bireyde yarattığı gelişme dört boyutlu olarak ele alınmış ve sanat galerilerindeki sanat etkinliklerine katılanlar üzerinde yapılan bir uygulama ile bu boyutların gerçekleşme düzeyi test edilmiştir.

Araştırmayı hazırlama sürecinde bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Ayşe OKUR 'a çok teşekkür ederim. İlk danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Hülya KAROĞLU 'na seminer dönemindeki desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Bilgi ve Tecrübesiyle her zaman yanımda olan ve manevi desteğini esirgemeyen. Sayın Yrd. Doç. Dr. Kübra ÖZALP' a çok teşekkür ederim. Çalışmayı hazırlama sürecinde benden yardımlarını esirgemeyen Kırıkkale Üniversitesi Öğretim Üyesi olan eniştem Mehmet DOĞAN 'a teşekkür borçluyum. Ayrıca ailem ve tüm hocalarım'a emekleri için saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Fatma Betül KOTİL

2016-KONYA

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı	Fatma Betül KOTİL
Numarası	118309031007
Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
Programı	Resim-iş Öğretmenliği Bilim Dalı
Tez Danışmanı	Tezli Yüksek Lisans
Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Ayşe OKUR
Tezin Adı	Özel Sektörün Sanata Desteği Ve Sanat Galerilerinin Alternatif Sanat Eğitimi Alanına Katkı Oluşturması

ÖZET

Toplumların gelişim sürecinde önemli bir rolü olan sanat, bireylerin medeni bir toplum üyesi olmasında hayati bir öneme sahiptir. Sanatın bireyi toplumsallaştırıcı ve toplumu çağdaşlaştırıcı rolünün bilincinde olan Modern Türkiye, sanatı ve sanatçıyı desteklemiş, sanatın gelişmesi için önemli çabalar sarfetmiştir. Devletin çabalarına ek olarak özellikle 1970’lerden itibaren özel sektör kuruluşları da başta sanat galerilerine sağladıkları desteklerle sanatın gelişmesine katkı sağlamışlardır.

Bu araştırmada sanatın sanat alıcısı ile bulunduğu bir mekan olarak sanat galerilerinin ve sanatın eğitici rolü incelenmiştir. Konya ilinde yapılan bir uygulama ile sanatın eğitimdeki rolü istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Araştırmada sanat galerilerine giden 200 katılımcıya anket uygulanmış ve anketlerden elde edilen veriler SPSS 20.0 paket programında analiz edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre sanat, bireylerin yaratıcılık, bilişsel düşünme, estetik duyarlılık kazanma ve sanat pratiklerini geliştirme yeteneklerini istatistiksel olarak anlamlı düzeyde geliştirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sanat, görsel sanat, sanat galerileri, sanatın eğitimdeki rolü,

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma Betül KOTİL
	Numarası	118309031007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
	Programı	Resim-iş Öğretmenliği Bilim Dalı
	Tez Danışmanı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Ayşe OKUR
Tezin Adı	İngilizce	To Support That Art By Private Sector And To Make Contribution That Alternatives Art Education Area By Art Galleries

SUMMARY

Art, having an important role in the development process of societies, has a vital role in individuals' becoming a member of a civilised society. Modern Turkey, conscious of the role of art in making the individual socialized and modernizing the society, has supported the art and the artist (its doer) and put a remarkable effort to develop art. In addition to the state's contributions, private sector foundations have contributed to the development of art with their support chiefly to the art galleries especially since 1970s.

In this study, as a place where art meets its lover, art galleries and the educational role of art are examined. With an application conducted in Konya, the role of art in education has been analyzed. In the study, 200 participants who visited art galleries were applied a questionnaire and the data acquired from it was analyzed via 2.0 SPSS packet program.

According to the findings, art develops statistically individuals' creativity, cognitive thinking, aesthetic, acquiring sensitivity and the ability to develop art practices in a meaningful level.

Key words: Art, Visual Arts, Art Galleries, Role of Art in Education.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
SUMMARY.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar	
LİSTES.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Amaç	2
1.3. Önem	2
1.4. Varsayım (Sayıtlılar)	4
1.5. Sınırlılıklar	4
2. SANATIN TOPLUMSAL GELİŞİMDEKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	5
2.1. Sanat Kavramı	5

2.2. Sanatı Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar	7
2.3. Sanatın Toplumsal Gelişmedeki Rolü	8
2.4. Sanatın Bireysel ve Toplumsal Rolü	11
2.5. Sanatın ve Sanatçının Dili, Mesajı ve İdeolojisi	14
2.6. Küreselleşme ve Kültür Sanatın Değişime Uğramasının Sonuçları.....	16
3. TÜRKİYE’DE SANAT VE SANAT EĞİTİMİ	20
3.1. Türkiye’de Sanatın Tarihi	20
3.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem	20
3.1.2. Cumhuriyet Dönemi	22
3.2. Cumhuriyet Dönemi’nde Sanata Yönelik Gelişmeler.....	23
3.3. Türkiye’deki Toplumsal Yapı Değişimi ve Sanat.....	28
3.4. Sanat Eğitimi	31
3.4.1. Sanat Eğitiminde Yaklaşımlar	39
3.4.1.1. Disipline Dayalı Sanat Eğitimi (DDSE).....	39
3.4.1.2. Görsel Kültür Yaklaşımı (GKY)	40
3.4.1.3. Çok Kültürlü/Kültürlerarası Eğitim	41
3.5. Türkiye’de Sanat Eğitiminin Kurumsal Yapısı	42
3.5.1. Örgün Eğitim	42
3.5.2. Yaygın Eğitim	43
4. SANAT GALERİLERİNİN SANAT EĞİTİMİNDEKİ ÖNEMİ VE ROLÜ	45

4.1. Sanatın Gelişmesinde Tarihi Bir Ara Geçit: Sergiler	45
4.1. Sanat Galerileri.....	46
4.2.1. Türkiye’de Sanat Galerilerinin Artan Önemi	47
4.2.2. Türkiye’de Sanat Galerilerine Özel Sektörün Desteği	49
4.3. Sanat Galerilerinin Sanat Eğitimindeki Önemi ve Rolü	57
5. KONYA İLİNDE ALAN ÇALIŞMASI	60
5.1. Yöntem ve Veri	60
5.2. Evren ve Örneklem.....	60
5.2. Veri Toplama Araçları.....	60
5.3. Geçerlik Ölçümü İçin Yapılan Faktör Analizi Sonuçları	62
5.4. Güvenilirlik Analizi Sonuçları	65
5.2. Bulgular ve Yorum.....	65
5.2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	66
5.2.2. Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneği.....	70
5.2.3. Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme.....	75
5.2.4. Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi	77
5.2.5. Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme.....	79
5.2.6. Demografik Özelliklerin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi	81
5.2.6.1. Yaşın Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi	82
5.2.6.2. Cinsiyetin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi	83

5.2.6.3. Eğitimin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi.....	85
5.2.6.4. Mesleğin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi.....	87
5.2.6.5. Gelirin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi	89
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	91
KAYNAKLAR.....	96
İnternet Kaynakları.....	102
EKLER	103
EK.1. Sanat Eğitimi Ölçeği	103

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Görsel Sanatlar Alanında Öne Çıkan Etkinlikler.....	49
Tablo 2. Görsel Sanatlar Alanında Öne Çıkan Etkinlikler.....	51
Tablo 3. KMO ve Bartlett Testi Sonuçları	62
Tablo 4. Toplam Açıklanan Varyans Tablosu	63
Tablo 5. Faktör Ağırlık Tablosu.....	64
Tablo 6. Ölçeğin Güvenirlik Analizi Sonuçları	65
Tablo 7. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	66
Tablo 8. Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünmeyle İlgili Bulgular.....	70
Tablo 9. Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel Ve Duygusal Öğrenme İle İlgili Bulgular....	75
Tablo 10. Estetik Duyarlılık Kazanma Ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi İle İlgili Bulgular	77
Tablo 11. Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma Ve Geliştirme İle İlgili Bulgular.....	79
Tablo 12. Demografik Özelliklerin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi.....	81
Tablo 13. Yaşın Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi	82
Tablo 14. Cinsiyetin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi	83
Tablo 15. Eğitimin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi	85
Tablo 16. Mesleğin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi	87
Tablo 17. Gelirin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (Kişi)	67
Şekil 2. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı (%).....	67
Şekil 3. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (Kişi).....	68
Şekil 4. Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Dağılımı (Kişi).....	69
Şekil 5. Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Dağılımı (%).....	69

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BİLSEM	: Bilim ve Sanat Merkezleri
DDSE	: Disipline Dayalı Sanat Eğitimi
GKY	: Görsel Kültür Yaklaşımı
ISME	:International Society for Music Education
InSEA	:International Society for Education Through Art
İKSV	: İstanbul Kültür Sanat Vakfı
İSMEK	:İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NAEA	:National Art Education Association
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

1. GİRİŞ

Sanat, içinde doğduğu toplumun bir aynası gibidir. Günümüzde en zengin sanatsal birikime sahip olan coğrafya olarak karşımıza çıkan Avrupa’da sanatın ve sanat eserlerinin hikayesine bakıldığı zaman her dönemin kendine özgü bir yaşam tarzının olduğunu ve bu yaşam tarzının dönemin sanat eserlerinde kendini ortaya koyduğunu açık bir şekilde gözlemek mümkündür. İster resim ister giyim ister mimari olsun fark etmeksizin her sanat dalı dönemin “modus vivendi”¹sini günümüze kadar taşıyan tarihi kayıtlar niteliğindedir.

Sanat, tarih boyunca bilimle iç içe olmuş hatta tarihteki en önemli bilim adamlarının eserlerini ortaya koyma biçimlerinden birisi olarak her dönem kendini yenilemiştir. Gerek Doğu dünyasında olsun gerekse Batı dünyasında bilinen bir çok önemli bilginin aynı zamanda döneminin en önemli sanatçıları olması bunu göstermektedir. Özellikle Avrupa’daki Rönesans çağı bilim adamlarının bir çoğunun aynı zamanda bir ressam ya da heykeltıraş oldukları bir tesadüften daha fazlasına işaret etmektedir (Dikmen, 2012: 140-142).

Sanat, ortak duyguları ifade etmeyi sağlayan araçlardan birisidir. Özellikle dil, din, kültür farklılıkları olan toplum ve bireyler arasında sanatın önemli bir iletişim sağlama gücü vardır. bu özelliği dolayısıyla sanat farklılıklar arasındaki bir etkileşim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanat eğitimi ise birey ve topluma dengeli ve uyumlu olmayı öğretir ve benimsetir. Bu nedenle eğitim yoluyla birey ve topluma sanat kültürü kazandırmak toplumdaki dengesizlik ve uyumsuzluğun ortadan kaldırılması açısından büyük önem taşımaktadır (Mercin ve Alakuş, 2007: 17-18’den Aktaran Zor, 2014: 6).

1.1. Araştırmanın Konusu

Sanatın yaşanılan dönemle ilişkisi küreselleşmenin sosyo-ekonomik ve siyasi olarak bütün hayatı etkilediği günümüzde de kendisini göstermektedir. Genel olarak eğitim anlayışının değiştiği günümüzde toplumsal eğitimin önemli bir aracı olan sanat alanında da bu değişimin etkileri görülmektedir. Bu süreçte modern olarak adlandırılan anlayışlar yerini

---

¹ Yaşama biçimi, yaşam tarzı gibi anlamlarla Türkçe’ye çevrilebilecek olan Latince deyim. Bu deyim, bir kişinin yaşam biçimi ya da tarzını değil bir dönemin, toplumun, kültürün yaşam biçimini (gelenek-görenekler, ilkeler, anlayışlar vs) ifade eder. Özü itibarıyla modus vivendi, ayırt edici bir biçim ve kültür farklılığını ifade etmektedir. Ayrıca uluslar arası ilişkilerde de aynı anlamlarda kullanımı vardır.

postmodern anlayışlara bırakmakta ve sanat yoluyla eğitimde yeni yaklaşımlar tartışılmaktadır (Aykut, 2006: 33).

Sanatın gelişim tarihine bakıldığı zaman sanat eserini geniş kitlelere ulaştırmayı amaçlayan sergi, fuar, sanat galerileri, müzeler gibi bir çok sanat eserini aynı anda bir araya getiren etkinlik ve mekanların büyük bir öneminin olduğu görülmektedir. Bu etkinlikler ve mekanlar bir yandan sanatçının mesajını çok daha geniş kitlelere ulaştırmasını sağlarken diğer yandan da sanat eğitiminin toplumsal bir etkinlik halini almasına imkan tanımaktadır. Günümüzde büyük ölçüde sponsorluklarla ve özel sektörün sağladığı maddi desteklerle organize edilen sanat galerileri, bu etkinlikler içerisinde özel bir yere sahiptir. Sanat galerileri bir yandan birbirinden farklı sanat eserini diğer yandan sanat çevrelerinin önde gelen isimlerini ve geniş halk kitlelerini bir araya getirmektedir. Dolayısıyla sanat galerilerinin sunduğu imkanlarla sanat, sanatçı, sanata destek verenler, sanata ilgi duyan kitleler ortak bir zeminde bir araya gelmekte ve sanatın mesajı üzerine görüş alışverişinde bulunmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı, sanatın toplumla buluştuğu önemli bir etkinlik alanı olan sanat galerilerindeki sanatsal faaliyetlerin ve dolayısıyla sanatın birey eğitimindeki rolü tespit etmektir. Çalışmanın bu amacına uygun olarak önce literatürdeki araştırmalar incelenmiş sanatın birey eğitimini ne şekilde hangi boyutlarda etkilediği tespit edilmiştir. Daha sonra tespit edilen bu boyutlar itibarıyla sanatın birey eğitimindeki rolü istatistiksel olarak sorgulanmıştır.

1.3. Önem

Türkiye’de kültür sanat etkinliklerinin 1980’li yıllardan itibaren bir kültür-sanat piyasasının oluşmasına yol açtığı görülmektedir. Daha önceki döneme ait çabaların bir alt yapı hazırladığını kabul etmekle birlikte 1980’den itibaren kaydedilen gelişmelerin yeni bir yönelime açtığını söylemek mümkündür. Rasyonel işlevleri olan kültür sanat politikaları, toplumun ortak düşünceler etrafında bir araya gelmesini sağlamakta ve devletin çeşitli alanlarda yürüttüğü politikaların modernleştirici bir zeminde işlevselleşmesini sağlamaktadır. Çünkü kültür ve sanat toplumda eğitici ve öğretici bir rol üstlenmekte, toplumun ortak bir kimlik etrafında ulusal ve uluslar arası düzeyde kendini tanımlamasını sağlamaktadır.

Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte ortaya konan "muasır medeniyet seviyesi" hedefi açısından özellikle Kemalizm ekseninde geliştirilen kültür sanat politikalarının Türk toplumu için yeni bir tanımlayıcı özne olduğunu söylemek mümkündür (Kösemen, 2012: 146-147). Bu açıdan devletin geliştirdiği ve devlet dışı çeşitli aktörlerin de desteklediği kültür sanat politikaları ve uygulamalarının toplumsal değişim, gelişim ve kendini ifade etme biçimi olarak önemi büyüktür.

1980 sonrası döneme damgasını vuran temel olgulardan birisi olan küreselleşme, sanatsal etkinlikler açısından da etkisini göstermiş ve yaşamın her alanında olduğu gibi sanatta da bir piyasalaşmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sanatsal faaliyetler özünde kamusal boyutu yüksek olan faaliyetler iken küreselleşmenin başlattığı süreçle birlikte sanatın kamusal boyutu geri planda kalmakta ve sanatsal faaliyetler piyasa faaliyetlerinin bir parçası gibi işlem görmektedir. Bu dönüşüm doğal olarak sanatın kamusal boyutuna ilişkin boyutların nasıl belirleneceği sorununa da yol açmaktadır. Çünkü piyasa sisteminde her ne kadar sanat, sosyal sorumluluk kapsamında gündeme gelse de toplumsal ihtiyaçlara göre değil piyasa mekanizmalarına göre üretilmektedir. Bu da kamusal bir hizmet olan sanatın üretiminde yetersizlikler ve aksaklıklara yol açabilmektedir. Türkiye'de de son yıllarda bu eğilim artmakta ve geçmişten beri kültür sanat politikalarında önemli bir ağırlığı olan devlet, bir çok alanda geri plana çekilmektedir. Devletin bu geri çekilmesi ile birlikte sanatsal faaliyetler piyasalaşırken bir çok sivil toplum kuruluşu da devreye girerek sanatın her şeye rağmen toplumsallığını sürdürmesinin yollarını aramaktadır (Şahin, 2013: 253-254).

Öte yandan devlet desteğine duyulan ihtiyacın artmasına karşın başta ABD ve Avrupa olmak üzere tüm dünyayı derinden etkileyen 2008 Ekonomik Krizi'nin devletlerin ekonomilerinde ve bütçelerinde büyük bir sarsıntıya yol açtığı da görülmektedir. Devletlerin bir çok alanda yaptıkları bütçe kısıntısını sanatsal faaliyetler konusunda da yapması sanatsal faaliyetlere yeni destek arayışlarına da yol açmıştır. Halihazırda dünyanın bir çok ülkesinde sanata sağlanan kamu destekleri hala üst düzeylerde iken bu desteğin Türkiye'de sanatsal faaliyetlerin maliyetinin çok altında olduğu da görülmektedir. Örneğin İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti seçildiği 2010 yılında düzenlenen İstanbul Bienal'ına sağlanan kamu desteği maliyetin sadece % 20'si civarında iken Lyon, Liverpool, Manifesta bienallerine sağlanan kamu destekleri % 90'lara ulaşmaktadır (İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSUV), 2013: 7, 25-26).

Bienaller en önemli ve kapsamlı sanat etkinliklerden birisi olmasına karşın devletin sağladığı desteklerin maliyetin beşte biri gibi düşük bir oranda kalması sanatsal etkinliklerin finansmanına ilişkin başka arayışları gündeme getirecektir. Örnek uygulamaların sonuçları işletmelerin görsel sanatlara ve genel olarak sanata verdikleri sponsorluk desteklerinin pazarlama ilkeleri çerçevesinde kurulan ilişkilerin mükemmel örneklerinden birisi olduğunu ortaya koymaktadır (Thompson, 2005: 14-15).

1.4. Varsayım (Sayıtlılar)

Her ampirik çalışmada olduğu gibi bu çalışmanın da bazı varsayımları söz konusudur. Bunlar aşağıdaki şekildedir;

- ✓ Araştırma örneklemini, evreni temsil etmektedir.
- ✓ Araştırmaya katılanların sorulara doğru cevap verdiği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma, literatürdeki belge ve dokümanlardan elde edilen bilgiler ve katılımcılara uygulanan anketlerden elde edilen verilerle hazırlanmıştır. Araştırmanın kapsamı doğrultusunda sanatla ilgili bir çok konu çalışma dışında tutulmuş ve incelemeye dahil edilen konular da araştırmanın temel amacına ulaşmayı sağlayacak ölçüde çalışmaya dahil edilmiştir. Literatürde sanatın toplumsallaştırıcı rolü çoğu zaman ideoloji ile ilişkilendirilmekte ve sanatın ideolojilerin empoze edilmedeki rolü vurgulanmaktadır. Bizim yaptığımız araştırmada da bu husus sıklıkla karşımıza çıkmış olmasına karşın bu konuyla ilişkili olarak verilen bilgiler sınırlı tutulmuştur. Bunun yanında özellikle sanat galerileri ile ilgili olarak son yıllarda bir çok girişimin olduğu ve bu girişimlerin detaylarını içeren istatistiklere ulaşmak mümkündür. Bu araştırmanın amacına uygun olarak bu veri bilgilerden yeterince yararlanılmış ve bir çok husus kapsam dışında tutulmuştur.

Araştırma, Konya ilindeki sanat galerilerine giden katılımcılara sorulan sorulara verilen cevaplarla hazırlanmıştır. Örneklem büyüklüğü araştırmayı tamamlamaya yeter düzeyde olsa bile elde edilen sonuçların matematiksel bir kesinlikle Türkiye'nin tamamı için geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir.

2. SANATIN TOPLUMSAL GELİŞİMDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

2.1. Sanat Kavramı

Batı dillerinde sanat kelimesinin kökü olan “art” sözcüğü, mimarlık, yontu, resim, dilbilgisi, retorik gibi anlamlara gelen Latince “ars” ve Yunanca “techne” sözcüklerinin bileşiminden türemiştir. Günümüzde sanatla iç içe geçmiş olan teknoloji sözcüğü ise techne kökü ile akıl anlamına gelen “logos” kelimelerinden türemiştir. Tarih boyunca da Batı kavramsallaştırmasında sanat akıl becerileri ve el becerileri şeklinde iki ayrı grupta ele alınmış ve bu ayırım özellikle modern çağda keskinleşmiştir. Aklı ile ilişkilendirilen sanatsal üretim liberal bir şema içerisinde yeniden tanımlanmış ve bu şemada başta güzel sanatlar olmak üzere yeni kategoriler yaratılmıştır (Dikmen, 2012: 139-140).

Sanat, diğer bireysel ve toplumsal üretimlerden farklıdır. Çünkü sanatın dili yoruma açıktır ve sanat bilim, zaman ya da tarihin kendisi gibi ilerlemesi değildir. Sanatta doğrusal bir gelişme çizgisi söz konusu değildir. Çünkü sanat yapıtı doğası itibarıyla zamanlar üstü bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle sanatın tek bir tanımı da yapılamamakta ve sanat eseri de her yeni bakış açısında farklı bir anlamla karşımıza çıkabilmektedir. Sanat eseri her değerlendirilişinde farklı bir anlam ve sonuç ortaya koyabilmektedir. Bu nedenle sanatın bilim ya da diğer toplumsal birikim alanları gibi kalın çizgilerle oluşturulmuş sınırları yoktur (Ötgün, 2008: 160).

Sanata yönelik yapılan tanımların ortak noktası sanatın yaratıcılık, estetik ve paylaşım temelli bir alana ilişkin olmasıdır. Sanat kendi içinde genellikle iki kategori altında ele alınmaktadır. Bunlardan birincisi estetik sonuçlara yönelik olan güzel sanatlar iken ikincisi ise insanların dil, konuşma, ve mantık yoluyla kendisini ifade yeteneğini ön plana çıkartan özgür sanatlardır. Bunun yanında işlevsel özelliklerin ön plana çıktığı mimari, çanak-çömlek, dokumacılık, grafik tasarım gibi faaliyetler de günümüzde bir sanat olarak ele alınmaktadır (Bingöl, 2011: 95).

Sanatın tanımını yapmanın zorluğunu vurgulayan Bahar (1999: 29), sanatın tanımına yönelik çabaların bu konuda uğraş verenleri farklı sonuçlara ulaştırdığını dile getirmektedir. Öte yandan çağlar boyunca sanat farklı kavram ve metaforlarla açıklanmaya çalışılmış ancak belirgin bir şekilde sanata özel işlevler yüklenerek tanımlar yapılmaya çalışılmıştır. Örneğin

sanat Platon için bir ayna iken Aristo içinse ruhun arınmasını ifade etmektedir. Daha yakın dönemi temsil eden idealistler ve materyalistler ise sırasıyla sanatı insan doğası ve toplumsal gerçekliğin ifadesi olarak ele almışlardır. Düşünürlerin tarih boyunca sanata ilişkin tanımları ve sanata yükledikleri işlevlerin kendi ideoloji ve felsefeleri ile paralel bir yapıya sahip olduğu da görülmektedir. Bu açıdan ele alınınca sanat bir fikrin ya da düşüncenin kendine özgü yöntemlerle açıklanma ve alıcıya aktarılma biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sanat, insanın kendini ifade biçimlerinden birisidir ve tarih boyunca da anlamı, etkisi ve gerekliliği farklı boyutlarda olmuştur (Eker, 2010: 311). Sanatın kendine ait bir gerçeklik yaratma ve sunma dili vardır. Günümüzde bu dilin teknolojik imkanlarla zenginleştiği ve topluma verilmek mesajların (buna ideoloji demek de mümkündür) göz alıcı bir sunumla alıcıya aktarıldığı görülmektedir (Karataş, 2014: 110-111).

İnsanın varoluşunu ortaya koymasının ortak biçimi olan iletişim, modern yaşamda sanatçının bakışında yaratıcılığını ortaya koymak şeklinde tezahür etmiştir. Sanatçı, modernizm ile birlikte değişen kültürel toplumsal yapı karşısında yaratma yeteneği ile farklı tarzlarda kendini ortaya koymuş ve bu değişimin güçlü ve yönlendirici bir parçası olmuştur (Uçar, 2014: 416). Sanat, sıklıkla insanoğlunun yaratıcı gücü göz önüne alınarak tanımlanmıştır. Bu şekilde tanımlamalar yapmanın temelinde sanatın bilim ve teknoloji ile olan güçlü ilişkisi vardır. Zaten teknoloji kelimesi de anlam olarak sanatla ortak bir içeriğe sahiptir. Modern çağda teknolojinin sanata sağladığı imkanlar dolayısı ile sanat ile teknolojik üretim ve yaşam biçiminin ilişkisi daha da artmış ve daha karmaşık bir ilişki ağı ortaya çıkmıştır (Dikmen, 2012: 137-138).

Bilim, teknoloji ve sanatın iç içeliği son birkaç yüzyıldır oldukça öne çıkan bir konudur. İnsanlık tarihinin sıçrama noktalarından ikisi olarak karşımıza çıkan Rönesans ve daha sonraki yüzyıllarda gerçekleşen Sanayi Devrimi bu konuda oldukça önemli örneklerdir. Rönesans Dönemi'nde sanat ve bilim aynı potada birleştirilmeye çalışılmış ve bilimsel gelişmelere sanatta kendine özgü bir anlatım dili yakalamıştır. Sanayi Devrimi ise yol açtığı teknolojik buluşlarla sanatta yeni yönelim ve dalların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Günümüzde ise bilgisayar gibi teknoloji temelli buluşlar bir çok yeni sanat dalının ortaya çıkmasına yol açtığı gibi mevcut bir çok sanat dalının ürettiği eserlerin yaratılma ve sunulma biçimlerini de değiştirmiştir (Sözen ve Candemir, 2012: 291).

2.2. Sanatı Açıklamaya Yönelik Yaklaşımlar

Sanatın özü, yapıtın kendi özünde saklıdır ve sanat eseri de sanatçının kişisel yaşantısının bir parçasıdır. Bu nedenle sanatın neyi ifade ettiği ya da topluma neyi sunduğu sanatçının kendisiyle de ilgili bir durumdur. Öte yandan sanat eserinin alıcının (sanat eserinin sunulduğu kişiler ve toplum) bakış açısına göre anlamlandırıldığını ileri süren görüşler de vardır. Sanat eserini açıklamaya yönelik dört ana yaklaşım vardır. Bunları kısaca aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür (Ötgün, 2008: 160-170);

- ✓ Sanatçı merkezli yaklaşım: Sanatçının dahi yönünü ve yaratıcılığı öne çıkararak sanatı ve sanat eserini açıklayan yaklaşımdır. 18. Yüzyılda ortaya çıkan Romantizm akımı ile ilişkilendirilen bir yaklaşımdır.
- ✓ Yapıt merkezli yaklaşım: Sanatçıyı değil sanatçının ortaya koyduğu yapıtı ve yapıtın dilini merkeze alan yaklaşımdır. Yapıtın dili ve biçimi bu yaklaşımın temelini oluşturmaktadır. C. Lévi-Strauss olmak üzere R. Barthes, A.J. Greimas, J. Courtès, F. Rastier, J. Fontanille gibi göstergebilimciler bu yaklaşımın öncüleri olup, sanatın ve benzer üretimlerin iletişim dili olduğunu ileri sürmektedirler. Bu yaklaşıma göre sanat eserinin içindeki bütün yapılar diğerleri ile bir ilişki içerisindedir ve sanat eserinde çözümlenmesi gereken asıl konu bu dil ve ilişkidir.
- ✓ Alılmayıcı merkezli yaklaşım: Sanat eseri ile karşı karşıya olan alılmayıcının algılama estetiği ve alılmayanın sanat eseri karşısındaki duygu ve düşüncelerini merkeze alan bir yaklaşımdır. Buna göre bir alılmama estetiği söz konusudur ve bireylerin sanat eserini alımlarken birbirinden farklı duygu ve düşünce ortaya koydukları için sanat eserinin birden çok anlamı vardır. Dolayısıyla bu yaklaşıma göre sanat eseri çok anlamlı bir yapıya sahiptir. Ancak anlamların alılmayıcı tarafından sanat eserine yüklendiği görülmektedir. Yani sanatın anlamı, yapıtın yorum bekleyen ufku ile yorumlayıcının kendi ufkunun kaynaşmasına bağlıdır.
- ✓ Toplum merkezli yaklaşım: Bu yaklaşımın temelinde ayna metaforuna dayanan ve sanatın dünyaya bir ayna tuttuğu görüşü vardır. Marksizm temelli bir çok tartışmanın olduğu bu yaklaşım kendi içinde bir çok alt kurama dayanır.

2.3. Sanatın Toplumsal Gelişmedeki Rolü

Yetkin (1968: 125), insanlık tarihinde ne kadar geri gidilirse gidilsin sanatın insanlıkla birlikte başladığının görüleceğini dile getirmektedir. Çünkü insan zekasının emeklediği çağlarda bile insanlar güzel sanatlarla uğraşmışlar ve bugün bir çoğu bir sanat harikası kabul edilen duvar ve mağara resimleri bırakmışlardır. İnsanın sanata bu derece tutkuyla bağlı olmasının arkasındaki neden günümüzde de değişmemiştir. Bunu 1948 yılında yapılan bir sergide açıkça görmek mümkündür. Sergide sergilenen eserler, Nazi Kampları'nın sakinlerine ait olup, o an için bulunan sigara kağıdı, ağaç parçası, kırılan bir sandalyenin ayağı gibi metalar üzerine yapılmış çizim ve oymalardan oluşmaktadır. İlkel çağların insanları ile belki de ölüme bir adım uzakta olan insanların aynı tutkuyla bir sanat eseri vücuda getirmeleri insanoğlunun sanatla ilişkisinin açık bir delilidir.

Toplumların gelişmesi ile sanatın biçimi ve içeriği arasında tarih boyunca bir paralellik görülmektedir. Sanatçı bir yandan içinden geldiği toplumdan etkilenmiş diğer yandan kendisinin yeniye arama çabası, toplumun evrensel bir dili olmuştur. bu süreç tarih boyunca devam etmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Tarihin önemli bir kesiti olarak 20. Yüzyıl, bir çok kavramın yeni boyutlarla yeniden anlamlandırıldığı bir yüzyıldır. Bu yüzyılda endüstri ve sanayi alanında yaşanan yenilikler, makineleşme, seri üretim gibi olgular insan ve toplumların düşünce sistemine doğrudan etkilerde bulunmuş ve toplumsal yapılar çok hızlı bir şekilde değişmiştir. Bu değişimde ideolojiler öne çıkmış ve sanat ile ideolojinin çarpık ilişkisi hiçbir dönemde olmadığı kadar yoğunlaşmıştır (Başbuğ, 2012: 123, 136).

Sanatın ideolojik işlevi sıklıkla ele alınan bir konudur. Ancak günümüzde teknolojinin daha etkin olarak kullanılabildiği sosyal yaşamında sanat, bireyin ideolojik çemberin dışına çıkabilmesinin bir aracı olarak önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Dijital teknolojilerle birlikte yaygınlaşan sosyal medyada görsel sanat öğelerinin ön plana çıkması ile birlikte bireylerin karşı karşıya oldukları ideolojik kuşatmanın dışına çıkabildikleri ve kendilerini rahatlıkla ifade edebildikleri görülmektedir. Görsel sanatların bu şekilde kullanımı, bireyin tek tipleştirilmiş yaşam karşısında kendini yeniden ve edilgen olmayan şekilde ifade edebilmesinin önünü açmaktadır (Kaplan ve Ertürk, 2012: 11).

Türkiye'de mesajların kitlelere ulaşmasında büyük bir rolü olan medyanın (gazete, dergi, televizyon vs.) sanatı topluma sunma biçiminin sanatın özünden ziyade popüleriteye

dayandığını söylemek mümkündür. İnternet teknolojilerine kadar olan dönemde toplumun en geniş haber kaynağı olan gazete ve televizyonların sanat haberlerinin analizlerini yapan Tepecik ve Bingöl (2013: 213)'ün bu konudaki tespitleri ilgi çekicidir. Medya kuruluşları sanatın popüler olan kısımlarıyla ilgilenirken yarattığı karmaşa ile neyin sanat neyin sanat eseri olduğu konusunda yanıltıcı bir rol oynamıştır. Öyle ki güzellik kraliçelerini sunucu, sanatçı yapmış ekonomik ve siyasi bağlantıları olan kişileri bir anda ülkenin en büyük ressamı ya da sanatçısı ilan etmekte bir sakınca görmemiştir. Bunun yanında gazete ve dergilerin sanat haberleri profesyonel ekipler tarafından hazırlanmamış, ilgili sanat alanında o dalın sanatçılarının görüş ya da tutumları göz ardı edilerek medya kuruluşları bir otorite gibi hareket etmişlerdir. Yazarların Türkiye'nin köklü gazetelerinin son 50 yıllık haberlerinin analizlerine bakıldığı zaman medya kuruluşlarında otorite ve yetki sahibi olan herkesin kendisini sanatı tanımlama ve anlamlandırma, içeriğini doldurma konusunda da otorite olarak kabul ettiğini göstermektedir. Dahası medya otoriteleri, sanata ve sanatçıya sormadan neyin sanat olup neyin olmadığını topluma doğrudan kendi düşünceleri doğrultusunda empoze etmiş görünmektedir.

Görsel sanatın bir çok farklı alanını içine aldığı için günümüzde sanat denilince akla genellikle görsel sanatlar gelmektedir. Ancak sanat, çok geniş bir uğraş alanını içine almaktadır ve geçmişten beri insanoğlunun yaratıcı uğraşlarının tümünü ifade etmek için kullanılmış bir kavramdır. Fakat bu kullanımın özellikle Sanayi Devrimi ile birlikte yerini sanat, zanaat ve tasarım şeklinde bir ayrıma gittiği de görülmektedir (Dikmen, 2013: 186).

Kültür ve sanatta görsel kavramı, sanat, estetik, medya, imge-imgelem, edebiyat, zihin ve biliş bağlamı çevrelemeleri içine alan geniş bir kavramdır. İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan yaşam tarzı ve ideolojik yapılanma ile birlikte kültür ve sanatta görsel olanın önemi artmıştır. Bir toplumda ortaya çıkan görseller ve görsellik, o toplumun yapısal dönüşümünü de ifade eden bir niteliğe sahiptir. Kültür ve sanatta görsellik, toplumsal yapılara işaret eden bir takım kodlara sahiptir ve görsel sanatların imge ve temsilleri toplumsal söylemleri kültürel yaşam üzerinden dolanıma sokarken yeniden de üretir. Görsel kodlar, toplumsal belleğin içeriğini dolduran en önemli öğelerden bir tanesidir. Görsel kodlar, toplumların sahip oldukları maddi ve manevi değerlerini tanımlar ve kuşaklar arası aktarımı sağlar (Günalp, 2011: 51-52). Görsel kültürün bu şekilde bir kodlar sistemiyle çalışması görselliğe dayalı sanatların toplumsal işlevine ayrı bir önem kazandırmaktadır. Çünkü

yukarıda da ifade edildiği gibi toplumsal bellekte görsellere dayalı kodlamalar toplumsal yapının oluşmasında ve tanımlanmasında diğer bir çok tanımlayıcı ve aktarıcı unsurdan daha önemli ve daha işlevseldir.

Sanatın ekonomik, sosyal ve teknolojik değişim ile ilgisi için Fransız Devrimi sonrasında Fransa’da ortaya çıkan bazı değişimlerin sanata yansıma şeklini örnek olarak vermek mümkündür. Fransız İhtilalı ile aynı dönemlerde Sanayi Devrimi gerçekleşmiş ve sanayileşen Avrupa ülkelerinde yeni toplumsal ve sosyal sınıflar ortaya çıkmıştır. Burjuva sınıfının yükselişe geçmesi ile birlikte burjuva değerlerinin önemi artmış ve bu dönemde burjuva sınıfı sanata gösterdiği özel ilgiyle sanatın da gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ancak bu dönemde sanatla ilgili asıl gelişme sanayileşmenin yarattığı imkanlarla yeni teknolojilerin devreye girmesi ve bu teknolojiler sayesinde sanatın çeşitli alanında eser üretmenin geçmişe göre olağanüstü derecede kolay ve ekonomik hale gelmesidir. Fotoğraf sanatçılığı bu konuda dikkat çekici bir örnektir. O dönemde fotoğrafçılıkta çeşitli teknikler geliştirilmiş ve kısa sürede fotoğraf sanatı çok yaygın bir sanat haline gelmiştir. Esasında teknoloji sayesinde yeni bir sanat dalı doğmuştur. Benzer gelişmelerin o dönemde Avrupa’nın bir çok sanayileşen ülkesinde sıklıkla karşılaşılan bir durum olduğunu söylemek mümkündür (Yaman, Ekin, Sungar, Özer, 2012: 17-18).

Toplumsal yapı değişimi, her alanda olduğu gibi sanatta da kendine özgü sonuçlara yol açmıştır. Avrupa’da 18. Yüzyılda ortaya çıkan sanayileşme ile birlikte kırsal kesimdeki işsizlik artmış, kırsal kesimin toplumsal yaşam düzeni sarsılırken kentlere göç artmıştır. Metropol şehirler yoğun göçler alırken bu şehirler bir çok toplumsal olgunun da merkezi haline gelmiştir. Avrupa’da modanın ve sanatın en önemli merkezlerinden birisi olarak sivrilen Paris’i buna bir örnek olarak vermek mümkündür. Bu dönemde kentlerde karşılaşılan iki önemli kavram olan işçi sınıfı ve burjuva sınıfı ile ilgili odluların sanata da yansıdığı görülmektedir. Özellikle resim sanatı, dönemin toplumsal yaşamını günümüze taşıyan ölümsüz sanat eserleriyle doludur (Terlikli, 2013: 2).

Toplumların ekonomik ve sosyal bakımdan gelişmeleri ile birlikte sanatsal faaliyetler de toplumsallaşmaktadır. Bu gelişim esnasında sanat, sadece entelektüel çevreler özgü bir faaliyet olmaktan çıkmakta ve geniş halk kesimlerinin sanatla ilişkisi artmakta, bir çok sanatsal faaliyet geniş halk yığınları tarafından icra edilmektedir. Bu süreç sanatın piyasalaşmasının da önünü açmakta ve sanatsal ürünler endüstriyel bir nitelik de

kazanmaktadır (Şahin, 2013: 253). 20. yüzyılın en başta gelen olgusu ise teknolojidir ve sanatın biçimlenişinde bu sefer de teknolojinin etkisini görmek mümkündür. Çünkü teknoloji hızla insan yaşamına ait duygusal algıları ve giyim gibi tüketim tarzlarını etkilemiştir. Teknolojinin hızlı değişimi ortaya çıkan tarzların da sık sık değişmesine ve yenilenmesine yol açmış bu da sanatın da aynı tempoda değişim göstermesine neden olmuştur. Bunu özellikle giyim endüstrisinde ve bir giyim sanatı olan modada görmek mümkündür (Terlikli, 2013: 2-3). Teknolojinin sanata etkisini sinema sanatında açık bir şekilde gözlemek mümkündür. Temelde güçlü bir iletişim aracı olan sinemanın taşıdığı devingen yapıya karşın sinema, içerdiği mesajları teknolojiyi kullanarak aktarmakta oldukça ileri seviyelere ulaşmıştır (Karatay, 2014: 101).

Sanatın toplumsal gelişimi sağlayan bir yönü vardır. Bunun yanında sanatın bir çok faydasının olduğu da görülmektedir. Heilbrun ve Gray (2001: 226-229'dan aktaran Şahin, 2013: 262-263)'a göre sanatın toplumsal faydalarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;

- ✓ Gelecek Nesillere Miras Bırakma: Sanat eserlerinin gelecek nesiller tarafından anlaşılıp kullanılması söz konusudur.
- ✓ Ulusal Kimlik ve Saygınlık: Toplumlarda ulusal sanatçıların uluslar arası başarılar elde etmesi çoğu zaman bir övünç kaynağıdır.
- ✓ Yerel Ekonomilere Fayda: Sanatsal faaliyetlerle birlikte ilgili yerde sosyal ve ekonomik faaliyetler artarken devletin finansman desteği de söz konusu olabilir.
- ✓ Açık ve Bağımsız Eğitimi Cesaretlendirme: Bağımsız eğitimin sağladığı dışsallıklar sanatın kendisi için de söz konusudur.
- ✓ Sanatsal Faaliyetlere Katılanların Sosyal Gelişimi: Sanatsal etkinliklere katılan kişilerin bakış açılarının objektifliği ön plana çıkaran bir gelişim göstermesi ve bu kişilerin toplumun geride kalanlarına göre daha duyarlı bireyler haline gelmesi mümkündür.
- ✓ Artistik Yeniliklerin ve Buluşların Cesaretlendirilmesi: Sanat, yeni buluş ve deneyleri cesaretlendirirken bu yöndeki kültürün güçlenmesine de katkı sağlar.

2.4. Sanatın Bireysel ve Toplumsal Rolü

Sanatın toplumdaki rolü ve işlevi geçmişten beri sanat ve felsefe çevrelerinde geniş bir tartışma alanı olmuştur. Bu tartışmaların iki temel görüş etrafında biçimlendiği görülmektedir.

Bunlardan birincisi “sanat için sanat” diğeri ise “toplum için sanat” görüşüdür. Birinci görüşün felsefesi, sanatın amacının sanatın içerdiği güzellik, estetik, heyecan ve yüceliğe yönelik olduğu şeklindedir. Bu düşünceye göre sanatın amacı sanatın içerdiği bu değerleri ve güzelliği ifade etmek, onu betimlemektir. Bu felsefeye sahip olanlar, özellikle güzellik kavramının tanımına odaklanmışlar ve sanatın güzelliği ortaya koyması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Toplumsal gerçekliğe odaklanan toplum için sanat anlayışı ise sanatın işlevinin güzelliği ifade etmek değil toplumsal bilinç ve toplumsal gerçeği yansıtmak olduğunu ileri sürmüşlerdir. İkinci görüşü savunanlara göre sanat, güzelliği değil gerçekliği betimlemeli ve toplumlar için yol gösterici olmalıdır. Sanatın işlevleri üzerine yapılan tartışmalardan hareketle sanatın toplumsal işlevlerini aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür² (Bingöl, 2011: 97-100);

- ✓ Sanat, yaşantının yoğunlaştırılması, aydınlatılması ve yorumlanmasına yardımcı olur,
- ✓ Sanat, geçmiş ve geleceği şimdiki zaman aracılığı ile birbirine bağlar,
- ✓ Sanat, toplumsal gelenekleri ve toplumların sahip olduğu yaşantıların görünmez yönlerini ortaya koyar,
- ✓ Sanat, düşündürür ve bilinçlendirir,
- ✓ Sanat, toplumsallaştırır ve bireylerin toplumsallaşmasının önemli bir aracıdır,
- ✓ Sanat, tarihsel bir bilgi alanıdır ve toplumların tarihini anlamakta önemli bir role sahiptir,
- ✓ Sanat, insanı yetiştirir, geliştirir ve genel bir işlev olarak bireyleri ve toplumu eğitir.

Bir başka çalışmanın verdiği bilgilere göre sanatın temel işlevlerini duygusal, psikolojik, bilişsel ve entegre işlevler olarak gruplandırmak mümkündür (Şahin, 2013: 262). Sanatın en önemli işlevlerinden birisi hiç kuşkusuz ki ideolojinin topluma aktarılmasında güçlü bir etkiye sahip olmasıdır. Bu yönünden dolayı sanat, geçmişten beri dinler, sınıflar, devletler ve benzeri sosyal organizasyonlar tarafından güçlü bir mesaj aracı olarak görülmüş ve belirli ideolojilerin toplumlara aktarılmasının bir aracı olarak görülmüştür. Rönesans öncesi dönemde sanat daha çok dini temaların toplumlara aktarılmasında aracı olarak kullanılırken Rönesans sonrası dönemde ise dünyayı öğrenme ve haz vererek yaşamayı

---

² Bu çalışmada sanatın eğitici rolüne ilişkin boyutlar ele alındığı için sanatın işlevi de “sanat toplum içindir” felsefesine yakın bir çerçevede ele alınmıştır. Sanatın sanat için mi yoksa toplum için mi olduğu tartışmasına girilmemiş ve sanatın toplumu eğitici rolünün olduğu a priori (öncül) bir kabul ile benimsenmiştir.

öğrenme temelinde işlevler görmüştür (Bahar, 1999: 30). Bu konuda 20. Yüzyılın en bilinen tecrübelerinden birisi ise Adolf Hitler döneminde Almanya’da çeşitli sanat dalları ile medya araçlarının Nazi propagandasının aktarılması ve topluma öğretilmesi için kullanılmasıdır (Anonim). Sanatın bir ideolojik aktarım mekanizması olarak kullanılması Türkiye’de de yaygın olarak kullanılmıştır. Özellikle Cumhuriyet’in ilk döneminde devletin desteği ve teşviki ile sanatın halka indirilmesi sağlanmaya çalışılmış ve devlet açık bir şekilde sanatı desteklemiştir. Bu çabalarla toplumun yeni bir bakış açısı ve kültür yapısı etrafında biçimlenmesi sağlanmak istenmiştir (Bozkuş, 2014: 19).

Sanatın toplumsal yaşayış, din, siyasi otorite ve ideoloji ile ilişkisi geçmişte de günümüzde de açıkça gözlenebilen bir durumdur. Avrupa Ortaçağı’nda sanatın hikayesine bakıldığı zaman bu açıkça görülebilir. Hıristiyanlığın ve onun kurumu Kilise’nin tek otorite olduğu Ortaçağ Avrupası’nda resim sanatının başına gelenler bunun iyi bir örneğidir. Bilindiği gibi Antik Yunan ve Roma’da çıplaklık sanatın ana temalarından birisidir. Resim ve heykel sanatlarında çıplaklık çok sık karşılaşılan bir durum olmasına karşın Hıristiyanlığın yaygınlaşması ile birlikte 4. Yüzyıldan itibaren resim yapmanın yasaklandığı görülmektedir. Bunun en önemli nedeni ise geçmiş dönemin pagan inançlarının önüne geçmektir. Bu amaçla İsa ve kutsal kişilere ait tasvirler ve heykeller kırılmış, yakılmış ve yok edilmiştir. Günümüzde her Hıristiyan’ın evinde rastlanabilecek olan heykel ve ikonların yapımına ise çok sonraları tekrar izin verilmiştir (Güvemli, 2005: 44).

İnsanların bilinçlerinin daha altlarında var olan derinlik, karanlık bir alandır ve insanın çocukluktan beri biriktirdiği olumsuzlukların biriktiği yerdir. Bu derinlikte oluşan tortunun bir şekilde çözülüp boşaltılması gerekmektedir. İnsanın her yaş ve çağda bu derinliğin taşıdığı karanlıktan kurtulma biçimi farklıdır. Çocuklar oynayarak bunu atarken yetişkinler rüyalar yoluyla sanatçılar ise yaratarak bu olumsuz geri planı yok ederler. Sanatçının üreterek bu kompleksli alanın etkilerinden kurtulmasına karşın sanat eserlerinin alıcılarının da eserin kendisinde buldukları ile özdeşleşerek kurtulduklarını söylemek mümkündür. Dolayısıyla sanat eseri sanatçı kadar o eserin alımlayıcısı açısından da ruh sağlığına ulaşmada önemli bir araçtır (Yetkin, 1968: 128).

Her sanat eserinin sanatçısı tarafından tasarlanmış ve esere yüklenmiş olan (kodlanmış) bir dili vardır. Sanatçının eserine kattığı bu dil her ne kadar sanatçının kendisi için formel (düzenlenmiş, belirli bir düzene sahip) olsa da sanat eserinin alıcısı için o kadar da

berrak değildir. Bu dilin alılmayıcı kişiler tarafından çözümlenmesi ve anlaşılması ise ancak belirli bir eğitim ile mümkün olur. Sanatçının üslubu olarak da adlandırılan bu dilin anlaşılması ile ancak sanatçının ve sanat eserinin içerdiği mesaj anlaşılabilir (Yetkin, 1968: 128).

2.5. Sanatın ve Sanatçının Dili, Mesajı ve İdeolojisi

Her çağın geçmişten beri kendine özgü tanımlayıcı imgeleri vardır. Özellikle son iki yüzyıldır görsel imgelere dayalı dönemsal tanımlamaların önemi artmıştır. Buna yol açan temel faktör görsel imgelerin çeşitlenmesi ve dönemsal tabloyu anlatım gücünün artmasıdır (Sözen ve Candemir, 2012: 290). Sanatın en önemli misyonlarından birisi bir toplumun kültürünü ve yaşam tarzını yansıtmaktır. Sanat, bireyin ve toplumun çevreyle kurduğu ilişkinin anlatım biçimlerinden birisidir. Bu nedenle günümüz insanının sanat adına ortaya koyduğu eserler gibi ilkel insanın hiçbir sanat ya da estetik kaygısı gütmeyen ortaya koyduğu ürün/eserler de esasında bir sanat eseridir. Çünkü her ne kadar bu ürünler birer belge özelliği taşımaktadır ve o dönemin insanının yaşam tarzını bize anlamaktadır (MEB, 2009).

Sanatın ve sanatçıların toplumlara rehberlik etme ve toplumsal krizlerde onlara bir seçenek sunma özellikleri vardır. Avrupa'da 2. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan umutsuzluk ortamında özellikle varoluşçu sanatçıların tavrı buna bir örnek olarak gösterilebilir. Bu dönemde ortaya çıkan kaygı ve korku karşısında sanatçılar da toplum gibi kimlik bunalımı yaşamışlar ancak seçtikleri yola dayalı olarak kendi evrenlerini oluşturma çabasına girerek yeni anlatım biçimleri ile toplumu ve sanatı, özgürlükçü temelde yeniden ele almışlardır. Bu süreçte sanat anlayışı değişirken sanat eserine ilişkin görüşler çeşitlenmiş ve sanatçılar eserleri ile kimliğe dayalı çözümler geliştirmişlerdir. 1970'ler ve 1980'lerde ise sanatçıların bu çabaları daha da artmış ve modern sanat temelinde sanatçılar kimlik, bellek, yaşam, ölüm, çok kültürlülük, cinsiyet gibi kavramlar etrafında önemli tartışmaların aktörleri olmuşlardır (Uçar, 2014: 419-420).

Sanatçılar, eserlerini yaratırken tecrübe, tarih ve kişisel birikimlerden hareket ettiği için sanatçının eseri bir anlamda var olanın sanatçı gözünde yeniden bir değerlendirmesidir. Bu açıdan sanatçı da çevresini diğer insanlar gibi gözleyen ve yorumlayan birisidir. Sanat eserinin oluşumunda tecrübe ve tarihi veriler hareket noktası olduğu için sanatçının eseri aynı zamanda toplumsal ve kültürel yapının hikayesini de ortaya koyar (Uçar, 2014: 417). İnsanın

yaratıcı yönünü biçimlendirmesinin bir aracı olan sanat, bireylerin toplumsal yönünün de bir parçasıdır. Çünkü sanatçılar, sanatları aracılığıyla toplumsal kimsenin söylemeye cesaret edemediği bir çok şeyi söyleyebilmekte ve sanatları yoluyla aktardıkları mesajlarla kitleleri harekete geçirebilmektedir (Bingöl, 2011: 92).

Sanatçılar ve tasarımcılar, görsel kültür üreticileridir. Bu bakımdan sanat, bir toplumdaki kültür değerlerinin oluşturulmasında ve zenginleştirilmesinde büyük bir öneme sahiptir. Öte yandan modern toplumdaki örgütlenme biçiminin bir uzantısı olarak bu kültür üretiminin önemli ölçüde organize olmuş sosyal yapılar tarafından finanse edildiği ve yönlendirildiği de görülmektedir. Bu süreçte sanata ilişkin estetik tanımı toplum merkezli olmaktan ziyade sanatçı merkezli bir şekil almaktadır. Bu yönelimin etkisiyle sanat eserleri toplumsal kuruluşların ürünü bir kültür ögesi halini almaktadır (Eker, 2010: 313). Hatta bu yönelimde sanatın sanatı finanse eden kuruluş ya da sosyal yapı merkezli olma olasılığını da göz önünde bulundurmak gerekir. Çünkü sanatın rolüne ilişkin tartışmalarda da değinildiği gibi bir ideolojinin aktarımı için güçlü bir araçtır. Bir amacı, felsefesi ya da ideolojisi olan toplumsal kuruluşların üretimine katkıda buldukları sanat eserlerinde kendi beklentilerine uygun mesajlar görmek istemeleri haklı bir talep olarak ele alınabilir.

Uysal (2011: 17-18)'in öğrencilere yönelik yapmış olduğu bir araştırma, televizyon, internet, çevre gibi faktörlerin öğrencilerin resimlerindeki imgelere ve resimlerin içeriğine etki ettiğini ortaya koymaktadır. Araştırmanın bu bulgusu iki uçlu bir değerlendirmeye imkan vermektedir. Bunlardan birincisi toplumsal yaşamdaki değişimin sanatın biçim ve içeriğini etkilediğidir. Toplumsal yaşam değiştikçe sanattaki imgeler ve sanatın anlattığı şeyler de değişmektedir. İkincisi ise sanatın algılanan çevreyi anlatıyor olmasıdır. Değişen çevresel faktörlere göre sanatın üretiminde başvurulan imgelerin değişmesi, açık bir şekilde sanat aracılığıyla yaşamın kendisinin anlatılmaya ve betimlenmeye çalışıldığını göstermektedir. Bu da sanatın önemi ve toplumdaki rolü açısından oldukça önemli bir durumdur.

Sanatın ideolojik yönüne dair çalışmaları olan Adorno'ya göre sanatın bütün dallarındaki popülerleşme, kendine özgü bir güdüleme ve empoze etme içermektedir. Aristokrasiyi hem taklit edip hem alay etmek için yapılan hafif müziği örnek veren Adorno, hafif müziğin insanı kaderine boyun eğmeye yönelttiğini ileri sürmektedir. Benzer şekilde bir zenci müziği olarak öne çıkan cazın popülerleşmesine de değinen Adorno'ya göre caz,

görünürde zencinin köleliğe başkaldırısıdır ancak özünde caz, zencinin köleliğe karşı yarı üzgün yarı sızlanmacı boyun eğişinden başka bir şey değildir (Küçükcan, 2002: 267-268).

Adorno'nun karşı çıkışını haklı çıkarır şekilde müzikte olduğu gibi bir çok alanda sanatların fetişleştirilmesine gidilmektedir. Bu fetişleştirme yolu ile sanatın üretim düzeyinde standartlaştırılmasına gidilmekte ve kültür endüstrisinin yarattığı yıldızlar ve kült etrafında sanatın bir tüketim malzemesi olması sağlanmaktadır. Bu çerçevede müzikte olduğu gibi yaratılan tipler ve karakterler yoluyla müziğin kendisi değil yıldızlaştırılmış tipler sayesinde konserlerin öne çıkarıldığını söylemek mümkündür (Küçükcan, 2002: 268).

2.6. Küreselleşme ve Kültür Sanatın Değişime Uğramasının Sonuçları

1960'lardan itibaren sanatta ortaya çıkan popülerleşme, 1980'lerden itibaren sanatta yeni yönelimlere yol açmıştır. Temelde 1980'lerdeki yönelimlere yön veren temel olgu küreselleşmedir. Küreselleşme trendleri ile popülerleşmenin birleşmesi sonucu sanat hızla piyasalaşmaya başlamış ve sanat, belirli bir ekonomik mantığa göre üretim konusu olmuştur. Sanat için yıkıcı sonuçlara yol açabilecek bu gelişmeler sonunda hükümetlerin sanat politikalarını refah ve istihdam politikaları ile ilişkilendirerek yeniden ele aldıkları da görülmektedir. Ancak devletin etkinliklerinin yanında çeşitli sivil toplum örgütlerinin de dahil olduğu bu süreçte sanatın ticarileşmesi devam etmiş ve şirketler sosyal sorumluluk projeleri kapsamında sanata olan ilgilerini sürdürmüşlerdir. Sonuç olarak görünürde hangi amaç ya da şekilde olursa olsun şirketlerin sanata olan ilgisi artmış ve piyasalaşma ekseninde şirketlerin sanatsal etkinlikleri geçmişe göre oldukça artmıştır (Şahin, 2013: 259).

Bilgi ve iletişimin bir fenomen halini aldığı günümüz çağı bilgi çağı ve günümüz toplumu da bilgi toplumu olarak adlandırılmaktadır. Bu toplumsal yapıda bilgisayar teknolojileri ve internetin sunmuş olduğu güçlü iletişim alt yapısı bir veri olarak kabul edilmekte, bu imkanlarla her şeyin hızla küreselleştiği ileri sürülmektedir. Sanatın üretimi, paylaşımı ve tüketimi de bu dönüşümden payına düşeni almaktadır. Çünkü artık sanat eserlerinin bir çoğu bu ortamda oluşturulurken sanatın içerdiği estetik değerler de herkese bir "tık" mesafesinde durmaktadır. Artık sanat eserleri daha küresel bir ortamda doğmakta ve bütün ulusların sanatları birbirlerinden etkilenirken sanat, ulusal boyutlarının ötesinde daha da evrensel bir değer haline gelmektedir (Piroğlu, 2000: 127).

Küreselleşme ile birlikte birey kavramının anlamı değişmekte ve insanlar vatandaş olarak yapılmış tanımlardan ziyade müşteri temelinde yapılan tanımlarla ele alınmakta ve sanatsal faaliyetler de buna paralel olarak tüketime konu bir ürün olarak görülmektedir. Bu süreçte sanat ürünlerinin değeri piyasa değeri kavramına indirgenmekte ve ticarileşen sanatsal faaliyetlere olan ilgi diğer sanat etkinliklerine göre çok daha fazla olmaktadır. Hatta iletişim ve medya teknolojileri sayesinde sanat ürünleri küresel ölçekli bir üne kavuşabilmekte ancak ticarileşemeyen sanat ürünleri ise ilgisizliğe ve unutulmaya terk edilmektedir. Küreselleşmenin sanat ve kültür üzerinde yarattığı bu etkinin yanında küreselleşmiş sanat ürünleri ve faaliyetlerinin etkilerinin de küreselleşmesini sağladığı görülmektedir (Şahin, 2013: 255). Bu da sanatın piyasalaşmasının olumsuz etkileri kadar olumlu etkilere de yol açtığına işaret etmektedir. Çünkü etki alanı artan sanat ürünlerinin sanata özgü işlevleri daha kolay gerçekleştirebileceği açıktır. burada temel sorun sanatın işlevinin ticari önceliklere göre filtrelenmiş olmasıdır. Bu noktada ticarileşmenin sanatın işlevinde yaratacağı sapmaları minimize edecek devlet politikalarına ihtiyaç olduğunu söylemek gerekir. Çünkü sürece düzeltici müdahaleler olmadığı zaman sanat, toplumsal rolünden tamamen soyutlanıp fiziksel mal ve ürün pazarlarında alınıp satılan bir ürün gibi muamele görmeye başlayacak ve kar özelliğini kaybettiği andan itibaren de sanata olan ilgi sıfır düzeyine inecektir. Bunun da yaratacağı sonuç, kaçınılmaz olarak toplumsal bir gereklilik olan sanatın kar amacına özgülünmüş ve muhtemelen saptırıcı bir rol üstlenmesi ve işlevini yerine getirdikten sonra geri plana atılmasıdır.

Teknoloji ve iletişimin gelişmesi, sanata ilişkin bir takım olguları değişime uğratmıştır. Bunların en başta geleni sanatın piyasalaşmasının yanında sanat eserlerinin içeriğinin de değişime uğramasıdır. Teknolojinin sağladığı imkanlarla sanatçının yetenekleri bazı durumlarda yeniden biçim kazanırken bir çok zaman yetenek eski önemini kaybetmekte, teknolojik imkanların sağladığı artılar ön plana çıkmaktadır. Öte yandan teknoloji ve iletişim sayesinde artık sanat eserleri geçmişe göre çok daha kolay ve daha düşük maliyetlerle sergilenebilmekte ve medya sayesinde daha geniş kitlelere ulaşmaktadır (Şahin, 2013: 256).

Sanayi toplumu sonrası dönemde ortaya çıkan tüketim toplumu kendi yaşam stilini üretmiş ve sanat da bu değişimden payına düşeni almıştır. Bunu özellikle modada ve kadın giyiminde gözlemek mümkündür. Evinden kopartılan kadın imgesi bir fenomen olarak öne çıkartılmış ve kadın kıyafetleri de bu yeni biçimlendirmeye uygun olarak yeniden tasarlanmış,

sanatın da dahil edildiği bir süreçte yeni kültüre uygun bir üretim ve tüketim tarzı yaygınlaştırılmıştır (Terlikli, 2013: 56, 100). Bu ve benzeri süreçler sanatın toplumsal yapı değişimi ile paralel bir değişim süreci geçirdiğini göstermektedir. Bunun yanında Adorno'nun ısrarla vurguladığı gibi sanat bir endüstri metası haline getirilmekte ve endüstriyel yaşamın içselleştirilmesinde ideolojik bir araç olarak kullanılmaktadır.

Teknolojinin karşı konulamaz gücünün sanat eserlerine de etki ettiğini görülmektedir. Günümüzün teknoloji ağırlıklı yaşam tarzında sanatçı kimliğine sahip olmasa bile insanlar elindeki teknolojik imkanları kullanarak teknoloji ile sanatı harmanlayarak sanatsal değeri olan ürünler ortaya koyabilmektedir. Özellikle bilgisayar teknolojinin ulaştığı nokta bu konudaki gelişmeleri artırmaktadır. Örneğin fotoğraf sanatında bilgisayarlardaki fotoğraf transfer ve biçimlendirme teknikleri ile imgenin dönüşümü yaşanmakta ve photoshop gibi yöntemlerle sanat imgeleri teknoloji merkezli olarak üretilmektedir. Ortaya çıkan eser çoğu zaman sentetik niteliği ağır basan bir eser olsa da nihayetinde teknoloji odaklı baskı teknikleri zamanla bir sanat diline dönüşmekte ve sanatın üretimi gibi kendisi de değişim geçirmekte, geleneksel malzeme kullanımı hızla azalmaktadır (Uysal, 2011: 12).

Günümüzde sanatın özellikle görsel dallarının teknoloji ile iç içe geçmiş bir yapıya doğru evrilmesi ile birlikte "görüntü" sanat kadar mühendisliğin de bir nesnesi haline gelmiştir. Bu da toplumsal gerçekliğin sanat/teknoloji ortaklığında yeniden inşası, yaratılması ve topluma sunulması tartışmalarını beraberinde getirmektedir (Eker, 2010: 311-312). Teknoloji ile sanatın günümüzdeki ilişkisi sanatta yeni bir yönelime yol açmıştır. Bu da sanatın bir çok dalına ait ürünlerin artık sanat atölyelerinde değil bilgisayar laboratuvarlarında üretilmesidir. İnternet/net sanatı, video sanatı, dijital sanatlar, ses sanatı/işitsel sanat, entelasyon/yerleştirme gibi bir çok sanatsal faaliyet artık doğrudan bilgisayarlarda ve bilgisayar uzmanlarınca gerçekleştirilmektedir (Dikmen, 2012: 143). Bu da kültür ve sanatta yavaş yavaş tekno bir dönüşümün gerçekleştiğine işaret etmekte ve sanatın teknolojiyi kullanabilen herkese açık bir faaliyet haline gelmesine neden olmaktadır. Tekno-sanat olarak adlandırılabilen bu yönelimde, bilgisayarın işlevlerine bağlı olarak oldukça geniş bir yelpazede sentetik ama görsel işlevleri yerine getiren sanat ürünlerinin ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan yeni ticari kültür, sadece sanatın ihracıyla ilgili değildir. Örneğin Hollywood Sineması olarak bilinen Amerikan tarzı kültürün en önemli ihraç

araçlarından birisi olan sinema sanatı sadece sanat eserlerinin dağıtımını değil sanat eserleriyle eş zamanlı olarak bir ideolojinin pazarlamasını da yapmaktadır. Bir çok filmle ilgili yapılan analizlerin de açık bir şekilde ortaya koyduğu gibi sinema sanatı, küresel şirketlerin egemenliğinin iyice gün yüzüne çıktığı günümüzde ideolojilerin ve imajların en önemli ihraç mekanizmasıdır. Bir çok çalışmada da vurgulandığı gibi günümüzde Hollywood sineması emperyalist yaşam tarzı ve kültürün bütün dünyaya ihraç edildiği ana üslerden birisidir (Papatya ve Özdemir, 2015: 6).

3. TÜRKİYE’DE SANAT VE SANAT EĞİTİMİ

3.1. Türkiye’de Sanatın Tarihi

3.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Türkiye, 1830’lardan itibaren toplumsal yapı değişimi sancılarını ve tartışmalarını yaşayan bir ülkedir. Bir yanda geleneklere ve köklere daha sıkı sarılmayı savunan muhafazakar kanatın görüşleri diğer yandan gelenekleri aşarak Batılı ve modern bir toplum olmayı savunan ve modernleşmeci kesim olarak adlandırabileceğimiz kesimin görüşleri sürekli bir tartışma içerisinde olmuştur. 19. Yüzyılın sonuna doğru toplum yapısının nasıl olması gerektiği ile ilgili tartışmaların daha da yoğunlaştığını ve bu tartışmanın siyasete yansdığı da görülmektedir. Hatta II. Meşrutiyet’in ilanı ve kısa bir süre sonra patlak veren 31 Mart Ayaklanması, bu tartışmanın siyasi zeminlerdeki karşılığı olarak ortaya çıkmıştır.

Türkiye’deki bu toplumsal tartışmanın sanata da yansdığı söylemek mümkündür. Çünkü Tanzimat’tan günümüze kültür sanat çevrelerinin en önemli gündemlerinden birisi “öze dönüş, Batılılaşma, halka inmek, ulusallık, evrensellik”ve benzeri kavramlara yönelik tartışmalar olmuştur (Bek, 2008: 117). Bu tartışmalar büyük ölçüde tartışmaya katılanların siyasi ve ideolojik yaklaşımlarından etkilenmiş ve sanat, her kesim için farklı bir amacın ifade şekli olmuştur. Türkiye’de sanat kavramının ortaya çıkışı genellikle Batılılaşma ile ilişkilendirilmektedir. Buna karşın günümüze fazla bilgi ve belge kalmamış olsa da Türkiye’de sanatın ve sanat eğitiminin köklerinin Osmanlı’nın ilk dönemleri hatta Selçuklular dönemine kadar uzandığını söylemek mümkündür.

Ünver (1958’den aktaran Tan, 2011: 48)’e göre Türkiye’de sanat eğitimi konusunda ulaşılabilen en eski örnek Fatih döneminde faaliyet göstermiş olan Baba Nakkaş Nakışhanesi’dir. Ancak sanat ve sanat eğitimi ile ilgili asıl tartışmaların Batı kültür dairesi ile ilişkiye girildiği dönemde başladığı da görülmektedir. 1793 yılında Mühendishane’de ve Harbiye Mektebi’nde resim derslerinin verilmeye başlanması ile Türkiye’de bugünkü anlamda sanat eğitiminin verilmeye başlandığını söylemek mümkündür. Daha sonraki yıllarda çeşitli sivil okullarda da resim dersleri ile ilgili eğitimlerin verildiği görülmektedir. Ayrıca 1835’ten itibaren resim dersinin yanında heykel ve mimarlık derslerinin verildiği ve bu

derslerin verilmesi için Avrupa'dan öğretmenler getirildiği ve bu alanlarda yetişmesi için Avrupa'ya çok sayıda öğrencinin gönderildiği görülmektedir (Tan, 2011: 48-49).

Sanat eğitimi konusunda ulaşılan belge sayısı çok fazla olmasa da Türklerde geçmişten beri toplumsal yaşamın çok önemli bileşenlerinden olan han, hamam, kervansaray, cami, külliye gibi yapıların bir çoğu döneminin çok önemli sanat eserleri niteliğindedir. Hatta başka toplumlarda çok fazla görülmeyen ama İslam öncesi Türk toplumlarında çok eski bir gelenek olan mezar ve mezar taşlarının oldukça özenle yapıldığı ve günümüze kadar ulaşan bir çok mezar taşının hem tarihi belge hem de bir sanat eseri niteliği taşıdığı görülmektedir. Bu nedenle Türklerde sanata ilişkin yazılı belge sayısı sınırlı olsa da geçmişten beri günümüze kadar ulaşan sayısı binlerle ifade edilecek çokluktaki eserlerin her biri, sanat eseri olarak kendine özgü bir belge niteliği taşımaktadır³.

Hatırlanacağı üzere Osmanlı Devleti'nde Batılılaşma hareketleri III. Selim ile başlamıştır. Bu dönemde başlayan Batılılaşma hareketleri bağlamında ilk askeri okullar açılmaya başlanmış ve bu okullarda da resim dersleri verilmiştir. Osmanlı Devleti'nde ilk defa resim dersinin verilmesi 1794 yılında Mühendishane-i Bahri Hümayun (Deniz Harp Okulu)'da olmuştur (Çolak, 2011: 1). Osmanlı Döneminde günümüz anlamındaki sanatın ve sanat eğitiminin başlangıcı, Batılılaşma çabaları ile paralel bir seyir izlemiştir. Özellikle askeri alandaki reform çabalarının Batılı anlamda modern sanatlardan bazılarının da Osmanlı eğitim sistemine girmesine yol açtığını, bu alanda dersler verildiğini ve öğretmenler yetiştirildiğini görmekteyiz. Her ne kadar Türkiye'de Batı tarzı sanat anlayışı ve sanat eğitiminin başlangıcı olarak 1908'de ilan edilen 2. Meşrutiyet'in başlangıcını kabul etmek mümkünse de askeri okullarda 1830'larda başlayan modern eğitim tekniklerinin çağdaş sanatın da başlangıcı olduğunu kabul etmek mümkündür. Bugünkü adı Kara Harp Okulu olan Mühendishane-i Berri Hümayun'da teknik önceliklere göre daha 19. Yüzyılın ortalarında okutulmaya başlanan teknik resim merkezli dersler bunun ilk örnekleridir. Bunun yanında ışık-gölge uygulamaları, minyatür, eski resim-yeni resim karşılaştırmaları gibi konular Batı tarzı sanata eğitime giden yoldaki ilk adımlardan diğerleri olarak dikkat çekmektedir. 1830'lu yıllardan itibaren bir çok askeri öğrenci yurt dışına gönderilmiş ve Batılı tarzda eğitim almaları sağlanmıştır. Ayrıca askeri okullarda ders vermesi için Fransa gibi çeşitli ülkelerden ressamlar getirilmiştir.

---

³ Türklerde sanatın bir alt dalı olarak mimariye ait sayısız örnek için bakınız: Altun (1988).

Askeri okulların yanında bu dönemde açılan diğer bir çok okulda da resim, heykel dersleri yer almıştır. Bu artan gereksinimi karşılamak için Harbiye'nin yetenekli gördüğü öğrencileri ressam öğretmen olarak yetiştirdiği ve okulların öğretmen açığını kapatmaya çalıştığı görülmektedir (Altınkurt, 2005: 125-126).

1883 yılında açılan ve günümüzde Mimar Sinan Üniversitesi olarak eğitime devam eden Sanayi Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Akademisi), kurumsal anlamda sanat eğitiminin de başlangıcı olarak kabul edilebilir. Güzel sanatlar eğitiminin gelişmesinde önemli bir aşamayı teşkil eden bu okulda 1908 yılına kadar çok sayıda öğrenci yetiştirilmiş ve Avrupa'ya gönderilen bir çok öğrencinin oluşturduğu alt yapı ile Cumhuriyet Dönemi'ne güçlü bir miras bırakılmıştır. Sanayi Nefise Mektebi, Türkiye'de resim sanatının bir disipline sokulmasında da önemli roller üstlenmiş ve resim sanatının yanında heykel, figür ve portre yapımlarında yabancı öğretmenlerin de katkısı ile önemli bir ilerleme kaydedilmiştir (Altınkurt, 2005: 126). Osmanlı Dönemi'nin sanat eğitimi içinde Sanayi Nefise Mektebi'nin özel bir yerinin olduğu görülmektedir. Çünkü bu okulda yetişen öğretmenlerin görev almalarıyla birlikte Türkiye'de sanat eğitimi ilk sivil öğretmenlerini kazanmıştır. Bu okuldaki mezun olanların artmasıyla birlikte askeri ressamlar yerini sivil resamlara terk etmeye başlamıştır (Tan, 2011: 49).

3.1.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet'in ilk yılları, sanat eğitiminde canlanmanın olduğu bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bu dönemde yurt dışına gönderilen sanatçılar eğitimlerini tamamlayıp dönmüş ve ülkedeki eğitim verebilecek sanatçı sayısı önemli ölçüde artmıştır. Bunun yanında örgün eğitimde resim, eliş ve müzik dersleri verilmiş, Halkevleri aracılığıyla sanat geniş kitlelere ulaştırılmaya çalışılmıştır (Tan, 2011: 49). Türkiye'de Kuruluş döneminin yeni bir ülke ve toplum yaratma felsefesine uygun olarak ilk yıllarda eğitim sisteminin köklü bir şekilde düzenlendiği görülmektedir. Bu konuda ilerlemek kaydetmek için yurt dışından çok sayıda uzmanın Türkiye'ye getirildiği ve bu uzmanların hazırladığı raporlar doğrultusunda eğitimde yeniliklerin yapıldığı görülmektedir. Bu uzmanlardan birisi olan ünlü eğitim bilimci John Dewey'in hazırladığı rapor doğrultusunda 1926 yılında, ortaokullara öğretmen yetiştirmek amacıyla Gazi Eğitim Enstitüsü (Gazi Öğretmen Okulu) açılmıştır. Bunun yanında resim-iş atölyeleri açılmış ve çeşitli yenilikler yapılmıştır (Tan, 2011: 49-50; İKSV, 2014: 57-58).

Bir hususu açıklamak gerekir o da şudur; 1930’larda Halkevleri ve resim-iş temelinde gelişen eğitim sisteminin temelinde dünyada meslek okullarının da öncüsü olarak bilinen Pestalozzi’nin eğitim anlayışına dayalı bir eğitim sistemi kurma çabası vardır. Pestalozzi’ye göre eğitim, sadece eğitmekle kalmamalı, bireye hayatını kazanıp sürdürebileceği iş becerileri de kazandırmalıdır. Bu düşüncede olan Pestalozzi, bir çok köy okulu açmış ve bu okulların hepsi iş okulları şeklindedir. Pestalozzi’nin başlattığı bu akım zamanla dünya genelinde meslek okulları şeklinde yaygınlaşmıştır. Türkiye’de de ilk dönem eğitim anlayışında “iş” temelli bir eğitime yönelim olmuş ve sanat eğitimi, iş eğitimi ile iç içe verilmiştir. Bu konuda özellikle 1940’larda önemli işlevler üstlenmiş olan Köy Enstitülerinin büyük bir rolünün olduğu görülmektedir. Türkiye’de sanat eğitiminin ilk dönem görüntüsü toplumsal ihtiyaçlarla sanatın iç içe verilmesi şeklindedir. Bir yandan sanatın gelişmesi ve topluma inmesi sağlanmaya çalışılırken diğer yandan da toplumun meslek ve iş becerilerinin çeşitlenmesi ve gelişmesi amaçlanmakta ve iki amaç aynı eğitimle gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Türkiye’de sanat eğitimi, toplumsal ihtiyaçlar nedeniyle dönem dönem farklılaşmaktadır. Bir yandan toplumsal ihtiyaçların giderilmesi söz konusu iken diğer yandan çağın getirdiği değişimlere uyum sağlama ve buna göre eğitim verme çabası söz konusudur. Sanayileşme, kentleşme, göç gibi olgular sanatın biçimini ve eğitim şeklini etkileyen faktörler olarak öne çıkmaktadır. Özellikle sanayileşmenin yarattığı değişimin sanatta ve sanat eğitiminde önemli değişikliklere yol açtığı görülmektedir. Bir yandan el sanatları yok olurken diğer yandan teknolojiye dayalı sanat üretimleri ve sanat öğretimi öne çıkmaktadır. Yine de genel olarak değerlendirildiğinde Türkiye’de politik sistemin sanata karşı duyarlılığı zayıf olmuş ve estetik duyarlılıktan yoksun bireylerin sayısı artmıştır (Tan, 2011: 50).

3.2. Cumhuriyet Dönemi’nde Sanata Yönelik Gelişmeler

Bir ülkenin ve toplumun kültürel değerlerinin esası, sanata verdiği değerden anlaşılabilir. Bir çok farklı medeniyetinin birikimini coğrafyasında bulduran ve bunları korumak için önemli çabalar sarfeden Türkiye Cumhuriyeti’nin yaklaşımını buna örnek vermek mümkündür. Bugün Türkiye’deki müzelerde ve sanat eserlerini koruyan mekanlarda sergilenen eserlerin çok önemli bir kısmı bu coğrafyada yaşamış başka millet ve kültürlerin eseri olup bir uygarlık mirası olarak Türkiye tarafından korunmaktadır. Hitit, Asur, Antik Yunan, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı’dan kalma bir esere günümüzde Türkiye’nin her yerinde rastlamak mümkündür (Çavuşoğlu, 2013: 166).

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan itibaren kültür ve sanatı toplumsal dönüşümün temel yapı taşlarından birisi olarak görmüş ve kültür sanatın gelişimi, biçimlenmesi gibi konularda kayda değer bir rol üstlenmiştir. Daha kuruluşun ilk yıllarında eğitim, devletin temel önceliklerinden birisi olmuş ve kültür sanatın eğitim yoluyla geliştirilmesi meselesi de bu öncelikten payına düşeni almıştır.

İlk yıllarda özellikle müzecilik faaliyetlerinin kültür ve sanatın gelişimi açısından önemli görülmüş ve bir çok müze kurularak faaliyete geçirilmiştir. 1921’de açılan Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi bunlardan ilki olup daha sonra sanat ve kültür mirasının korunması, gelecek kuşaklara aktarılması için 1927’de Ankara Etnoğrafya Müzesi, 1937’de İstanbul Resim ve Heykel Müzesi kurulmuştur. Ayrıca 1935 yılında tarihi Ayasofya binası müze olarak halka açılmıştır. Bu faaliyetlerin yanında dikkat çeken iki faaliyet daha vardır. bunlardan birisi öğrenci ve öğretmenlerin sanat eğitimi konusunda bilgilendirilmelerini amaçlayan ve 1926’da açılan Mektep Müzesi’dir. Bu müzede eğitim araç ve gereçleri, öğrencilerin yaptıkları çalışmalar sergilenmiş, eğitim ve sanat eğitimi teşvik edilmek istenmiştir. Bir diğer önemli faaliyet ise Cumhuriyet’in 10. yılında, Seyyar Terbiye Sergisi adı ile oluşturulan serginin bir tren katarı ile yurdun tamamında gezdirilmesidir (Kıyar, 2007)⁴.

Cumhuriyetin ilk döneminde kültür ve sanata rengini veren temel faktör o dönemin devlet ideolojisinin merkezini oluşturan Altı Ok içerisinde yer alan ilkelerden birisi olan Halkçılık’tır. Özellikle 1940’larda o dönemde devlet partisi hüviyetine de sahip olan Cumhuriyet Halk Partisi, ortaya koyduğu kültür sanat programlarında Yurt Gezileri ve Sergileri yolu ile sanatı ve kültürü halka indirmeye çalışmış ve Anadolu folklorüne dayalı bir kültür sanat yapısı oluşturmaya çalışmıştır. Bu gezi ve sergilerde sanatçıların yurt güzelliklerini yerinde görmesi ve sanatları ile birleştirmesi amaçlanmıştır. Bu çabalarla halka ait olan sanata yansırken ulus bilincinin oluşmasına da katkı sağlanmıştır (Bek, 2008: 119). Bir devlet politikası olarak öne çıkan bu çaba ile sanatçı halkın ayağına gönderilerek önce sanatçının halkı tanınması ve sanat eserlerinde de halka özgü unsurların yer alması sağlanmak istenmiştir. Bu çabanın sonuç verdiğini ve o dönemin sanatında folklorik unsurların oldukça yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

---

⁴ Başvurulan kaynak bir tez çalışması olup ulaşılan dokümanda sayfa numarası yoktur.

Türk sanatının bütününde ve alt dallarında dönem dönem öne çıkan tartışmaların esasında geçmişten beri süregelen tartışmaların çeşitli versiyonları olduğunu söylemek mümkündür. Bu tartışmaların ana temaları her dönemde millilik-ulusallık, evrensellik, öze dönüş, Batılılaşma, halka dönük olma gibi kavramlardır. Bu nedenle Türk sanatları açısından alt dönemler için yapılacak değerlendirmelerin sonuçlarını birbirinden çok farklı bulmak fazla olası değildir⁵.

Cumhuriyet Dönemi sanatında sanatın geçmişten beri gelen tartışmaların izlerini taşıdığını görmek mümkündür. Ulusallık-evrensellik, millilik, çağdaşlık gibi kavramlar etrafında yürütülen bu tartışmalarda devletin de sanatı politik bir araç olarak ele aldığına şahit olmaktayız. Yeni bir toplum inşasını hedefleyen Cumhuriyet elitleri ve bu çerçevede hareket eden bir çok sanatçı, yerel ve ulusal olandan hareketle evrensel olanı ortaya koymaya çalışmıştır. Farklı sanat dallarında eser vermiş olan sanatçıların eserlerinde yerli ve milli motiflerin yoğun bir şekilde yer aldığı görülürken Türk Kültürü yeni formlar içerisinde ele alınmıştır. Dönem dönem farklı üsluplar öne çıkmışsa da toplumsal kökler sürekli sanatın bir süjesi olmuş ve bu köklerden hareketle ulus yaratma çabaları kültür sanat yoluyla desteklenmeye çalışılmıştır (Bek, 2008: 120-129).

Cumhuriyetin ilk yıllarında her ne kadar sanatın toplumu dönüştürücü rolü önemsenmiş olsa da kısıtlı mali imkanlar nedeniyle ilk yıllarda bu konudaki girişimler sınırlı sayıda kalmıştır. Fakat ilerleyen yıllarda etkinliklerin sayısı artarken sanat çevrelerinde bir genişleme olmuş, sanatçı sayısı artmış hatta 1930'lu yıllarda bir çok sanat akımı ortaya çıkmıştır. Devletin girişimleri ise 1933 yılında ilk defa düzenlenen İnkılap Sergileri ile artmış daha sonra ilk olarak 1939 yılında düzenlenen Devlet Resim Heykel Sergisi ile kalıcı ve sürekli bir girişim halini almıştır. Özellikle bu serginin ilerleyen yıllarda ülkedeki sanatsal gelişimin bir göstergesi haline geldiği ve sanat çevrelerinin bu sergiye büyük bir önem verdiği görülmektedir (Çolak, 2011: 3-4).

Devletin başlatmış olduğu bu sergi geleneği sonraki yıllarda özel sergilerle daha da gelişmiştir. İsmail Oygur Sanat Galerisi, 1947 tarihinde ilk etkinliğini gerçekleştirmiş bir galeri olup Türkiye'deki ilk özel galeridir. 1950 yılında açılan Maya Sanat Galerisi ise

---

⁵ Türkiye'de sanat tartışmalarının geniş bir özeti için Bek (2008)'e bakılabilir.

Türkiye'deki galericilik anlayışının gelişmesinde önemli bir kilometre taşı olarak kabul edilmektedir. Daha sonraki yıllarda ise özel sanat galerilerinin sayısı hızla artmıştır. Çünkü 1950'li yıllar Türkiye'de sosyo-ekonomik ve kültürel olarak büyük bir dönüşümün yaşandığı yıllardır ve bu dönüşüm sanatsal faaliyetleri de etkilemiştir. Bu dönüşüm sürecinde 1952'de İstanbul'da Küçük Galeri, 1955'de Çevre Sanat Galerisi, 1956'da Ertem Galerisi, 1958'de İde Sanat Galerisi, 1952'de Ankara'da Helikon Sanat Galerisi gibi bir çok sanat galerisi faaliyete geçmiştir. Özel sanat galerilerinin sayısı 1970'li yıllardaki gelişmelerin sonunda ise çok daha artmış, İstanbul ve Ankara'da onlarca sanat galerisi sanatsal etkinliklerin merkezi mekanları olarak boy göstermiştir (Çolak, 2011: 4-5).

Türkiye'de sanat galerileri ve sergi mekanlarının yaygınlaşmasında yabancı kültür misyonlarının ve bankaların önemli bir rolünün olduğu dikkat çekmektedir. Yabancı kültür misyonları çoğunlukla kendilerine ait mekanlarda düzenledikleri sergi ve sanatsal etkinliklerle sanatın gelişmesine önemli katkı sunmuşlardır. Bankalar ise genellikle resim satın almak amacıyla girdikleri bu alanda daha sonra birçok sanatsal etkinliğin öncüsü ve finansörü konumuna yükselmişlerdir. Bankaların bu ilk dönem etkinlikleri daha çok resim sanatına yöneliktir ve bu faaliyetler zamanla banka galerisi kavramının ortaya çıkmasına yol açmıştır (Çolak, 2011: 5-6).

1970'li yıllarda Mimar Sinan Üniversitesi'nin yönetiminde düzenlenmeye başlanan Açık Hava Sergileri, yeni bir sergi geleneği oluşturmuştur. Bu sergileri 1975 yılından itibaren Görsel Sanatçılar Derneği tarafından düzenlenmeye başlanan Mayıs Sergileri izlemiştir. 1977'den itibaren bu kervana başka oluşumlar da katılmış ve Türkiye'de zengin bir sergi geleneği ortaya çıkmıştır. Bu sergilerin hepsi ulusal nitelikli iken uluslar arası nitelikli ilk sergi ise ilki 1986 yılında düzenlenen 1. Asya-Avrupa Sanat Bienali'dir. Sonraki yıllarda bu bienal üç kez daha düzenlenmiştir (Çolak, 2011: 5-6).

Türkiye'de sanatın bienal kapsamında sunumu ilk olarak 1987 yılında İstanbul Bienali ile başlamıştır. İlk bienalin küratörlerinden olan Beral Madra, sanata yönelik bu geçişi sanata yapılan yatırımların değerli olana olması gerektiği şeklinde açıklamaktadır. Madra'ya göre Türkiye'de sanat ile alt sanat arasındaki ayırım bile yeterince yapılamamakta ve kaynaklar çoğu zaman ölü sanatlarla yapılmaktadır. Oysa ki İstanbul bir dünya şehri olarak bir cazibe merkezidir ve bir çok şirket de artık sanata yatırım yapmaktadır. Bu durumda Türk sanat ve

sanatçısının uluslar arası tanınırlığını artıracak, sanatta daha değerli olanı ön plana çıkararak organizasyonlara ihtiyaç vardır (Okan, 2012: 27).

Türkiye’de sanat, başından beri bir kültürlenme aracı olarak kullanılmış ve devletin toplumla iletişiminin önemli araçlarından birisi olmuştur⁶. 1980’lerden itibaren ortaya çıkan çağdaş yönelimlere bağlı olarak özellikle görsel sanatlar alanında sergilerin ön plana çıktığı ve tarihi mekanlarda modern sanatın takdim edildiği görülmektedir. Özellikle tarihsel dönemlere yönelik çağdaş değerlendirmeler içeren resim sergilerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu dönemde Eski Türk Tarihi ve özellikle Osmanlı dönemine ait temalar en revaçta konular ön plana çıkmakta ancak sanatçıların kullandığı çizgiler ve betimleme üslupları çağdaş bir kimlik arz etmektedir. Kısacası bu yeni dönem geleneksel olanın modern üslupla yeniden tasvir edilmesine dayanmaktadır. Ancak bu dönemde medyanın da katkısıyla sanat eserlerinin daha geniş kitlelere ulaştığı görülmektedir (Bozkuş, 2014: 22-24).

Devletin sanata yönelik destekleri akademisyenler arasında sanatın özgünlüğü ve özgürlüğü bağlamında tartışılan bir konu olsa da geçmişten beri devletlerin bir kültür politikası olarak çeşitli sanatlara önemli destekler sağladığı görülmektedir. Devletin sağladığı bu destekler kimi yazarlarca piyasa aksaklığına dayandırılırken kimi teorisyenlerce ise devletin erdemli malları üretmesinin gerekliliğine dayandırılmaktadır. Bunların yanında ekonomik ve kültürel gelişmenin sağlanması için bu desteklere ihtiyaç olduğunu, devletin prestij ve sorumluluklarını yerine getirmek için sanatı desteklemesi gerektiğini ileri süren görüşler de vardır. Devletin sanat ile ilişkisi konusundaki en çok öne çıkan görüşlerden bir tanesi ise ideoloji temelli açıklamalardır. Bu argüman, devletin ideolojisini topluma benimsetmek için sanatı bir araç olarak kullandığı görüşüne dayanmaktadır. Mussolini, Hitler, Stalin gibi diktatörlerin bu konudaki açıklamalarda sıkça karşılaşılan bir örnek olduğu görülmektedir (Kovancılar ve Kahrıman, 2007: 22-29).

1980’lerde Türkiye’de sanatla ilgili olarak ortaya çıkan bir diğer önemli gelişme ise özellikle resim sergilerinin uluslar arası bir boyut kazanmasıdır. Avrupa Kültür Konseyi

---

⁶ Her ne kadar bu iletişim açık ve iki yönlü bir iletişim olmasa da devletin dönem dönem benimsediği kültür politikaları için sanata bir kültür yapılandırıcısı rolü yüklediği görülmektedir. Dolayısıyla bu iletişim iki taraflı olmaktan ziyade devletin tek taraflı mesaj aktarıcısı olduğu ve toplumun da alıcı konumunda olduğu bir iletişimdir.

tarafından desteklenen ve 1983 yılında yapılan Anadolu Uygarlıkları Sergisi bu konudaki kilometre taşlarından birisidir. 1987 yılında Washington'da düzenlenen Kanuni Sultan Süleyman Sergisi ise Osmanlı Uygarlığı üzerine düzenlenmiş en yetkin sergi olarak kabul edilmektedir. Hatta bu serginin elde ettiği başarının çağdaş sanatta geleneksel motiflerin kullanılmasını daha da yaygın hale getirdiği görülmektedir (Bozkuş, 2014: 22).

3.3. Türkiye'deki Toplumsal Yapı Değişimi ve Sanat

Toplumun gelişmesi yeni kültürel gelişmelere yol açmakta, bu da sanatın toplumsal yaşamdaki önemini artırmaktadır. Sanatın öneminin artması ile görsel ve kültürel etkinliklerin bireyler üzerindeki etkisi de artmaktadır (Uysal, 2011: 2). Sanatın toplumsal gelişim ve toplumun kültür yapısının yeniden biçimlendirilmesindeki rolünü görmek için Cumhuriyet'in kuruluş yıllarına bakmak yeterlidir. Savaş yorgunu, bitkin bir toplumu modern bir topluma dönüştürmek isteyen Cumhuriyet elitlerinin elinde sanat, yeni bir kültür inşasının en önemli araçlarından birisi olmuştur. İlk dönemlerde özellikle Ziya Gökalp'in temellerini attığı felsefi yaklaşım çerçevesinde sanat aracılığı ile yeni bir kültür oluşturulmak istenmiş ve sanatın kültürün oluşmasındaki önemi üzerinde özenle durulmuştur (Bozkuş, 2014: 18).

Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte yönetici kadronun ideolojisi de değişmiş ve yeni bir toplum yaratma fikri ön plana çıkmıştır. Bu fikri tercih sanata bakışı ve sanat eğitimi de etkilemiştir. Cumhuriyet elitleri açısından sanat, toplumu eğitmenin ve toplumsal aydınlanmanın önemli bir aracı olmuştur. Bir çok yabancı ismin Türkiye'ye davet edildiği 1950'ye kadar olan bu dönemde yeni bir ulus ve yeni ulusa uygun yeni bir sanat inşası en önemli politika olmuştur. Yeni bir ulus inşası için sanata dayalı kültür politikalarının öne çıktığı bu dönemde Anadolu Kübizmi olarak adlandırılan sanat akımı ise yeni dönemin sanat politikasının temelini teşkil etmiştir. Bu dönemde Dewey, Leipzig, Parker, Steihler gibi dönemin ünlü eğitimcilerinin Türkiye'ye davet edildikleri ve Türk eğitim politikalarının şekillenmesinde önemli roller üstlendikleri görülmektedir (Altınkurt, 2005: 126-127).

Cumhuriyet'in bu ilk döneminde güzel sanatlar eğitimi ve bu eğitimi sağlamak için ihtiyaç duyulan kadroların yetiştirilmesi ön plana çıkarken 1940'lı yıllarda sanat ile günlük yaşamın pratiklerini iç içe uygulamalı olarak ele alan Köy Enstitüleri'nin ortaya çıktığı görülmektedir. Köy Enstitüleri, temelinde yeni bir insan yetiştirme projesidir ancak bir çok sanat dalının da günlük yaşamı kolaylaştırıcı pratiklere dönüştürüldüğü bir atölye

niteliğindedir. Bu dönemde öğrencinin yaratıcı çabasının Resim İş dersinde olduğu gibi sadece sanatsal yeteneklerin ortaya çıkarılması değil zihinsel yeteneklerin geliştirilmesi için de önemli olduğu kabul edilmektedir (Altinkurt, 2005: 127-128).

Köy Enstitülerini, eğitimin genelinde bir anlayış değişikliği olarak da görmek mümkündür. Çünkü özgürlük/özgür anlatım temelinde kendini pratiğe döken bu anlayış, temelinde Jean Jack Rousseau'nun olduğu, Friedrich August Frobel ve Johan Heinrich Pestalozzi gibi eğitimcilerin geliştirdiği bir anlayıştır. Özellikle Pestalozzi'nin büyük katkısının söz konusu olduğu bu anlayışın temelinde eğitimin hayatla iç içe ve hayatın dayattığı ihtiyaçları karşılamayı sağlayan bir yöne sahip olması gerektiği fikri vardır. Geleneksel eğitimi kuru laf kalabalığı olarak değerlendiren Pestalozzi, eğitimin aynı zamanda meslek de kazandırması ve kişinin yeteneklerini hayatını kazanacak şekilde geliştirmesini savunmuş, bunun içinse okulların eğitimin yanında meslek öğretilen ve bireylerin iş yaşamını da öğrendiği bir tarzda olması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu görüşler çerçevesinde ortaya çıkan ve 19. Yüzyılda Batıda yaygınlaşan iş okulları/meslek okulları düşüncesi ile kırsal kesimdeki geri kalmışlık, eğitim ile işi iç içe bir konseptte yürüten okullarla ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Bu yönelimin Türkiye'de de bir çok öncü ismi olup bunlardan İsmail Hakkı Tonguç'un katkıları ile Köy Enstitüleri bir iş atölyesi mantığı ile Türk eğitim sistemine girmiştir⁷ (Sezgin, 1983: 30; Kalıpçı, 2008: 12; Karakaş, 2012: 25, 40).

Rousseau'cu akımın bir uzantısı olan Köy Enstitülerini, tek başına sanat ya da eğitim ile ilgili bir gelişme olarak ele almaktan ziyade yeni bir "insan/yurttaş modeli" yaratma denemesi olarak ele almak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Çünkü Köy Enstitüleri'nde verilen dersler çok geniş bir yelpazedeki eğitim alanlarını içine almakta ve öğrencilerin özellikle kırsal yaşamın gereklerine uygun bir donanım edinmeleri sağlanmak istenmektedir. Günümüzdeki meslek okullarının uygulamalı ama daha kapsamlı bir modeli olan Köy Enstitüleri, bir çok alanda olduğu gibi hiç kuşkusuz ki sanat konusundaki içeriği ile de o dönemin eğitim ve kültür politikaları içerisinde önemli bir yere sahiptir.

---

⁷ Romantik doğacıların öncüsü olan Rousseau'nun çocuk tabiatına büyük saygı gösteren düşüncesinin Avrupa'da büyük bir yankıya yol açtığı ve özellikle 19. Yüzyılda bir çok idealist düşünür tarafından görüşlerinin sahiplenildiği görülmektedir. Bunun yanında Tolstoy gibi maddi imkanları güçlü bazı isimlerin Rousseau düşüncesine uygun olarak ve onun önemli takipçilerinden olan Froebel'in betimlediği tarzda çocuk bahçesi, çocuk köyü gibi eğitim amaçlı girişimlerde bulunduğu görülmektedir.

Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte yönetici kadronun ideolojisi de değişmiş ve yeni bir toplum yaratma fikri ön plana çıkmıştır. Bu fikri tercih sanata bakışı ve sanat eğitimi de etkilemiştir. Cumhuriyet elitleri açısından sanat, toplumu eğitmenin ve toplumsal aydınlanmanın önemli bir aracı olmuştur. Bir çok yabancı ismin Türkiye'ye davet edildiği 1950'ye kadar olan bu dönemde yeni bir ulus ve yeni ulusa uygun yeni bir sanat inşası en önemli politika olmuştur. Yeni bir ulus inşası için sanata dayalı kültür politikalarının öne çıktığı bu dönemde Anadolu Kübizmi olarak adlandırılan sanat akımı ise yeni dönemin sanat politikasının temelini teşkil etmiştir. Bu dönemde Dewey, Leipzig, Parker, Steihler gibi dönemin ünlü eğitimcilerinin Türkiye'ye davet edildikleri ve Türk eğitim politikalarının şekillenmesinde önemli roller üstlendikleri görülmektedir (Altınkurt, 2005: 126-127).

Cumhuriyet'in bu ilk döneminde güzel sanatlar eğitimi ve bu eğitimi sağlamak için ihtiyaç duyulan kadroların yetiştirilmesi ön plana çıkarken 1940'lı yıllarda sanat ile günlük yaşamın pratiklerini iç içe uygulamalı olarak ele alan Köy Enstitüleri'nin ortaya çıktığı görülmektedir. Köy Enstitüleri, temelinde yeni bir insan yetiştirme projesidir ancak bir çok sanat dalının da günlük yaşamı kolaylaştırıcı pratiklere dönüştürüldüğü bir atölye niteliğindedir. Bu dönemde öğrencinin yaratıcı çabasının Resim İş dersinde olduğu gibi sadece sanatsal yeteneklerin ortaya çıkarılması değil zihinsel yeteneklerin geliştirilmesi için de önemli olduğu kabul edilmektedir (Altınkurt, 2005: 127-128).

Köy Enstitülerini, eğitimin genelinde bir anlayış değişikliği olarak da görmek mümkündür. Çünkü özgürlük/özgür anlatım temelinde kendini pratiğe döken bu anlayış, temelinde Jean Jack Rousseau'nun olduğu, Friedrich August Frobel ve Johan Heinrich Pestalozzi gibi eğitimcilerin geliştirdiği bir anlayıştır. Özellikle Pestalozzi'nin büyük katkısının söz konusu olduğu bu anlayışın temelinde eğitimin hayatla iç içe ve hayatın dayattığı ihtiyaçları karşılamayı sağlayan bir yöne sahip olması gerektiği fikri vardır. Geleneksel eğitimi kuru laf kalabalığı olarak değerlendiren Pestalozzi, eğitimin aynı zamanda meslek de kazandırması ve kişinin yeteneklerini hayatını kazanacak şekilde geliştirmesini savunmuş, bunun içinse okulların eğitimin yanında meslek öğretilen ve bireylerin iş yaşamını da öğrendiği bir tarzda olması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu görüşler çerçevesinde ortaya çıkan ve 19. Yüzyılda Batıda yaygınlaşan iş okulları/meslek okulları düşüncesi ile kırsal kesimdeki geri kalmışlık, eğitim ile işi iç içe bir konseptte yürüten okullarla ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Bu yönelimin Türkiye'de de bir çok öncü ismi olup bunlardan

İsmail Hakkı Tonguç'un katkıları ile Köy Enstitüleri bir iş atölyesi mantığı ile Türk eğitim sistemine girmiştir⁸ (Sezgin, 1983: 30; Kalıpçı, 2008: 12; Karakaş, 2012: 25, 40).

Rousseou'cu akımın bir uzantısı olan Köy Enstitülerini, tek başına sanat ya da eğitim ile ilgili bir gelişme olarak ele almaktan ziyade yeni bir insan modeli yaratma denemesi olarak ele almak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Çünkü Köy Enstitüleri'nde verilen dersler çok geniş bir yelpazedeki eğitim alanlarını içine almakta ve öğrencilerin özellikle kırsal yaşamın gereklerine uygun bir donanım edinmeleri sağlanmak istenmektedir. Günümüzdeki meslek okullarının uygulamalı ama daha kapsamlı bir modeli olan Köy Enstitüleri, bir çok alanda olduğu gibi hiç kuşkusuz ki sanat konusundaki içeriği ile de o dönemin eğitim ve kültür politikaları içerisinde önemli bir yere sahiptir.

3.4. Sanat Eğitimi

Her ne kadar sanat eğitimi kavramı çok yaygın olarak kullanılsa da temelde sanat ve eğitim kavramlarını bir araya getirmenin kendine özgü zorlukları vardır. Çünkü eğitim, hedeflenmiş belirli sonuçlara ulaşmak için gerçekleştirilen bir faaliyettir. Buna karşın sanatın amacı ise önceden belirlenmiş öğrenme çıktılarına ulaşmak değil beklenmeyeni başarmaktır (Aykut, 2013: 705). Bu nedenle sanat eğitimi kavramını geleneksel eğitim kavramındaki kültürlenme, toplumsallaşma anlamıyla değil sanatın yaratıcı ve öğretici yönüyle anlamak ve düşünmek daha doğru olacaktır.

Öğrenme, bir şey keşfetmekten ziyade yorumlamaya dayalı bir eylemdir. Günümüz eğitim anlayışında da bu husus öne çıkmakta ve öğrenciler, aktarılan bilginin nesnesi değil aktif bir şekilde yorumlayanı olarak konumlanmaktadır. Bunun anlamı değişen eğitim anlayışı doğrultusunda öğrencinin pasif alıcıdan ziyade kendi yorumu çerçevesinde bilgiyi kendi algı ve zihninde yeniden üretmesidir. Bilgi çağı olarak tanımlanan günümüzde eğitim kurumlarının da işlevi bilgi aktarmanın ötesine geçerken öğrenmek de aktarılan bilgiyi aynen almanın ötesine geçerek yeniden üretme eylemine dönüşmüştür. Eğitimin bir çok alanında

---

⁸ Romantik doğacıların öncüsü olan Rousseau'nun çocuk tabiatına büyük saygı gösteren düşüncesinin Avrupa'da büyük bir yankıya yol açtığı ve özellikle 19. Yüzyılda bir çok idealist düşünür tarafından görüşlerinin sahiplenildiği görülmektedir. Bunun yanında Tolstoy gibi maddi imkanları güçlü bazı isimlerin Rousseau düşüncesine uygun olarak ve onun önemli takipçilerinden olan Froebel'in betimlediği tarzda çocuk bahçesi, çocuk köyü gibi eğitim amaçlı girişimlerde bulunduğu görülmektedir.

yaşanan bu değişim görsel sanatlar eğitiminde de kendini ortaya koymaktadır (Aykut, 2006: 33-34).

Literatürde sanat eğitiminin tanımı birçok şekilde yapılabilirken sanatın bireye kazandırdıkları da farklı açılardan ele alınabilmektedir. Yapılmış çalışmalardan hareketle sanat eğitimi bireyin duygu ve düşüncelerini anlatmada estetik bir duyarlılığa ulaşmasını sağlamak için verilen uğraşların tamamı olarak tanımlamak mümkündür. Benzer şekilde görsel sanatlar eğitimi de görsel sanatların tüm dallarını ve biçimlerini içine alan okul içi ve okul dışı yaratıcı sanat etkinlikleri olarak tanımlamak mümkündür. Sanat eğitimi ile bireyler çocukluktan itibaren duygu ve düşüncelerini ifade etmede bir seviye ve bilinç kazanırlar. Bu açıdan sanat eğitimi toplumsal manada bir bilinçlenme ve gelişme etkinliğidir. Sanat eğitiminde bireyler sanatsal etkinlikler yoluyla içinde yaşadıkları topluma karşı duyarlı olmayı ve çevresiyle yararlı bir şekilde iletişime girebilmeyi öğrenir. Bunun yanında sanat eğitimi bireyin kendisini özgürce ifade edebilmesinin önünü açarken bireye yaratıcılık ve toplumla bütünleşme yeteneği kazandırır (Zor, 2014: 4-5). Dikici (2006: 7-8)'nin sanat eğitiminin öğrencilerin yaratıcılığı üzerindeki etkisini inceleyen çalışmasına göre sanat eğitimi alan çocuklar diğer çocuklara göre daha fazla yaratıcılık tutumlarına sahiptir. Sanat eğitimi ile çocuklardaki akıcılık ve orijinallik becerisi gelişmektedir.

Sanatın ve sanat eğitiminin insanlar üzerindeki etkisi genellikle yetenekler ve özellikler bağlamında ele alınmaktadır. Bu bakış açısından farklı bir konuya temas eden Kanat ve Dikkaya (2014: 145)'nin çalışması sanatın yaşam doyumu üzerindeki etkisini incelemektedir. Söz konusu araştırmaya göre sanat eğitimi alan bireylerin yaşam doyumu sanat eğitimi almayan bireylerin yaşam doyumundan daha yüksek seviyede çıkmaktadır. Öğrencilerin katılımcı olduğu araştırmanın bir diğer bulgusu ise kız öğrencilerin doyum düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek çıkmış olmasıdır.

Görsel sanatlar eğitimi bireye bir estetik duygusu kazandırma çabalarının bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Bireylere yönelik olarak verilen sanat eğitiminde bireylerin algılama, düşünme, tasarlama, yorumlama ve ifade etme, eleştirme gibi davranışlarının estetik ilkeler doğrultusunda biçimlendirilmesi sağlanır. Bireylere verilen bu eğitimde resim, müzik, tiyatro, şiir, dans, seramik, heykel, film gibi sanat alanlarında bireyin kendini ifade etme ve bu ifade ediş sırasında kullanacağı dili seçme imkanı yaratılır (Aykut, 2006: 34-35). Bu yönüyle sanat eğitimi ve sanatın çeşitli alt dallarında verilen eğitimi, bireyin sanatın içerdiği estetik

doğrultusunda yeniden biçimlendirilerek sanata dayalı olgular etrafında toplumsallaştırılması olarak görmek mümkündür. Nasıl ki eğitimin çeşitli alt dallarında verilen eğitim yoluyla bireyler verilen eğitimin ilkelerine uygun bir şekilde biçimlendiriliyorsa sanat eğitiminde de ortaya çıkan sonuç sanatın ilkeleri doğrultusunda aynı doğrultudadır.

Sanat eğitim ve öğretiminde nesnel ve öznel öğelerin bir bütün olarak işlevsel olduğu görülmektedir. Çünkü sanat eğitiminde sadece sanatsal bilgiyi sınamak ya da salt uygulamalara odaklanmak beklenen başarının elde edilmesine yetmemektedir. Sanat eğitiminde bir yandan nesnel bilgiler verilirken diğer yandan kişisel/öznel özelliklerin kendini gösterebileceği uygulamalara da yer verilmeli ve eğitimle birlikte ölçme değerlendirme yapılmalıdır. Ayrıca eğitimde öğretmenin değerlendirmesinin yanında öğrencinin kendisinin de yetenek ve gelişimini takip edebileceği ölçme değerlendirme yöntemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir (Mamur, 2004: 15-16).

Sinema görselliğinin inançları biçimlendirmedeki etkisini inceleyen Kanıpek ve Balıkcıoğlu (2013: 2)'na göre sinema her ne kadar kurgulanmış bir yapım olsa da insanların kendi iç dünyalarında gerçekliğin yorumlanarak yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Bir çok mesaj sinema eserlerine yüklenerek alıcıya gönderilmekte ve bireylerin tutum, inanç ve davranışları bu mesajlarla yeniden biçimlendirilmeye çalışılmaktadır. Görsel unsurlar bireylerin algı, tutum ve inançlarının yeniden üretilmesinde bir aracı rolü görmekte ve toplumların olay ve olgulara yaklaşımları sinema sanatının verdiği mesajlar doğrultusunda yeniden biçimlendirilmektedir. Karakoç ve Mert (2013: 281-295)'in sinema ve iktidar ilişkisine yönelik olarak yapmış olduğu çalışma da görsel sanatların (özellikle sinema), ideolojik ve benzeri mesajların kitlelere aktarılmasında, kitlelerin tutum, değer ve yargılarının biçimlendirilmesinde büyük bir rolünün olduğunu ortaya koymaktadır.

Sinema özelinde bahsedilen durumu diğer sanat alanları için de söylemek mümkündür. Çünkü sanatçı, eserinde kendi bakışını ortaya koymakta ve çoğu zaman eseri aracılığıyla topluma bir mesaj göndermektedir. Bu nedenle türü ne olursa olsun sanat, sanatçının kendini ifade biçimi ve toplumla bir iletişim şekli olduğu için sanat eserlerinin bireylerin ve toplumun düşünce yapılarını biçimlendirme ve onları verilen mesaj doğrultusunda eğitici bir rolü olduğunu söylemek mümkündür.

Sanatın ve sanatçıların son birkaç yüzyıllık serüvenine bakıldığı zaman sanat anlayışlarının yerleşik güzellik kalıp ve geleneklerini değiştirip, insanları yeni ufuklara yönlendirme amacıyla olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda ortaya çıkan empresyonizm, kübizm, realizm, sürrealizm, fütürizm gibi akımlarının hepsinin temelinde sanatçının kendisini özgürce ortaya koyma ve insan yaratıcılığını daha ileri aşamalara taşıma düşüncesinin olduğu görülmektedir. Öte yandan sanata ilişkin bu gelişmelerin toplumsal ve siyasal bakımdan geleneksel düzenden kopuşu ve yeni bir toplumsal düzenin ortaya çıkışını da simgeleyen 1789 Fransız Devrimi yıllarında hız kazandığı görülmektedir. Sanat özgürlüğü ile ilgili gelişmelerin Fransız Devrimi kapsamında kazanılan özgürlüklerle paralel bir gelişme göstermesi sanattaki ve toplumdaki özgürlük ortamının paralel bir seyir izlediğine işaret etmektedir (Bingöl, 2011: 95-96). Bu durum, sanatın ve sanatçının hayata bakış açısının toplumlar için itici bir gücü (belki de dönüştürücü bir gücü) temsil ettiğini de göstermektedir. Sanat ve sanatçı, içeriği ve açtığı ufukla toplumu yeni estetik ve yaratıcılık dünyasına doğru ilerlemeye ve toplumu da bu doğrultuda biçimlenmeye zorlamaktadır.

Görsel kültür sanat eğitimi, insanların doğal, kurumsal ve tarihsel çevreler gibi konuların dışına çıkarak görsel öğelere bakabilmesiyle ilgili bir konudur. Bu eğitim bir yandan kültür sanat öğelerinin yapımı ile ilgilenirken diğer yandan bunların bireylerin düşüncelerinde değerlendirilmesiyle de ilgilenir. Bu noktada görsel sanat eğitimi, geleneksel sanat eğitiminin imgelerin yapım aşamasına odaklanan geleneksel sanat eğitiminden farklılaşmaktadır. Ancak kültür ve sanat alanında yeterli bir eğitim için iki unsurun birlikte ele alınması gerekmektedir (Duncum, 2002: 20). Oldukça geniş bir alanı içine alan görsel sanatlar, başta resim, heykel, mimarlık gibi sanatlar olmak üzere grafik sanatları, endüstri tasarımı, sinema, fotoğraf, bilgisayar tasarımı gibi bir çok sanat dalının toplamından oluşmaktadır. Görsel sanatlar eğitimi ise bu alanlardaki eğitimle ilgili her türlü kuramsal ve uygulamalı çalışmayı ifade etmektedir (Kırıçoğlu, 2005: 2).

Toplum için eğitici bir işlevi olan sanat eğitiminin toplumsal gelişim ve değişime uygun olarak güncellenmesi gerekmektedir. Çünkü hızla değişen bir dünyada imgeler, olgular ve anlamlar da hızla değişmektedir (Uysal, 2011: 15). Bu gerekliliğin arkasında sanatın dünyanın kavranması konusundaki gücü ve etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü sanat, dünyayı imgeler ve kültürel olgular üzerinden yeniden anlamlandırma ve anlama

biçimidir. Bu bakımdan bu konuda önemi büyük olan sanat eğitiminin de güncel değişimlere göre kendini yenilemesi gerekmektedir.

Sanatı dünyanın ve yaşanan çevrenin topluma yeniden anlatılma biçimi olarak görmek mümkündür. Çünkü sanatçı kullandığı imlerde kalabalığı, sıkışmışlığı, kıyıda köşede kalmışlığı konu edinir. Sanat eserleri ve onun yaratıcısı olan sanatçı; hayata dair gözlemediği devinimi, tekinsizliği, saldırganlığı ve daha bir çok durumu eserlerine yansıtarak izleyicisini içinde yaşadığı topluma ve düzene tanıklık etmeye davet eder. Bu yönüyle sanat eserleri toplumsal yaşam ve düzenin sanatçının gözüyle yeniden betimlenmesidir (Uysal, 2011: 12-13).

İnsan doğası, çevresine olduğu gibi uymak değil, onu kendine göre biçimlendirmek yönünde bir yönelime sahiptir. Bu nedenle eğitimle de elde edilmek istenen bir yandan bireylerin toplumsallaştırılması iken diğer yandan çevrenin insan ihtiyaçlarına uygun bir şekilde nasıl düzenleneceğini öğrenmektir. İnsan varlığının gelişiminin önemli bileşenlerinden birisi de genel eğitim kadar bireyin sanat eğitimi konusunda geliştirilmesidir. Fakat sanat eğitimini sanat için eğitim olarak algılamamak gerekir. Çünkü sanat eğitiminin asıl amacı sanat ile (sanatın yardımı ile) insanın eğitilmesidir. Bireylere küçük yaşlardan itibaren verilecek bir sanat eğitimi, doğasında var olan estetik duygusunun uyuklamadan çıkıp aktif bir şekilde gelişmesini sağlayacaktır. Sanat eğitimi sürecinde birey ile sanat eseri arasındaki engellerin kaldırılmasına bağlı olarak kişideki doğal olarak var olan sanat duygusu gelişir ve bireyler sanat eserini görmeyi ve onun sunduğu lezzeti tatmayı öğrenir (Yetkin, 1968: 126-127).

Eğitimin asıl amacı, bireyin kendine özgü psikolojik tipini ortaya çıkarmak ve bu tipe uygun bir gelişme çizgisi oluşturmaktır. Çocukların (ve bireylerin) eğitiminde özgürlüğün hayat bulabilmesi açısından sanatın büyük bir önemi vardır. Çünkü kişisel psikolojinin ilk işareti sanat duygusudur (Yetkin, 1968: 128).

Toplumun eğitici bir rolü olan sanat konusunda bireylerin ve toplumun eğitilmesi, evrensel değerlerin daha da yerleşik hale geldiği günümüzde artık evrensel bir insan hakkı niteliği kazanmaktadır. Çünkü sanat eğitimi, en tabii haklardan birisi olan eğitimin ayrılmaz bir bileşenidir. Bu konuyu düzenleyen uluslar arası belgelerin temel amaçlarından birisi de bu konuyu düzenleyerek başta çocuklar olmak üzere bireylerin kültür-sanat hayatına katılımını

güvence altına almaktır. Bu nedenle günümüzde bir çok ülkede kültür-sanat eğitimi zorunlu eğitimin bir parçasıdır (İKSV, 2014: 12).

Son yılların sosyo-kültürel değişimi sanat eğitimine de yansımış ve görsel kültüre ağırlık veren bir sanat eğitimi benimsenmeye başlanmıştır. Görsel kültüre dayalı sanat eğitimi geleneksel sanat eğitiminden çeşitli açılardan farklılaşmaktadır. Okullarda verilen sanat eğitimi derslerinde post modern kültüre dayalı öğelerin ağırlığı artmış ve başta medya teknolojileri olmak üzere sosyal yaşamı kuşatan öğeler sanat eğitiminin bir parçası haline gelmiştir (Mamur, 2014: 71-72).

Sanat eğitiminin bir çok farklı tanımına rastlanmaktadır. Gerek Avrupa'da gerekse ABD'de bu tanım farklılıklarına sıklıkla rastlanmaktadır. Yapılmış çeşitli tanımlamalardan bir kaç aşağıdaki şekildedir (İKSV, 2014: 13)⁹;

- ✓ Görsel sanatlar ve sahne sanatlarında belirli standartlar çerçevesinde okul ve öğrenim düzeyine göre alınan ve ana müfredatın ayrılmaz bir parçası olarak sanat eğitimi tarafından öğrencilere verilen eğitimidir (Arts Education Navigator, 2013),
- ✓ Tüm sanat disiplinlerindeki eğitim, öğretim ve programlar bütünüdür. Dans, tiyatro, müzik, görsel sanatlar, yaratıcı yazarlık gibi sanat dallarının hepsi bu tanıma dahildir (Americans for the Arts),
- ✓ Güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimidir (San, 1983: 215).
- ✓ Fiziksel, yaratıcı ve entelektüel becerileri bütünleştiren, birbiri ile ilişkili eğitim, kültür ve sanat alanlarında dinamik ve etkin ilişkiler kurmayı sağlayan eğitimidir (NAEAUlusal Standartlar Raporu).

Yaratıcılık, toplumların kalıcı değerler üretmesinde büyük bir öneme sahiptir ve bu yaratıcılığın geliştirilerek yaratıcı bireyler yetiştirilmesinde sanat eğitiminin önemli bir rolü vardır. sanat eğitiminin bireyde geliştirdiği yaratıcılık, bireylerin sadece çevresine uyumunu değil çevreye biçim vermesini de sağlamaktadır.

---

⁹ Tanımların önündeki parantez içinde yer alan kişi ve kurumlar tanımların asıl sahibi olup tanımlar İKSV (2014: 13)'ten aktarma yoluyla alınmıştır.

Sanat eğitiminin temel hedefi bireyin ve toplumun sanatsal gelişimine katkı sağlayarak yaratıcılığını artırmak ve bir arada yaşama kültürünü edindirmektedir. Ancak sanat eğitiminin bir çok hedefi içinde barındırdığını söylemek de mümkündür. Bu konuda sanat eğitiminin amaçlarını üçlü bir ayrıma tutan NAEA'ya göre sanat eğitiminin amacı bireysel ve entelektüel gelişimi sağlamak, eğitimin niteliğini artırmak ve toplumun yaratıcı ve yenilikçi kapasitesini yükseltmektir. Sanat eğitiminde en önemli hedef olarak öne çıkan bireysel ve entelektüel gelişimin alt bileşenleri ise yaratıcılık ve düşünme yeteneği, bağlantı kurabilme yeteneği, estetik duyarlılık, sanat pratiklerini öğrenerek sanatsal yetenekler kazanmak ve geliştirmektedir (İKSV, 2014: 13-14).

Sanat eğitiminde bireysel ve entelektüel gelişimi oluşturan alt bileşenleri aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür (İKSV, 2014: 15-18);

- ✓ **Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneği:** Eğitim alanında yaratıcılığı problemi belirleme, çözüme, farklı çözüm yolları ve düşünme şekilleri geliştirebilme, kendini ifade edebilme ve yeni koşullara adapte olabilmek olarak tanımlamak mümkündür. Sanat eğitiminden beklenene en önemli bireysel faydalardan birisi, yaratılığın gelişmesidir.
- ✓ **Bağlantı Kurabilme Yeteneği (Bilişsel ve Duygusal Öğrenme):** Nitelikli bir sanat eğitiminden beklenen katkılardan bir diğeri ise farklı içeriğe sahip olan konular ve deneyimler arasında bağlantılar kurabilmeyi sağlamasıdır. Hatta sanat eğitiminin görevinin okulda öğrenilenlerle dış dünyadaki olaylar arasında bağlantı kurmayı sağlamak olduğu ileri sürülmektedir. Sanat eğitiminin kazandıracığı bu beceri, temelde bilişsel bir beceri olmasına karşın bilişsel ve duygusal gelişim arasında bir dengenin oluşmasını da sağlamaktadır. Sanat eğitiminin sağlayacağı bu becerinin sanat yoluyla öğrenmenin en derinlikli yönü olduğu ileri sürülmektedir.
- ✓ **Estetik Duyarlılık (Eleştiri Becerisi):** Estetik, sanatın en önemli yönlerinden birisidir. Bu yüzden bir çok sanat eğitimine göre sanat eğitiminin asıl amacı öğrencilere estetik perspektif kazandırmaktır. Sanat eğitiminin kazandıracığı estetik yeteneğin gelişmesi üç unsuru içermektedir. Bunlar sırasıyla çevredeki estetik öğelerin farkına varma, muhakeme ve değerlendirme yapmayı öğrenme ve yaşanan çevrenin estetik yapısını değiştirebilme beceri ve kapasitesi kazanmaktır.

- ✓ **Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme:** Sanat eğitimi, sanatın dilini oluşturan yetenekleri kazanmayı sağlar. Örneğin görsel sanatlarda kullanılan renkler, çizgiler, şekiller üretilen sanat eserinin anlatım dilidir. Sanatsal yeteneklerin geliştirilmesi sanatın farklı biçimlerini öğrenme ve kavramanın yanında sanatçının eseri yoluyla çevresi ile ilişki kurma biçimini anlamayı da içerir. Yani sanat eğitimi ile bireyler sanatın kendisi ile ilgili yeteneklerini geliştirirken sanatçının kullandığı dilin onun çevresi ile kurduğu iletişimde ne işe yaradığını da anlar.

Dünya genelinde çocuk eğitimini geliştirmek için önemli projeler geliştiren UNESCO'nun 2000 ve 2010'da yayınladığı raporlara göre sanat eğitimi, genel eğitimin yapıcı dönüşümler geçirmesinde aracılık rolüne sahiptir. Sanatın bu yöndeki işlevlerini kısaca aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (İKSV, 2014: 19);

- ✓ Disiplinler arası bir yaklaşımın yerleşmesine katkı sağlar,
- ✓ Okullarda hem öğretmenler hem de öğrencilerde bir yaratıcılık kültürünün oluşmasına yardımcı olur,
- ✓ Yenilikçi pedagojiler ve yaratıcı yaklaşımlarla öğrenmeyi motive eder,
- ✓ Kültür ve çeşitlilik temelinde diyalogun gelişmesine zemin hazırlayıcı temellerin oluşmasını sağlar.

Sanat eğitiminin toplumsal çıktısı toplumun yaratıcı ve yenilikçi kapasitesinin yükseltilmesidir. Sanat eğitiminin bu çıktısının ülkelerin sosyal ve ekonomik kalkınması için büyük bir önemi vardır. Çünkü küreselleşmenin toplumlar arası yarışı hızlandırdığı günümüzde yaratıcı, yenilikçi ve esnek iş gücüne duyulan ihtiyaç hızla artmaktadır. Bilgi ekonomisinin hakim olduğu günümüzde sanat eğitimi yoluyla çocukların yaratıcılığının yükselmesi toplumsal gelişim için çok önemli bir sermaye niteliğindedir (İKSV, 2014: 20).

Sanat eğitiminin öğrencilerde yaratıcılık ve becerilerin gelişmesine olumlu katkılarının olması, nitelik işgücü ihtiyacı her geçen gün daha da artan iş dünyasının sanat eğitimine gösterdiği ilginin artmasına yol açmaktadır. Bilgi teknolojilerinin ön plana çıktığı günümüz üretim sisteminde analitik düşünme ve problem çözme becerileri gelişmiş iş gücüne sahip olmak işletmelere önemli bir avantaj sağlamaktadır (İKSV, 2014: 19).

Dünyada sanat eğitiminin yaygınlaşması için çaba sarf eden üç büyük kuruluş vardır. bunlardan birincisi bu konuda en temel kurum olan UNESCO'dur. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği de dünya genelinde sanat eğitimi ile ilgili temel ilkelerin ortaya çıkmasında önemli çabaları olan kurumlardır. Bu alanda lider kuruluş olan UNESCO'nun 1946 ve 1947 yıllarında düzenlediği konferanslarda alınan bazı kararlar sanat eğitimi alanında alınmış ilk uluslar arası kararlardır. Daha sonra bu alandaki çalışmalarını sıklaştıran UNESCO, 1951 yılında ilk görsel sanatlar kongresini düzenlemiştir (İKSV, 2014: 34).

Devletler düzeyinde örgütlenmiş bu üç kuruluştan hariç olmak üzere çeşitli sivil nitelikli kurum ve kuruluşlar da sanat eğitimi konusunda önemli çabalar sarfetmektedir. Bu kuruluşlar içerisinde 1947 yılında kurulmuş olan Ulusal Sanat Eğitimi Derneği (National Art Education Association [NAEA]), Uluslararası Sanat Yoluyla Eğitim Derneği (International Society for Education through Art [InSEA]), Uluslararası Müzik Eğitimi Birliği (International Society for Music Education [ISME]) gibi kuruluşlar öne çıkmaktadır (İKSV, 2014: 42).

3.4.1. Sanat Eğitiminde Yaklaşımlar

Sanat eğitiminde kuram ve pratiğe ilişkin dengenin kurulması en önemli sorunlardan birisi olup akademik çevrelerde de en çok tartışılan konulardan birisidir. Tartışmalara bağlı olarak sanat eğitiminde farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Günümüzde sanat eğitiminde etkili üç temel yaklaşım vardır. Bunlar (İKSV, 2014: 22);

- ✓ Disipline Dayalı Sanat Eğitimi,
- ✓ Görsel Kültür Yaklaşımı,
- ✓ Çok Kültürlü/Kültürlerarası Eğitim.

3.4.1.1. Disipline Dayalı Sanat Eğitimi (DDSE)

DDSE, sanat eğitmeni ve teorisyeni Manuel Barkan'ın 1960'larda yaptığı çalışmalarla ortaya çıkmış bir sanat eğitimi anlayışıdır. DDSE'nin sanat eğitiminde pratiğe dökülmesi ABD'deki Getty Araştırma Enstitüsü (Getti Sanat Eğitimi Enstitüsü)'nün bu yönde çalışmalar yapması ile olmuştur. 1982 yılında kurulmuş olan enstitü, Kaliforniya'daki okullarda sanat eğitimi verecek eğitmen sorununa çözüm bulmak için bu yönetime başvurmuş ve bu alanda pek çok öğretmen yetiştirmiştir (İKSV, 2014: 22).

Getty Enstitüsü'nün verdiği eğitimlerde sanat bilgisi, insan deneyimlerini anlamak ve kültürel değerlerin iletilmesi temel amaç olarak öne çıkmaktadır. Bu eğitimlerde görsel sanatlar, her çocuğun temel eğitiminin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Verilen eğitimin başarılı olması için öğretmenler, yöneticiler, sanatçılar, müzeler, üniversiteler ve ebeveynler arasında ortaklıklar kurulmaktadır. Kurumun verdiği eğitimde materyal oluşturulmasını desteklemek, özel girişimleri desteklemek, müze ziyaretlerine yoğunlaşmak gibi konuların ön plana çıktığı görülmektedir (<http://socialarchive.iath.virginia.edu/xtf/view?docId=getty-education-institute-for-the-arts-cr.xml>, Erişim: 01.07.2015).

DDSE'de sanat üretimi, estetik, sanat tarihi ve sanat eleştirisi bütüncül bir bakış açısıyla bir arada ele alınmakta ve öğrencilerin kültürel, sanatsal ve entelektüel anlamda donanımlı bireyler haline gelmesi amaçlanmaktadır. Eleştirel düşünme ve estetik kaygılara sahip bireyler yetiştirmeyi de amaçlayan yöntemin daha çok görsel sanatlar alanında kullanıldığı görülmektedir. Türkiye'de Milli Eğitim sistemi içinde öğrencilere verilen görsel sanatlar dersinin de temel modeli olan DDSE'nin dört temel ilkesi vardır. Bunlar aşağıdaki şekildedir (İKSV, 2014: 23);

- ✓ Sanatsal uygulamalar ve sanatsal üretim yapabilmek,
- ✓ Estetik duyarlılık kazanarak sanatın doğasını ve sanat eserinin niteliğini tartışabilmek,
- ✓ Sanat tarihini öğrenmek,
- ✓ Sanat eleştirisi konusunda kendini geliştirerek bir sanat eseri hakkında değerlendirmeler yaparak, sorgulamalar yapabilme yeteneğini geliştirmek.

3.4.1.2. Görsel Kültür Yaklaşımı (GKY)

Görsel kültür ve sanat; televizyon, sinema, videolar, bilgisayar teknolojisi, dergiler, basılı yayınlar, reklamlar gibi olguların yanında resim, heykel, mimari yapılar, filmler ve benzer yaratımlara dayanır (Uysal, 2011: 3). Görsel kültürün öneminin iyice arttığı günümüzde öğrencilerin ve bireylerin görsel okur yazarlık yeteneği kazanmasının da önemi artmıştır. Özellikle sosyal medya araçlarının yaygınlaşması ile birlikte toplumsal iletişimde görsel öğelerin önemi artmış ve görsel kültürün kavramsallaştırılmasına olan ihtiyaç artmıştır. GKY'nın öne çıkan vurgusu; bu değişim ortamında ön plana çıkan görsel kültür öğelerinin altında yatan anlamları çözme, farklı bakış açıları kazanarak bu öğelere yönelik analitik ve eleştirel yorumlama yeteneği kazanma ve görsel kültür perspektifini sanat eğitiminin bir

parçası olarak ele almaktır. Disiplinler arası bir yaklaşım olan GKY ile birey, kültürel kimliklerin oluşturulmasında ve bilginin üretilmesinde merkezi bir rol edinen imgeleri anlamlandırma sürecinde kültürel, politik ve sosyal altyapıları sorgulamayı öğrenir (İKSV, 2014: 23-24).

İnsan algısı, beş duyu organının yardımı ile oluşur. Bunlar içerisinde en etkili olanı görme organı ile olandır. İnsan, görme duyusu ile kazandığı bilgiyi beyin gerçekleştirdiği bir takım işlemler ve yorumlamalardan sonra algıya dönüştürmektedir. Bu yönüyle de görsel algı diğer duyu araçlarıyla edinilen algılardan daha güçlüdür (Çağlayan vd., 2014: 170). Görsel algının bu ayırt edici özelliği doğal olarak insanın sanatla kuracağı ilişkiyi de etkilemektedir. Görme duyusuna dayalı algının diğer duyu organlarına dayalı algıdan çok daha güçlü olmasının bir sonucu olarak görsel sanat eserlerinin insan üzerinde diğer sanat eserlerine göre daha fazla etki bıraktığını söylemek mümkündür. Çünkü insan diğer şeylerle olduğu gibi sanat eserleri ile kurduğu ilişkiyi de aynı şekilde duyu organları ile gerçekleştirmektedir. Diğer alanlarda olduğu gibi görme duyusuna dayalı algının sanat eserleri için de aynı etkiye sahip olması gerekmektedir. Bu da görsel sanatları insan algısı üzerinde en etkili sanat türü yapmaktadır.

3.4.1.3. Çok Kültürlü/KültürlerarasıEğitim

1960'arda ABD'de toplumsal yaşamda ortaya çıkan çok kültürlülük olgusunun sanat eğitimine yansması olarak değerlendirebileceğimi bu yaklaşım, eleştirel bir yaklaşım olarak dikkat çekmektedir. Çünkü ABD'de ilk ortaya çıktığı dönemde merkezi eğitimi sisteminin hakim kültürün ideolojisini dayattığı tezini işlemiş ve diğer kültürlerin birikim ve varlıklarına devletin eğitim sisteminin uzak durduğunu ileri sürmüştür. Toplum içinde insanların birbirini anlayabilmesi için başka kültürleri tanınması ve öğrenmesi gerektiğini savunan bu görüşe göre toplumlardaki farklılıklar eğitim müfredatına eşit bir şekilde alınmalıdır. Bu anlayışa göre öğrenciler ve bütün bireyler birbirlerini tanıdıkça ve anladıkça bir arada yaşamayı ve birbirlerini kabullenmeyi öğrenirler (İKSV, 2014: 27).

Çok kültürlülük, başka kültürlerle barışık olma ve bir arada yaşama, günümüzün evrensel konularından birisidir. Özellikle etnik sorunların bir çok bölgesel ve yerel çatışmaya

yol açtığı günümüzde birey ve toplumların kendinden farklı olanla bir arada bulunma hasletlerine sahip olmasının önemi artmıştır. Bu nedenle sanatın çok kültürlülüğe imkan veren yönünün ayrı bir değeri vardır. sanat yoluyla birey ve toplumların “öteki/başkası” olanla tanışması, bir arada yaşamayı öğrenmesi günümüz barışçıl toplum arayışları için özel bir öneme sahiptir.

3.5. Türkiye’de Sanat Eğitiminin Kurumsal Yapısı

Türkiye’de yaygın ve örgün eğitim olarak iki farklı yapı üzerinden verilen sanat eğitiminde örgün eğitim devlete ait kurumların tekelindeki bir hizmet iken yaygın eğitimde ise devlete ait kurumlarla birlikte bu konuya özgü olarak yapılanmış bir çok eğitim kurumu yer almaktadır. Bu kurumsal yapılanmanın yanında özel sektörün yürüttüğü bir çok sanatsal faaliyetin de sanat eğitiminde önemli bir rolünün olduğunu söylemek mümkündür.

3.5.1. Örgün Eğitim

Türkiye’de sanat eğitimi, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)’nin kontrolünde olan eğitim sistemi içerisinde yaygın ve örgün eğitim olmak üzere iki kanaldan verilmektedir. Yaygın eğitim MEB’e bağlı merkez ve kurumlar ile çeşitli kültür kurum ve kuruluşları tarafından verilen eğitimidir. Örgün eğitim ise okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında verilen eğitimi kapsamaktadır. Yükseköğretimde sanat eğitimi, eğitim fakültelerinin güzel sanatlar eğitimi bölümleri, güzel sanatlar fakülteleri ve konservatuarlarda verilmektedir. Ortaöğretimde verilen sanat eğitimi dersleri görsel sanatlar, müzik ve sanat tarihi derslerinden oluşmaktadır. Eğitimin temelini de oluşturan ilköğretimde ise sanat eğitimi programı aşağıdaki şekildedir (İKSV, 2014: 44-48);

- ✓ İlkokul ve ortaokul görsel sanatlar dersi öğretim programı (1.-8. sınıf),
- ✓ İlköğretim müzik dersi öğretim programı (1.-8. sınıf),
- ✓ Seçmeli görsel sanatlar dersi programı (Ortaokul 5.-8. sınıf),
- ✓ Ortaokul ve imam hatip ortaokulu drama dersi (5. ve 6. sınıf öğretim programı).

Türkiye’de sanat eğitimi 1989’dan bu yana lise seviyesinde de verilmektedir. 2013-2014 eğitim öğretim yılı itibarıyla 71 adet Güzel Sanatlar Lisesi vardır ve 1.854 öğretmen eğitim verirken toplamda 13.129 öğrenci eğitim almaktadır. Özel yetenekli öğrencileri hedefleyen bu okullarda akademik derslere ek olarak görsel sanatlar, müzik, sanat tarihi, sanat

eleştirisi, estetik dersleri de verilmektedir. İlk yıllarda sınırlı dallarda eğitim veren bu okullarda sonraki yıllarda resim ve müzik bölümlerine ek olarak tiyatro, radyo ve televizyon, bale ve dans bölümleri de açılmış ve müfredat da buna göre genişletilmiştir (İKSV, 2014: 52-53).

Sanat üzerine eğitim veren bir diğer kurum ise projesine 1993 yılında başlanan ancak 2007 yılında faaliyete geçen Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)'dir. Üstün yetenekli öğrencilerin bilim ve sanat alanında yetiştirilmesini amaçlayan BİLSEM, alternatif bir eğitim kurumu olmayıp MEB bünyesindeki örgün eğitimi destekleyici bir kurumdur. Sayısı henüz 66 olan BİLSEM konusunda önemli yetersizliklerin olduğu ve yapılanma konusunda önemli sorunların olduğu görülmektedir (İKSV, 2014: 54-55).

İstatistiklere göre Türkiye'de sanat eğitimi alanında eğitim veren öğretmenlerin sayısı çok azdır ve öğretmenlerin toplamı içerisinde müzik, resim dersi gibi derslerin öğretmenleri yüzde birin altında bir orana sahiptir. Toplamda 485 okulu ve 26 bin öğretmeni kapsayan bir araştırmaya göre bu okullardaki resim ve müzik dersi öğretmenlerinin toplam içindeki payı % 1 civarındadır. Ayrıca bu öğretmenlere öğretmen başına düşen öğrenci sayısı da binlerle ifade edilecek sayıdadır (İKSV, 2014: 54-56).

3.5.2. Yaygın Eğitim

Türkiye'de yaygın eğitim, temel eğitim faaliyetlerinin önemli bir bileşenidir. Bunun yanında yaygın eğitim bir çok konuyu kapsamakta ve uygulamalı öğrenme imkanı sağlamaktadır. Yaygın eğitim mesleki ve teknik konular olmak üzere iki ayrı alanda verilmektedir. 2013 yılı verilerine göre yaygın eğitim kapsamında 72 binden fazla kurs düzenlenmiştir. Bu kursların amaç ve kapsamı birbirinden oldukça farklıdır. Bu eğitimin özellikle yetişkinlerin ihtiyaç duydukları alanlara göre beceri kazanmasında büyük bir önemi vardır. Türkiye'de yaygın eğitimin önemli bir kısmı Halk Eğitim Merkezleri'nin verdiği eğitimlerdir. 2011-2012 istatistiklerine göre toplam 980 Halk Eğitim Merkezi'nden 4 milyondan fazla kişi eğitimden geçirilmiştir. Bu rakam Türkiye'de aynı yıl diğer bütün alanlar da dahil olmak üzere eğitim gören nüfusun % 54'üne karşılık gelmektedir. Bu alanda faaliyet gösteren bir diğer kurum ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (İSMEK)'tir. Diğer yaygın eğitim kurumlarında olduğu gibi İSMEK'te de sanat ve tasarım,

müzik ve gösteri sanatları, radyo televizyon gibi sanat dallarında eğitim verilmektedir (İKSV, 2014:).

Yaygın eğitim sistemi içinde sanat eğitimi veren kültür kurum ve kuruluşlarının düzenlemiş olduğu eğitim programları, sanatı geniş bir yelpazede izleyiciye sunmayı hedeflemektedir. Bu programların temel amacı örgün eğitime dahil olmamış bireylere ya da sınırlı eğitim almış vatandaşlara kültürel okuryazarlığı artırıcı eğitimler vermektir. Bu alanda eğitim veren pek çok kurum ve kuruluş vardır ve verdikleri eğitimler farklı düzey ve yoğunluktadır. Başta müzeler olmak üzere galeriler, belediyeler ve kamu kurumları tarafından açılan kültür merkezleri, kar amacı gütmeyen kültür-sanat kurumları bu alanda eğitim veren kurumların başında gelmektedir. Farklı yaş gruplarına göre tasarlanmış eğitim programları ile çocuklara ve yetişkinlere okul dışında yeni bir eğitim alanı açılmaktadır. Bu programların en önemli yanı toplumun farklı kesimlerine yaratıcılıklarını geliştirme ve kendilerini özgürce ifade edebilmeleri konusunda yeni imkanlar sunmasıdır (İKSV, 2014: 66).

4. SANAT GALERİLERİNİN SANAT EĞİTİMİNDEKİ ÖNEMİ VE ROLÜ

Tarihin her çağında eğitim, bilim, sanat gibi konuların aşama kaydetmesi için bir itici gücün varlığına ihtiyaç olmuştur. Çünkü bireysel çabalar her ne kadar bu konularda belirli bir birikimi sağlasa da durağanlığa yol açan eşiklerin aşılması için dışsal bir itici faktöre ihtiyaç vardır. Bu da çoğu zaman devletlerin ortaya koymuş olduğu yönlendirici irade ya da çeşitli sivil toplum kuruluşlarının (vakıflar, dernekler, dinsel ve mezhepsel yapılar, belirli bir amaca özgü topluluklar) çabalarıdır. Sanat eğitimi veren okul ve kuruluşlar, sergiler, sanat galerileri gibi toplumsal eğitici rolü olan faaliyetler de tarihsel süreç içerisinde bu durumdan payına düşeni almıştır.

4.1. Sanatın Gelişmesinde Tarihi Bir Ara Geçit: Sergiler

Sergiler, ticari amaçlarla ortaya çıkmış bir etkinlik olmasına karşın 1850'li yıllardan itibaren Avrupa'da sanat eserlerinin toplu halde gösterime çıkardığı bir etkinlik olarak değişim geçirmiştir. Başlangıçta ekonomik ve siyasi amaçları olan sergiler zamanla sanatın gelişmesinde önemli rol oynamış ve bir çok sanat eserinin aynı anda izleyiciye sunulduğu bir etkinlik halini almıştır. Avrupa'da Sanayi Devrimi sonrasında hızla gelişen sergi anlayışı çok geçmeden Osmanlı Devleti'nde de kendini göstermiştir. 1851 yılında Londra'da düzenlenen tarım ve sanayi fuarı, Osmanlı Devleti'nin katıldığı ilk uluslar arası sergi olup 1867 yılındaki Paris Sergisi ise Osmanlı Devleti adına bir pavyonun açıldığı ilk sergidir. Bu sergide Osmanlı Pavyonu'nda ilk defa resim sergilenmiştir. Aynı yıllarda başka uluslar arası sergilere de Osmanlı Devleti'nin katılımının olduğu görülmektedir (Çolak, 2011: 2-3).

El sanatları konusunda ilk sergilerden birisi Türk sanatına bir çok ünlüyü kazandırmış olan Trabzon'da 1902 yılında açılmıştır. Trabzon'un o zamanki valisi Reşat Bey'in girişimi ile belediye binasının önünde açılan bu sergide Trabzonlu zanaatkarları el sanatlarına yönelik ürünleri sergilenmiştir. Daha sonra 1930'lu yıllarda tarım ve sanayiye yönelik bir çok sergi-fuarın açıldığı görülmektedir (Sümerkan, 1989: 101).

20. yüzyılda sanat alanında sergi ve topluma yönelik görsel etkinliklerin artmasının en önemli sebebi değişen toplumsal ilişkiler nedeniyle geçmişte var olan geleneksel sanatçı, sanat yapıtı ve seyirci arasındaki ayırıcı çizginin önemini yitirmesidir. Bu değişime bağlı

olarak eskiden beri düzenlenen sergilerin yanında festivaller, bienaller gibi geniş çaplı sanat etkinliklerinin sayısı hızla artmıştır (Dikmen, 2012: 143).

Günümüzde sanat, modern yaşamın öncü göstergelerinden birisidir. Buna karşın sanat önceki yüzyıllar boyunca üretimin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Eski Türk toplum geleneğine bakıldığı zaman meslek kavramının zenaat/zanaat ifadesiyle karşılandığını görmekteyiz. Zenaat ise bireyin herhangi bir şeyin yapımındaki ustalığı anlamındadır. Yani günümüzde anlamı farklılaşan sanat, modern öncesi Türk toplumunda yaşamsal üretimin bir inceliğe, zevke ve ustalığa dayanmasını ifade etmektedir. Sümerkan (1989: 100-101)'ın Trabzon ve havalisindeki zanaatları ve görsel sanatları ele aldığı çalışmasının satır aralarına bakıldığı zaman Türklerin geleneksel yaşamında sanatın günümüzde içerdiği inceliğin o dönemin günlük üretiminin içinde gömülü olduğu görülür. Hatta bu konuda Evliya Çelebi'nin Trabzon'daki çeşitli meslek ustalarını anlatırken kullandığı ifadeler farklı mesleklerde de olsa işinin ehli insanların sanatkarane bir ruhla ustalıklarını ortaya koyduğunu göstermektedir. Bu bakımdan Türk toplumunun geleneksel aşamasında günümüzdeki anlamda sanatsal gelişmelerin ne olduğunu tartışırken günlük yaşama yönelik üretimin de bir sanatçı inceliği içerdiği gözden uzak tutulmamalıdır. Öte yandan takdire değer bir durum olarak karşılanan bu ustalığın bir çok alanda ayrı bir uzmanlık alanı olarak kabul gördüğü dikkat çekmektedir.

Çocukların sanat ve kültür algısını geliştirmek için müzeler çerçevesinde düzenlenen etkinlikler, çocukların farklı kültür ve medeniyetler hakkında bilgi sahibi olmalarına imkan yaratmaktadır. Kendi dışındaki dünyayı ilk elden Birgi ve belgelerle tanıyan çocuklarda kendi kültürleri ile başka ulusların kültürlerini daha sağlıklı bir şekilde karşılaştırma yetisi gelişmektedir. Bunun yanında tanıdığı kültürler içerisinde kendi kültürünün yerini öğrenen çocuklar, başka kültürlerle iletişim kurmanın dilini de öğrenmektedirler (Zor, 2014: 8)

4.1. Sanat Galerileri

Sanatta son yıllarda ön plana çıkan bir kavram olarak enstelasyon, sanatın mekanla ilişkisini artırırken sanatı mekanla bütünleşik bir değer haline getirmektedir. Enstelasyon, kelime olarak yerleştirme anlamına gelmektedir ve sanat eserinin bir mekana, o mekanla bütünleştirilerek sanat eserinin değerini artırıcı şekilde yerleştirilmesi anlamında kullanılmaktadır. Sanatın enstelasyonunda sanat eseri mekanla bir bütün halinde izleyicinin karşısına çıkmakta ve kimi zaman sergi mekanı da bir sanat eseri olarak izleyicinin karşısına

çıkılmaktadır. İlk enstalasyon uygulamalarından birisi olan 1938 tarihli 1200 Çuval Kömür isimli uygulamada sergileme alanının kendisinin de bir sanat eseri bağlamında sunulduğu görülmektedir. Bir çok farklı uygulamada benzer durumlar görülmekte ve mekan sanatın bir bileşeni hatta bütünleyeni olarak karşımıza çıkmaktadır (Güzelgün, 2013: 295-296).

Sanatın mekanla bu şekilde kurulan ilişkisi sanat galerilerini ne şekilde düzenlediklerine bakılmaksızın içindekilerin tamamıyla birlikte bir sanat eseri olarak görmemize imkan tanımaktadır. Dahası sanat galerilerinin iç dizaynı ve sanat eseri ile arasındaki enstalasyon ilişkisi, sanat eserinin izleyici belleğinde sanat eserine yönelik daha güçlü izler bırakmanın kapısını açmaktadır. Çünkü enstalasyon uygulamalarına bakıldığı zaman eserin mekanla bağlılığı eserin anlam ve etkisini biçimlendirmektedir. Bu bakımdan sanat eserinin sanat galerilerinde gösterime konulması eserin algıda yaratacağı etkiyi artırması mümkündür. İlk olarak kübizm bağlamında başvuru enstalasyonun amacı temelde sanatın cepheden göstermelik bir şey olarak görülmesinin önüne geçilerek eser-izleyici etkileşiminin daha yakından ve içeriden bir hale getirilmesidir. Bu nedenle belirli bir enstalasyonun da gözetildiği sanat galerilerinin sanat-izleyici etkileşimi açısından önemli olduğu açıktır.

4.2.1. Türkiye’de Sanat Galerilerinin Artan Önemi

Sanat galerilerinin ortaya çıkışını 17. Yüzyılda müzayede evlerinin gelişme dönemine kadar götürmek mümkündür. Zaman içerisinde bu müzayede evleri sadece sanat eserlerinin alınıp satıldığı yer olma işlevinin ötesine geçmiş ve sanatla ilgili yayınların yapıldığı, katalogların düzenlendiği mekanlara dönüşmüştür. Türkiye’de sanat galerileri İstanbul ve İstanbul’da da Beyoğlu bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Son yıllardaki artışla birlikte İstanbul’daki sanat galerilerinin sayısı 150 civarına ulaşmıştır. Galerilerin sayısının artmasının yanında sanat galerilerinin görünürlükleri de artmakta ve sanat galerilerindeki etkinliklere olan ilgi artmaktadır (Bakbaşı, 2010: 24).

Bir çok konuda olduğu gibi sanat konusunda da İstanbul’un merkezi bir rolü vardır. Özellikle görsel sanatlar alanında İstanbul’daki sanat galerilerinin önemli bir yeri vardır. Çünkü İstanbul müzelerinde görülen eksikliklerin tamamlayıcısı olarak sanat galerilerinin güncel sanat belleğinin oluşumunda kayda değer bir rolünün söz konusudur. Zeynep Rona arşivine göre toplam 172 sanat galerisi vardır ve bunların 139 tanesi özel sektöre ait iken geri kalanı çeşitli kamu kurumlarına aittir. Bunların yanında özel sektörün 4 adet müzayede evi ve

43 adet de Sanat Atölyesi şeklinde organize edilmiş sanat işlikleri ve sergi alanlarının olduğu da görülmektedir. İstanbul'daki sanat galerilerinden hareketle sanat galerilerini sahiplik durumuna göre aşağıdaki şekilde dörde ayırmak mümkündür (Bakbaşı, 2010: 17-23);

- ✓ Şahıs ve özel şirketlere ait galeriler
- ✓ Yerel yönetimlere ait galeriler
- ✓ Devlet Güzel Sanatlar Galerisi
- ✓ Üniversite Galerileri

Şahıs ve özel şirketlere ait sanat galerileri özellikle İstanbul'daki sanat galerilerinin büyük bir çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bu galerilerin bir kısmı sanatçıların kendi aralarında organize olarak oluşturdukları galerilerdir. Bu tip galerilerde sanatçılar kendi eserlerini sergilemekte ve kendi organizasyonları çerçevesinde çeşitli sanat etkinlikleri ve fuarlara katılmaktadırlar. Önemli ölçüde ticari nitelikli olan bu tür galeriler çoğunluk oluşturmakta iken bunların yanında ikinci bir kategori olarak özel şirketlerin kurmuş oldukları sanat galerileri vardır. Şirketlere ait galerilerin ise önemli bir kısmı başta bankalar olmak üzere büyük ölçekli sermaye kuruluşlarının kurduğu sanat galerileridir. Bunlar da kendi içerisinde iki şekilde yapılanmaktadır. Bunlardan birincisi şirketlerin kendi bünyelerinde kurmuş oldukları yapılar ikincisi ise sermayedarların sanat alanında şirketleşmeye gitmesidir. Birinci gruba Akbank, Yapı Kredi, Borusan gibi büyük şirket ve holdinglerin bünyelerinde oluşturdukları sanat kuruluşları girerken ikinci gruba ise Platform: Garanti Bankası Güncel Sanat Projesi Garanti Kültür A.Ş. şeklindeki şirketleşmiş yapılar girmektedir (Bakbaşı, 2010: 17-19).

Türkiye'deki görsel sanatların dağıtım ve tüketim sürecinde birbirinden farklı aktörler yer almaktadır. Sanat galerilerinin başı çektiği bu listede sanat fuarları, müzayedeler, bienaller, müzeler, kültür merkezleri ve koleksiyonerler diğer aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Güzel sanatlar alanındaki faaliyetleri yönlendiren bir çok etkinliğin olduğu ve bunların belirli bir sürekliliğe sahip olduğu da görülmektedir. Sektöre yön veren etkinliklerin öne çıkanları aşağıda tablo halinde listelenmiştir (Bakbaşı, 2010: 16-17).

Tablo 1. Görsel Sanatlar Alanında Öne Çıkan Etkinlikler

<i>Etkinlik Türü</i>	<i>Etkinliğin Adı</i>	<i>İlk Düzenlendiği Yıl</i>
Bienal	İstanbul Bienali	1987
Fuar	İstanbul Sanat Fuarı-Artist	1991
Diğer	Marmara Üniversitesi Öğrenci Trienali	1997
Yarışma	Türkiye Jokey Kulübü Resim Yarışması	2001
Fuar	Art İstanbul Sanat Fuarı	2002
Sempozyum	Büyükçekmece Heykel Sempozyumu	2002
Sempozyum	İstanbul Taş Heykel Sempozyumu	2003
Yarışma	KASDAV Geleneksel Resim Yarışması	2003
Yarışma	Ümraniye Belediyesi Geleneksel Resim Yarışması	2005
Yarışma	Nuri İyem Resim Ödülü	2006
Fuar	Contemporary İstanbul Sanat Fuarı	2006
Fuar	Art Show	2006
Festival	Amber Sanat ve Teknoloji Festivali	2007
Fuar	Art Bosphorus	2007
Sempozyum	Beşiktaş Heykel Sempozyumu	2008
Festival	Kurye Uluslar arası Video Festivali	2009

Kaynak: Bakbaşı, 2010: 17.

4.2.2. Türkiye’de Sanat Galerilerine Özel Sektörün Desteği

Kültür ve sanata firmaların destek vermesi günümüzde yaygınlaşmış olsa da Devlet Opera ve Balesi Müdürü Rengim Gökmen’in ifade ettiği gibi sanata ve sanatçılara destek geçmişten beri sık karşılaşılan bir durumdur. Gökmen bu konuda Rönesans Dönemi’nin tanınmış ve soylu ailelerinden birisi olan Medicilerin Angelico, Botticelli, Donatello, Michelangelo, Leonardo Da Vinci gibi Avrupa’nın en büyük sanatçılarına verdiği desteği örnek olarak vermektedir. Sanatçıya göre günümüzdeki destekler ise daha çok ekonomik koşullara dayalı olarak prestij ve imaj geliştirmeye yöneliktir (Gökmen, 2009: 78).

İşletmelerin sanata yönelik sponsorluk faaliyetleri geleneksel girişimlerin ötesinde bir faaliyet olup kurumların stratejik yatırımlarına desteklerin oluşmasını sağlar. Bunun yanında şirketlerin sosyal sorumluluk çerçevesinde hareket ettiği düşüncesini yarattığı için onlara bir rekabet avantajı sağlar. Sponsorluk faaliyetleri şirketlerin güvenilirliğini artırırken şirketin değerlerinin anlaşılmasını sağlar, toplumla iletişimini ve kurumsal imajını da güçlendirir (Fredericks, Tarihsiz: 6).

Ticaret ve rekabetin artmasıyla birlikte daha önemli bir kavram olmasına karşın eski çağlardan beri var olan sponsorluk, kuruluşların çeşitli avantajlar elde etmek, varlıklarını sürdürmek ve hedeflerini gerçekleştirmek için gerçekleştirmiş oldukları sportif, kültürel,

sanatsal, sosyal faaliyetleridir. Geçmişte krallar ve soyluların ünlerini yaymak için yaptığı sponsorluk faaliyetlerinin günümüzde kamuoyunu yönlendirmek, sağlanan para, araç ve gereç desteğiyle imaj ve itibar elde ederek toplumun gözünde iyi bir konum elde etmek için yapılmaktadır. Sponsorluk, karşılıklı faydaya dayalı bir iş anlaşması olup bir taraf maddi destek sağlarken diğer taraf da sponsorluk yapan tarafa sahip olduğu imaj ve değerler üzerinden itibar sağlamaktadır (MEB, 2011: 3-4).

Sponsorluk, yardımcı kuruluş ile yardım alan arasındaki karşılıklı bir ilişkidir ve çoğu zaman içeriği sorgulanmaktadır. Görünüşte kar amacı gütmeyen belirli faaliyetlere sağlanan destekler olmasına karşın literatürde sponsorluğun uzun vadede kar amacı güden ancak görünüşte soyluluğu olan bir girişim olduğu dile getirilmektedir. Sponsorluk, bir pazarlama tekniği olarak görülmekte ve kar motifi ile uyumlu bir soyluluk olarak tanımlanmaktadır. Sponsorlukta, sponsor kuruluş yardım ettiği organizasyona mali destekler ve çeşitli imkanlar sağlarken desteklenen kuruluş da firmanın reklamları için kolaylıklar sağlar ve sponsor kuruluşun imajını geliştirici teklifler verip bunlara uygun adımlar atar. Bu karşılıklı ilişkide bir taraf ihtiyacı olan mali imkanlara kavuşurken sponsorluk yapan kuruluş da desteklediği faaliyet üzerinden reklamını yapar ve imajını güçlendirir (Thompson, 2005: 6-7).

Özel sektör kuruluşlarının kültür ve sanata yönelik sağlamış olduğu destekler kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu destekler konusunda bazen sivil toplum kuruluşları ile işbirliğine gidildiği görülse de bu desteklerin daha çok sponsorluk faaliyetleri şeklinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Türkiye'nin köklü ve büyük kuruluşlarının pek çok alandaki etkinliklere sponsor olduğu görülmektedir. Eğitim, çevre, spor, kültür ve sanat en çok öne çıkan sponsorluk alanları olarak dikkat çekmektedir. Sanat alanında sağlanan desteklere Petrol Ofisi'nin Antalya'daki bir tesisini sanat istasyonuna dönüştürmesi, Aygaz'ın İstanbul Bienallerine sağladığı destekleri ve 8. Bienal'a sponsor olması gibi faaliyetleri örnek göstermek mümkündür (Özdemir, 2005).

İşletmelerin ve özel sektörün sanata sponsorluk yapması, firmaların doğrudan kar amacı gütmeyen faaliyetlerinden birisidir. İşletmelerin sanatsal faaliyetlere sponsorluk yapması ile birlikte sanat eserlerinin üretim maliyetleri düşmekte ve bu eserlerin daha düşük maliyetlerle izleyicilere sunulması imkanı doğmaktadır. Sanatçılar ve sanat eseri üreten firmalar sağlanan bu sponsorluk destekleri ile daha uygun mekanları kiralama imkanına kavuşmakta ve teknolojik imkanları daha fazla kullanabilmektedirler. Firmalarla sanat

kuruluşları arasındaki bu ilişki, bir karşılıklı etkileşime dayanmaktadır ve günümüzde bir çok sanat organizasyonu hükümet desteklerinden ziyade özel sektörün sağlamakta olduğu bu desteklere güvenmektedir (Thompson, 2005: 5).

İşletmelerin sponsorluk faaliyetleri ile güttükleri amaçları üç grupta ele almak mümkündür. Bunlar halkla ilişkiler, reklam ve pazarlamadır. Bu amaçları aşağıdaki şekilde ele almak mümkündür (MEB, 2011: 8-11);

Sponsorluğun Halkla İlişkileri Sağlama Rolü: Sponsorluk faaliyetleri kapsamında firmaların isim ve logoları, fiziksel tanıtım öğeleri, renk ve görüntüleri defalarca tekrarlanmakta ve halk tarafından bu tekrarlarla firmanın markası bilinir hale getirilmektedir. Bu faaliyetlerle firmaların ortaya koyduğu iyi niyet üzerinden firmanın kurumsal kimliği pekiştirilmekte ve imajı güçlendirilmektedir. Ayrıca bu faaliyetler medya için bir haber konusu haline gelmekte ve kurumlar ayrı bir ücret ödmeden medyanın yeniden ürettiği içerikler üzerinden hedef kitlelere uzun soluklu olarak ulaşabilmektedir. İşletmelerin yürüttüğü sponsorluk faaliyetlerinin halkla ilişkilere yönelik amaçlarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür;

- ✓ Kurum kimliğini pekiştirmek,
- ✓ Kuruluşun ismini hedef gruplara duyurmak,
- ✓ Kurum imajını pekiştirmek,
- ✓ Halkın iyi niyetini kazanmak,
- ✓ Medyanın ilgisini çekmek,
- ✓ Kurum içi ilişkileri geliştirmek ve eğlence imkânları oluşturmaktır

Sponsorluğun Reklam Rolü: Son yıllarda sponsorluğun reklam amaçlı olarak yapılması yaygın bir hale gelmiştir. Çünkü rekabet koşullarının değişmesi firmaları farklı reklam stratejilerine yöneltmiş ve sponsorluk da bunlardan birisi olarak ön plana çıkmaya başlamıştır. Geçmişte yardım ve iyilik gibi amaçlara yönelik olan sponsorluk bu nedenle günümüzde daha çok reklam amaçlı olarak yapılmaktadır. Sponsorluk yoluyla firmalar reklam yasağı olan bir çok ürünün reklamını yapabilmektedir. Efes Pilsen gibi alkollü içki üreten firmaların kültür, sanat ve spora sağladıkları sponsorluk destekleri bu amacın en önemli örneklerinden birisidir. Bunun yanında firmalar sponsorlukla farklı reklam kanallarını kullanma ve ürünlerini destekleme imkanları elde etmektedir.

Sponsorluğun Pazarlama Rolü: Etkin bir iletişim aracı olan sponsorluk ile firmalar marka ve ürün bilinirliğini artırmakta, hedef kitlelerle yapılan sponsorluk faaliyetleri üzerinden duygusal bir bağ kurmaktadır. Öte yandan firmalar yapmış oldukları sponsorluk faaliyetleri ile tüketicilere önemsedikleri hayat tarzına ilişkin mesaj göndermekte ve bireyleri sosyal statüleri konusunda yönlendirmektedir. Sponsorluğun pazarlamaya yönelik amaçlarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür;

- ✓ Pazarlama politikasında değişiklik oluşturmak,
- ✓ Yeni bir ürünü tanıtmak,
- ✓ Ürün kullanımını desteklemek,
- ✓ Satıcıları desteklemek,
- ✓ Uluslararası pazarlama faaliyetlerine katkı sağlamaktır

Türkiye’de ve dünyada sponsorluk faaliyetleri içerisinde en fazla desteklenen alan spordur. Çünkü spor çok geniş kitlelere ulaşan bir faaliyettir ve sponsorluğun reklam ve pazarlama amaçları için daha uygundur. Kültür sanat sponsorluğu ise spordan sonra en fazla desteklenen alandır. Kültür ve sanat sponsorluğunda sağlanan destekler bir hizmetin sunulmasından ziyade doğrudan maddi destekler sağlanması şeklindedir. Kültür sanat sponsorluğunda ana amaç toplumun algısında işletmeye ve markalara yönelik bir iyi niyetin oluşumunu sağlamak ve imajı geliştirmektedir. Kültür sanat sponsorluğunda müzik, heykeltıraşlık, resim, fotoğraf, opera, bale, tiyatro gibi sahne sanatları, orkestra, koro, edebiyat, kişisel sanatlar ve sanatçılar, müze, sergi, televizyon programı gibi etkinlikler çeşitli şekillerde desteklenmektedir. Kültür sanat sponsorluğunda hedef kitle daha küçüktür ve katlanılması gereken maliyetler spor sponsorluklarına göre daha azdır. Kültür sanat sponsorluklarında en önemli hususlardan bir tanesi sağlanacak desteğin asıl faaliyeti gölgede bırakacak ölçüde olmamasıdır (MEB, 2011: 18-19).

Kültür sanat sponsorluklarını aşağıdaki gibi gruplandırmak mümkündür (MEB, 2011: 20-23);

- ✓ **Bireylerin Desteklenmesi:** Bu sponsorluk türünde yetenekli görülen sanatçılara burs sağlama, maddi imkanlar yaratma, mekan ve maddi araç gereç sağlama, kültür sanata yönelik faaliyetlere katılım giderlerine destek olma şeklinde destekler verilmektedir.
- ✓ **Grupların Desteklenmesi:** Bu sponsorluk türünde destekler bir gruba sağlanmaktadır. Bu destek bir konser, turne ya da benzeri bir etkinliği yürüten sanatçı grubuna olabileceği gibi belirli bir yaş aralığındaki sanatçılara yönelik de olabilir.
- ✓ **Sergi Sponsorluğu:** Önemi artan bir sponsorluk türü olarak sergi sponsorluğunda firmalar sanatçılara eserlerini sergilemeleri için mekan sağlamakta ve eserlerin çeşitli yerlerde sergilenmesi için destekler vermektedir. Bunun yanında artık bir çok özel sektör kuruluşunun sergi salonları ve müzeler açtığı da görülmektedir. Ayrıca çoğu zaman tarihi nitelikli boş mekanların onarımdan geçirilerek sergi salonlarına dönüştürüldüğü de görülmektedir.
- ✓ **Yayınlarmın Desteklenmesi:** Günümüzde kültür sanat alanında basılı ve görsel yayınların desteklendiği görülmektedir. Bunun yanında bir çok kurum ve kuruluşun bu alanlarda yayın faaliyetlerini organize ettiği de görülmektedir. Bankaların, büyük holdinglerin kurmuş oldukları yayın evleri, kültür sanat yayını yapan görsel ve işitsel medya organları bunlara örnek olarak verilebilir.
- ✓ **Ödül Törenleri ve Yarışmaların Desteklenmesi:** Türkiye’de kültür sanat alanındaki organizasyonların geçmişten beri desteklendiği görülmektedir. Antalya Altın Portakal Film Festivali gibi kültür sanat festival ve organizasyonlarına sağlanan destekler bunların en önemli örnekleridir.

Türkiye’de kültür ve sanat faaliyetlerinin sponsorluk etkinlikleri çerçevesinde desteklenmesi yasal bir çerçeveye oturtulmuş ve bu konuda sağlanacak desteklere vergi ve benzeri teşvikler getirilmiştir. Mevzuata göre aşağıdaki alanlarda yapılacak harcamalar ile yapılacak her türlü bağış ve yardımın % 100’ü kurumlar vergisi matrahından düşülecek ve gelir vergisinin tespitinde indirimine konu olacaktır (Kültürel Alandaki Destek (Sponsor) Faaliyetlerinin Teşvik Edilmesi Hakkında Genelge (Genelge2005/13);

- ✓ Ticari nitelikli olmayan ve kültür ve sanat faaliyetlerine yönelik olarak düzenlenmiş ulusal ve uluslar arası organizasyonlar için yapılacak harcamalar,
- ✓ Türkiye'deki uygarlık birikimi, kültür, sanat, edebiyat, mimari ve somut olmayan kültürel mirasın tanıtılması ile ilgili her türlü kitap, katalog, broşür, film, kaset, CD, DVD ve benzeri iletişim teknolojisi ürünleri de dahil olmak üzere görsel ve basılı materyallerin hazırlanması, bunlara yönelik derleme ve araştırmaların yurt içinde ve dışında yapılmasına yönelik tanıtımlar ve bunlara yönelik harcamalar,
- ✓ Yazma ve nadir eserlerin korunması ve bunların elektronik ortamlara aktarılarak Kültür ve Turizm Bakanlığı koleksiyonuna kazandırılması için yapılacak harcamalar,
- ✓ 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı, yaşatılması, rölöve, restorasyon, restitüsyon projeleri yapılması ve nakil işlerine yapılacak harcamalar,
- ✓ Kurtarma kazıları, bilimsel kazı çalışmaları ve yüzey araştırmalarına yapılacak harcamalar,
- ✓ Yurt dışındaki taşınmaz Türk kültür varlıklarının yerinde korunması veya ülkemize ait kültür varlıklarının Türkiye'ye getirilmesi çalışmalarına yapılacak harcamalar,
- ✓ Kültür envanterinin oluşturulması çalışmalarına yönelik harcamalar,
- ✓ Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki taşınır kültür varlıkları ile güzel sanatlar, çağdaş ve geleneksel el sanatları alanlarındaki ürün ve eserlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı koleksiyonuna kazandırılması ve güvenliklerinin sağlanmasına yönelik harcamalar,
- ✓ Somut olmayan kültürel miras, güzel sanatlar, sinema, çağdaş ve geleneksel el sanatları alanlarındaki üretim ve faaliyetler ile bu alanlarda araştırma, eğitim veya uygulama merkezleri, atölye, stüdyo ve film platosu kurulması, bakım ve onarımı, her türlü araç ve teçhizatının tedariki ile film yapımına yönelik harcamalar,
- ✓ Kütüphane, müze, sanat galerisi ve kültür merkezi ile sinema, tiyatro, opera, bale ve konser gibi kültür ve sanat faaliyetlerinin sergilendiği tesislerin yapımı, onarımı veya modernizasyon çalışmalarına yönelik harcamalar.

Görüldüğü gibi Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın kültür ve sanatı koruma ve geliştirmeye yönelik oldukça kapsamlı destekleri söz konusudur. Bunların bir kısmı tarihi nitelikli uygarlık mirasını gün yüzüne çıkarıp korumaya yönelik iken önemli bir kısmı ise çeşitli sanat dallarındaki aktivitelerle toplumsal gelişmenin ileriye doğru geliştirilmesine yöneliktir. Görsel sanat dallarının bu desteklerden önemli bir pay aldığı da görülmektedir.

Türkiye'nin en büyük bankalarından birisi olan Akbank, 1993 yılında Akbank Sanat'ı kurarak Türkiye'de çağdaş sanatın gelişmesi konusunda önemli bir girişimde bulunmuştur. Özellikle İstanbul'da faaliyette bulunan Akbank Sanat, 2003 yılından itibaren yeni bir yapılanmaya giderken 2013 yılında kuruluşunun 20. Yıl organizasyonu kapsamında sergiler, söyleşiler, konferanslar, film gösterileri gibi 700 civarında sanat organizasyonu gerçekleştirmektedir. Bunun yanında kuruluşun litografi, serigrafi atölyelerinde sanatçılara baskı yapma imkanı sunduğu da görülmektedir. Mevcut durum itibarıyla Beyoğlu'nda 6 katlı bir binada hizmet vermekte olan Akbank Sanat'ın yapısı ve etkinlikleri kısaca aşağıdaki şekildedir (<http://www.akbanksanat.com/akbank-sanat-beyoglu/hakkinda>, Erişim: 01.09.2015);

- ✓ Çağdaş Sanat Galerisi: Galeri, 1993 yılından günümüze 150 sergiye ev sahipliği yapmış olup yıl boyunca farklı projelere yer verilmektedir. Ayrıca Uluslar arası Küratör Yarışması ve Akbank Günümüz Sanatçıları Ödülü bu bölümde organize edilmektedir.
- ✓ Çok Amaçlı Salon: Çok amaçlı salon olarak kullanılmaktadır. Piyano Günleri, Gitar Günleri, Caz Günleri gibi tematik özellikli mini festivaller düzenlenmekte, Akbank Kısa Film Festivali ve Akbank Çocuk Tiyatrosu gibi etkinlikler gerçekleştirilmektedir.
- ✓ Çağdaş Sanat Atölyesi ve Baskı Atölyesi. Sinema, fotoğraf, felsefe, sanat tarihi gibi çeşitli konularda atölyeler düzenlenirken tanınmış simaların katıldığı panel ve seminerler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca çocuklara yönelik sanatsal organizasyonlar da düzenlenmektedir.
- ✓ Kütüphane ve Akbank Sanat Kafe: Hizmet binasının bu kısmı dinlenme ve sanata dair kaynaklara ulaşma mekanı olarak kullanılmaktadır.
- ✓ Dans Atölyesi: Yetişkinler ve çocuklara yönelik dans dersleri verilmekte, çeşitli provalar gerçekleştirilmektedir.

Akbank Sanat bünyesinde çok sayıda sanat etkinliği gerçekleştiren Akbank'ın bir çok sanat organizasyonuna sponsorluk ettiği de görülmektedir. Şirketin sponsorluğunu yaptığı etkinliklerden bazılarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür

(<http://www.akbanksanat.com/sponsorluklar>, Erişim: 01.09.2015);

- ✓ Uluslararası İstanbul Film Festivali
- ✓ Contemporary İstanbul
- ✓ Rodin Sergisi
- ✓ İstanbul'da Bir Sürrealist: Salvador Dali
- ✓ "Rüya gibi... Ama senin dŐlediđin değil!"
- ✓ Anish Kapoor İstanbul Sergisi

Türkiye'de bankacılık sektörünün bir diğer büyük kuruluşu olan Garanti Bankası da kültür sanat etkinlikleri konusunda önemli faaliyetlere imza atmaktadır. Çeşitli sponsorlukları da olan bankanın 2003 yılında kurduğu Garanti Galeri bünyesinde onlarca yurt içi ve yurt dışı sergi, sergi okuma ve sunumu, söyleŐi, atölye çalışması, panel, rehberlik mekan gezisi gibi kültür sanat etkinlikleri gerçekleştirdiği görülmektedir (BakbaŐa, 2010: 19).

Garanti Bankası'nın yürütmüŐ olduğu sanat etkinlikleri Garanti Galeri'nin 2012 yılında SALT adı altında yeni bir organizasyona dönüŐtürülmesi ile yeni bir yapı altında sürdürülmeye başlanmıştır. SALT, zerk bir kurum olarak yapılandırılmıŐ ve Salt Beyoğlu ve Salt Galata olmak üzere iki ayrı binada faaliyet göstermeye başlamıştır. Ayrıca 2013 yılında da Ankara'da Salt Ulus hizmete açılmıştır. Yeni yapılanmaya gidilmesinden itibaren 2014 yılı sonuna kadar Salt Beyoğlu ve Salt Galata'da toplam 51 sergi, 44 farklı etkinlik ve öğrencilere yönelik çeşitli özelliklerde 137 etkinlik gerçekleŐtirilmiŐtir. Öte yandan bu iki merkezi bu etkinlikler döneminde bir milyondan fazla kişinin ziyaret ettiği de görülmektedir (http://www.garanti.com.tr/tr/garanti_hakkinda/surdurulebilirlik/kurumsal_sorumluluk/kultur_sanata_destek/salt.page, Erişim: 01.09.2015).

Borusan Sanat: Borusan Holding, Türkiye'de kurumsal yapı bakımından sanata en fazla destek veren kuruluŐlardan birisidir. 1997 yılında kurduğu Borusan Sanat ile bir çok sanat etkinliğine imza atmıŐ ve çok sayıda uluslar arası sanat etkinliğinin Türkiye'de gerçekleŐtirilmesini sağlamıştır. Borusan Holding günümüzde sanat etkinliklerini Borusan Asım Kocabıyık Vakfı çatısı altında gerçekleŐtirmekte ve etkinliklerin merkezinde Borusan

İstanbul Filarmoni Orkestrası yer almaktadır. Borusan Holding'in 1997 yılında açılan Borusan Sanat Galerisi, 2006 yılında faaliyetini sonlandırmış durumdadır. Arada geçen sürede toplam 54 sergiye ev sahipliği yapan galerinin kapatılmasının ardından 2008 yılında Borusan Artcenter İstanbul faaliyete geçirilmiştir. Bu merkezde ise sanatçıların eserleri sergilenmektedir. Borusan Sanat bünyesinde yürütülen faaliyetler sadece bir alanda olmayıp müzikten resim sanatına kadar bir çok sanat dalını içine almakta ve her yıl çok sayıda etkinlik gerçekleştirilmektedir (http://www.borusansanat.com/tr/borusan-sanat_1/tarihce_10/, Erişim: 01.09.2015).

Türkiye'de son yıllarda kurumsal şirketlerin sanata olan ilgisinin arttığını söylemek mümkündür. Devletin sanatı geliştirmek ve kültür sanat varlıklarını korumak için getirmiş olduğu yasal düzenlemelerin yanında Akbank, Garanti Bankası, Borusan Holding gibi Türkiye'nin en önemli özel sermayeli kuruluşlarının başta sanat galerileri açmak üzere çeşitli şekilde sanatsal faaliyetleri gerçekleştirdiği görülmektedir. Ayrıca şirketlerin kendi kurumsal yapılarının altında olmasa da uğraş alanı doğrudan sanat olan çeşitli özel sektör kuruluşlarını sponsorluk ve benzeri şekillerde desteklemesi de sık karşılaşılan uygulamalardan birisidir. Bütün bunlardan hareketle Türkiye'de özel sektörün önemli kuruluşlarının çeşitli amaçlara bağlı olarak başta sanat galerileri kurarak farklı şekillerde sanatı ve sanatçıyı desteklediğini söylemek mümkündür.

4.3. Sanat Galerilerinin Sanat Eğitimindeki Önemi ve Rolü

Sanat galerilerinin sanat eğitimi açısından temel önemi, görsel sanat faaliyetlerinin sistematik bir şekilde bir araya getirilerek sanatın alıcısına sunulmasını sağlamasıdır. Bu bakımdan sanat galerilerinin sanata ve sanat eğitime katkısının önemli bir kısmı görsel sanatların eğitici ve geliştirici rolü ile ilgilidir. Görsel sanatların insan gelişimi üzerindeki etkisi, dolaylı olarak sanat galerilerinin sanata ve sanat eğitime sağlayacağı katkının kendisini de oluşturmaktadır.

Küreselleşmenin de etkisiyle sanat, yaygın araçlarla kitlelere ulaşmakta sanatçı ise hedef kitlesine ulaşmak için daha fazla araca sahip olmaktadır. Öte yandan bu toplumsal değişim sürecinde sanatın eğitici rolünün nasıl tasarlanacağı tartışma konusu yapılmaktadır. Son yıllarda teknolojinin baskın etkisi nedeniyle nesne temelli öğrenme stratejilerinin öne çıktığını söylemek mümkündür. Öğrencilere verilen sanat eğitiminde öğrenciyi merkeze alan

ve web tabanlı eğitim modelleri ön plana çıkmaktadır. Önemli ölçüde görsel kültür kuramı ile örtüşen bu yaklaşımlarda öğrencilerin sanatı konusundan hareketle eleştirel düşünmeyi öğrenmesi amaçlanmaktadır (Aykut, 2013: 710-713).

Çocuklar üzerinde yapılan bir araştırma, görsel sanat ürünlerinin çocuklarda anlama, yorumlama ve düşündüğünü anlatma yetilerini geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan çocukların günlük yaşamın bir parçası olan televizyon programlarında yer alan moda ürünleri, oyunlar ve benzeri sanatsal materyallerden etkilendikleri de görülmektedir. Çocukların sanata dair imgeleri gördükleri araçların içeriklerinden de etkilendikleri, bakış açılarını, yorumlama biçimlerini buna göre şekillendirdikleri görülmektedir. Çocuklar, sanat yoluyla eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirirken, kendini ifade edebilmede beceri kazanmaktadırlar. Bunun yanında çocukların özellikle savaş oyunu gibi materyallerin içeriğinden ise olumsuz etkilendikleri daha doğrusu bir çok durumda ilgilerinin odağında savaş sahnesi türü olguların olduğu görülmektedir (Dilli, 2013: 13-17). Bu bulgular, sanat ve sanat gibi insanları etkileme gücü olan materyallerin insanları daha çocuk yaşta biçimlendirdiğini göstermektedir. Dolayısıyla sanatı, bireyin ve toplumun duygu, düşünüş, kendini anlatış gibi bir çok açıdan değiştirilip geliştirilmesinde önemli bir araç olarak görmek mümkündür.

Özalp (2012 145-146)'in okul öncesi çağıdaki çocuklara yönelik çalışması, plastik sanatlar ve görsel sanat uygulamalarının çocukların ruhsal ve zihinsel gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir. Çocukların gerçekleştirdikleri sanat uygulamaları yoluyla kavrayışlarının ve kendilerini ifade yeteneklerinin geliştiği görülmektedir. Bir başka araştırma Kapıkıran (2008: 9-11) ise sanat eğitiminin çocukların ahlaki karakter, ahlaki atılganlık, topluma yararlı davranışlar gibi temel özelliklerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla sanatı çocukların gelişiminde temel bir araç olmanın yanında ahlaki eğitimin de bir bileşeni olarak görmek mümkündür.

Bu çalışmanın genelinde de vurgulandığı gibi sanatın bireyi eğiten ve geliştiren bir özelliği vardır. Sanat ve sanat eğitimi sayesinde insanlarda eleştirel düşünme, kendini ifade etme, yorumlama, analiz etme, yaratıcılık gibi bir çok önemli özellik gelişim göstermektedir. Kapıkıran (2008), Aykut (2006 ve 2013), Dilli (2013) gibi pek çok araştırma sanatın özellikle görselliğe dayalı sanatsal etkinliklerin bireysel gelişim üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan sanat eserlerinin görselliği ön planda olan türlerinin yaratıldığı ve ilgisine ulaştığı mekanlar olan sanat galerilerinin sanat eğitimi açısından önemi büyüktür. Çünkü

sanat galerileri, görselliğe dayalı sanat eserlerinin toplumla buluştuğu, sanat severlerin sanat eserlerinin teknikleri, bağlamları ve mesajları hakkında görüş ve fikir alışverişinde buldukları mekanlar niteliğindedir. Bu özellikleri nedeniyle sanat galerilerini sanatseverlerin ve toplumun sanat aracılığıyla eğitildiği, geliştirildiği mekanlar olarak görmek mümkündür.

Bu araştırmada özel sektörün sanata ve sanatsal faaliyetlere sağladığı destekler ile sanat galerilerinin bir sanat eğitim mekanı olarak sanat eğitimindeki rolü incelenmiştir. Literatürde araştırmanın içeriği ve kapsamına uygun çalışmalar tespit edilerek araştırmanın amaçları doğrultusunda yararlanılmıştır. Türkiye’de özel sektörün sanata sağladığı desteklere ilişkin çeşitli araştırmalara ulaşılmış olmasına karşın sanat galerilerinin sanat eğitimindeki rolü, önemi ve işlevini ele alan ampirik çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle sanat galerileri aracılığıyla sanatın alıcısına ulaştırılan görsel sanat etkinliklerinin ve diğer sanatsal ürünlerin sanat eğitimindeki rolünün sanat eserinin sergilendiği mekan açısından (bizim çalışmamızda bu mekan sanat galerileridir) işlevine yönelik bilimsel temeli olan fikir yürütmek zorluklar içermektedir. Bu çalışmanın uygulama kısmının bu konudaki boşluğun doldurulmasında önemli bir rolünün olacağı açıktır. Literatürdeki bu eksikliğin bilincinde olarak bu çalışmada, sanat galerilerinde gerçekleştirilen sanatsal etkinliklerin sanat eğitimi ile ilgili dört boyut açısından bireyler üzerinde yarattığı etkiler ampirik olarak test edilmiştir. Bu araştırmanın bulguları, sanatın sunumunda işlevselliği artıran bir faktör olarak mekanın da rolünü tespit etmeyi sağlayacaktır.

5. KONYA İLİNDE ALAN ÇALIŞMASI

5.1. Yöntem ve Veri

Geliştirilen ölçeğin geçerlilik çalışması için faktör analizi yapılmıştır. Faktör yapısına göre elde edilen veriler için alt boyut skorları hesaplanmıştır. Hesaplanan skorların demografik bilgilere göre değişimleri iki kategori içeren değişkenler için bağımsız gruplarda t testi, ikiden fazla kategori içeren değişkenler için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık çıkması halinde farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için TUKEY testi yapılmıştır. Ölçek ve alt ölçeklerin güvenilirlik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla cronbach alfa katsayısı elde edilmiştir.

5.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evreni, Konya ilindeki sanat galerilerine gidenlerdir. Konya ilindeki sanat galerileri, kişisel sanat galerileri olmayıp özel sektörün ve yerel yönetimlerin desteklediği kuruluşlardır. Bu çalışmada kuruluşların gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlere katılanlar evren olarak alınmış olup araştırmanın örneklemini bu faaliyetlere katılan 200 kişiden oluşmaktadır.

5.2. Veri Toplama Araçları

Sanatın birey eğitimi ve gelişiminde yarattığı etkiler dört boyutta ele alınmaktadır. Bu nedenle sanatın ve sanatsal etkinliğin hangi türü olursa olsun birey eğitimi ile ilişkilendirilmesinin de aynı dört boyut üzerinden olması gerekmektedir. Sanatın bireylerin eğitim ve gelişiminde meydana getirdikleri değişimi aşağıdaki dört boyutta takip etmek mümkündür;

- ✓ Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme yeteneğine etki,
- ✓ Bağlantı kurabilme yeteneği: bilişsel ve duygusal öğrenme üzerine etki,
- ✓ Bireylerin estetik duyarlılık kazanma ve eleştiri yeteneklerinin gelişimi üzerindeki etki,
- ✓ Sanat pratikleri edinme, sanatsal yetenekler kazanma ve bunları geliştirme üzerindeki etki.

Bu araştırmada da sanatın toplumla buluştuğu önemli bir etkinlik alanı olan sanat galerilerindeki sanatsal faaliyetlerin ve dolayısıyla sanatın birey eğitimindeki rolü tespit edilmek istenmiştir. Literatürde sanat galerilerinin eğitimdeki rolünü ölçmeye yönelik olarak geliştirilmiş bir ölçeğin olmadığı görölmektedir. Sanat galerilerinin sanat eğitimine katkısını tespit edebilme kapasitesine sahip bir ölçek oluşturmak için sanatın eğitici rolüne ilişkin yukarıda sıralanan dört boyuttan hareket edilmiştir.

Ölçek, sanatın eğitici rolünü boyutlar itibarıyla ölçmek üzere tasarlandığı için ölçeğe “**Sanat Eğitimi Ölçeği**” adı verilmiştir.

Sanat galerilerindeki etkinliklerin sanat eğitimine bir katkısının olup olmadığı ve bu katkılarının hangi boyutlarda ne düzeyde ortaya çıktığını tespit etmek için bu dört boyutu içeren bir ölçek oluşturulmuş ve bu ölçekle toplanan verilerle inceleme tamamlanmıştır. Hazırlanan ölçekte beşli likert tipi sorular kullanılmış ve sanat galerilerindeki sanat etkinliklerine katılan bireylerin bu etkinliklerin katılımcılar üzerindeki eğitici rolü boyutlar itibarıyla ölçölmüştür.

Gerek bu araştırmanın ihtiyacı olan veri toplama aracını oluşturmak gerekse literatürdeki ölçek eksikliğini gidermek için sanatın birey eğitimindeki rolünü ifade eden bu dört boyut bir hareket noktası olarak kabul edilmiştir. Literatürdeki araştırmaların söz konusu dört boyutla ilgili yaptığı tanımlama ve açıklamalar tespit edilerek bunlardan soruya dönüştürölebilecek olanlar birer soruya dönüştürölmüş ve 29 soruluk bir ölçek elde edilmiştir. Elde edilen ölçeğin alt boyutları ve alt boyutlardaki soru sayıları řu şekildedir;

- ✓ Yaratıcılık Ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etki Boyutu: 8 soru,
- ✓ Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel Ve Duygusal Öğrenme Üzerine Etki Boyutu: 5 Soru
- ✓ Estetik Duyarlılık Kazanma Ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişimi Üzerindeki Etki Boyutu: 8 Soru
- ✓ Sanat Pratikleri Edinme, Sanatsal Yetenekler Kazanma Ve Bunları Geliştirme Üzerindeki Etki Boyutu: 8 Soru.

Ölçekte ayrıca katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek ve gelir seviyelerini ölçek sorular da vardır. Katılımcıların sorulara verdiği cevaplardan hareketle sanat galerindeki etkinliklere katılan bireylerdeki eğitsel değişimin yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek ve gelir

seviyesine göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Ölçekteki sorular, aşağıdaki şekilde beşli likert tipinde hazırlanmıştır;

- ✓ Kesinlikle Katılıyorum
- ✓ Katılıyorum
- ✓ Fikrim Yok/Kararsızım
- ✓ Katılmıyorum
- ✓ Kesinlikle Katılmıyorum

Katılımcılardan elde edilen demografik bilgiler ve katılımcıların sorulara vermiş olduğu cevaplar SPSS programında analiz edilmiş ve araştırmanın amaçlarına ulaşmayı sağlayacak çeşitli istatistiksel ölçümler yapılmıştır.

Araştırma için araştırmacının kendisi tarafından oluşturulan bu ölçeğin gerekli olan ölçümleri yapmaya yeterli olup olmadığı ile ilgili istatistiksel ölçümler, ölçeğin başarılı bir ölçüm aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu ölçeğin gelecekte yapılacak araştırmalar için de güvenilir bir şekilde kullanılabileceğini söylemek mümkündür. Ayrıca çeşitli çalışmalarla ölçeğin daha da geliştirilmesi mümkündür.

5.3. Geçerlik Ölçümü İçin Yapılan Faktör Analizi Sonuçları

Ölçeğin geçerlilik çalışması için yapılacak faktör analizi için veri setinin uygun olup olmadığının belirlenmesi için KMO ve Bartlett testleri yapılmıştır.

Tablo 2. KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

KMO		0.809
Bartlett Küresellik Testi	Ki kare	3586.945
	Sd	406
	P	0.000

KMO katsayısı 1'e yakın olduğu için ve küresellik testi sonuçları anlamlı olduğu için veri setinin faktör analizi için uygun olduğu söylenir. Toplam açıklanan varyans tablosuna

göre 1’den büyük özdeğer sayısı 4 olduğu için maddelerin 4 faktör altında ağırlıklandığı söylenir. Buna göre ilk faktör tek başına toplam varyansın %35,6’sını, ilk iki faktör toplam varyansın %53,7’sini, ilk üç faktör toplam varyansın %68,6’sını, ilk dört faktör ise toplam varyansın %73,5’ini açıklamaktadır.

Tablo 3. Toplam Açıklanan Varyans Tablosu

Faktör	Özdeğerler			Kareler Toplamı		
	Total	% Varyans	Kümülatif %	Total	% Varyans	Kümülatif %
1	7.428	35.614	35.614	7.428	35.614	35.614
2	4.113	18.182	53.796	4.113	18.182	53.796
3	1.582	14.902	68.698	1.582	14.902	68.698
4	1.283	4.866	73.564	1.283	4.866	73.564
5	0.971	3.494	60.058			
6	0.956	3.465	64.522			
7	0.947	3.157	68.679			
8	0.933	3.020	72.179			
9	0.903	3.112	75.291			
10	0.814	2.808	78.099			
11	0.738	2.545	80.644			
12	0.653	2.253	82.897			
13	0.608	2.095	84.992			
14	0.529	1.823	86.815			
15	0.511	1.762	88.577			
16	0.419	1.446	90.023			
17	0.413	1.424	91.447			
18	0.355	1.223	92.670			
19	0.312	1.076	93.746			
20	0.298	1.029	94.775			
21	0.279	0.962	95.737			
22	0.245	0.845	96.582			
23	0.219	0.755	97.337			
24	0.192	0.662	97.999			
25	0.165	0.570	98.570			
26	0.146	0.504	99.074			
27	0.107	0.370	99.444			
28	0.085	0.295	99.738			
29	0.076	0.262	100.000			

Maddelerin faktörler altında ağırlıkları ise Tablo 5’te verilmiştir. Aynı faktör altında toplanan maddelerin ortak özellikleri incelenerek ilgili faktör isimlendirilmiştir.

Tablo 4. Faktör Ağırlık Tablosu

	Faktör			
	Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi	Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme	Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi	Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme
a6	0.91			
a5	0.89			
a7	0.89			
a1	0.46			
a4	0.80			
a8	0.71			
a2	0.56			
a3	0.66			
b6		0.85		
b4		0.82		
b5		0.81		
b7		0.79		
b3		0.78		
b1		0.79		
b2		0.70		
b8		0.50		
c2			0.78	
c1			0.78	
c4			0.57	
c3			0.84	
c5			0.76	
d6				0.92
d7				0.89
d8				0.87
d5				0.55
d3				0.81
d2				0.73
d4				0.70
d1				0.70

5.4. Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Ölçeğin ve alt boyutlarının güvenilirlik düzeylerinin elde edilebilmesi amacıyla cronbach alfa katsayıları elde edilmiş ve tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Ölçeğin Güvenirlik Analizi Sonuçları

	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha
Genel	29	0.889
Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi	8	0.803
Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme	8	0.850
Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi	5	0.627
Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme	8	0.883

Ölçeğin genel olarak güvenilirlik katsayısı % 88,9'dur. Bu değer kullanılan ölçeğin çok iyi seviyede bir ölçüm aracı olduğunu göstermektedir.

Güvenirlik analizi sonuçlarına göre Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi alt boyutu %80,3; Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme alt boyutu %85; Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi alt boyutu %62,7; Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme alt boyutu %88,3 güvenilirliğe sahiptir.

Boyutların hepsinin güvenilirlik katsayısı 60'ın üzerindedir. Dolayısı ile ölçek güvenilir bir ölçektir. Ayrıca Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi boyutu hariç diğer boyutlarının hepsinin güvenilirlik katsayısı 80'in üzerinde olup bu boyutlar bakımından ölçek oldukça güvenilir bir özelliğe sahiptir.

5.2. Bulgular ve Yorum

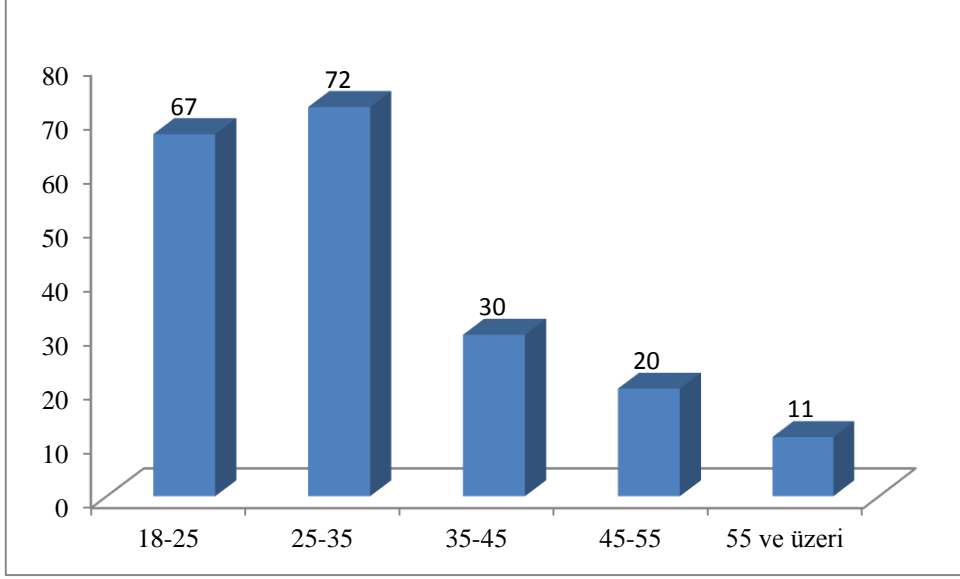
Araştırmada ulaşılan bulgular üç kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi araştırmaya katılanların demografik özellikleri, ikincisi ölçeğin alt boyutlarına ilişkin bulgular, üçüncüsü ise demografik özelliklerin alt boyutlar üzerindeki etkisi ile ilgilidir.

5.2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcıların demografik bilgilerinin dağılımının belirlenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış ve sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

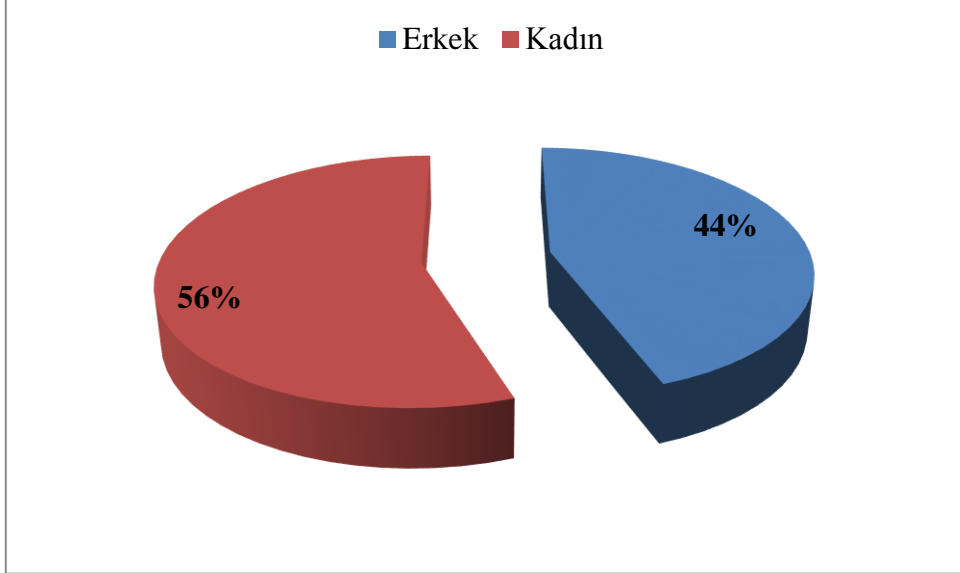
Tablo 6. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		n	%
Yaş	18-25	67	33,5
	25-35	72	36,0
	35-45	30	15,0
	45-55	20	10,0
	55 ve üzeri	11	5,5
	Total	200	100,0
Cinsiyet	Erkek	89	44,5
	Kadın	111	55,5
	Total	200	100,0
Eğitim	İlk-orta öğretim	7	3,5
	Lise	17	8,5
	Üniversite	146	73,0
	Yüksek Lisans	24	12,0
	Doktora	6	3,0
	Total	200	100,0
Meslek	Özel Sektör	87	43,5
	Kamu	38	19,0
	İş yeri sahibi	10	5,0
	Serbest meslek	24	12,0
	Öğrenci	41	20,5
	Total	200	100,0
Gelir	1500 ve altı	74	37,0
	1500-3000	72	36,0
	3000-5000	28	14,0
	5000 ve üzeri	26	13,0
	Total	200	100,0

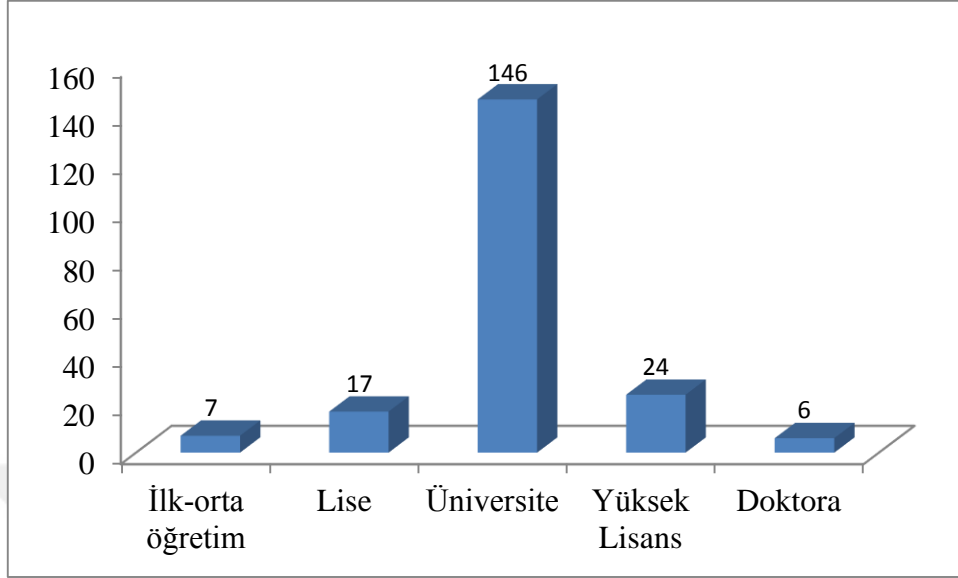
Şekil 1. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (Kişi)

Katılımcıların yaş dağılımları incelendiğinde; 18-25 yaşında olanların oranı %33,5; 25-35 yaş grubunda olanların oranı %36; 35-45 yaş grubunda olanların oranı %15 olup 45-55 yaş grubunda olanların oranı %10; 55 ve üzeri yaş grubu kişilerin oranı ise %5,5'tir.

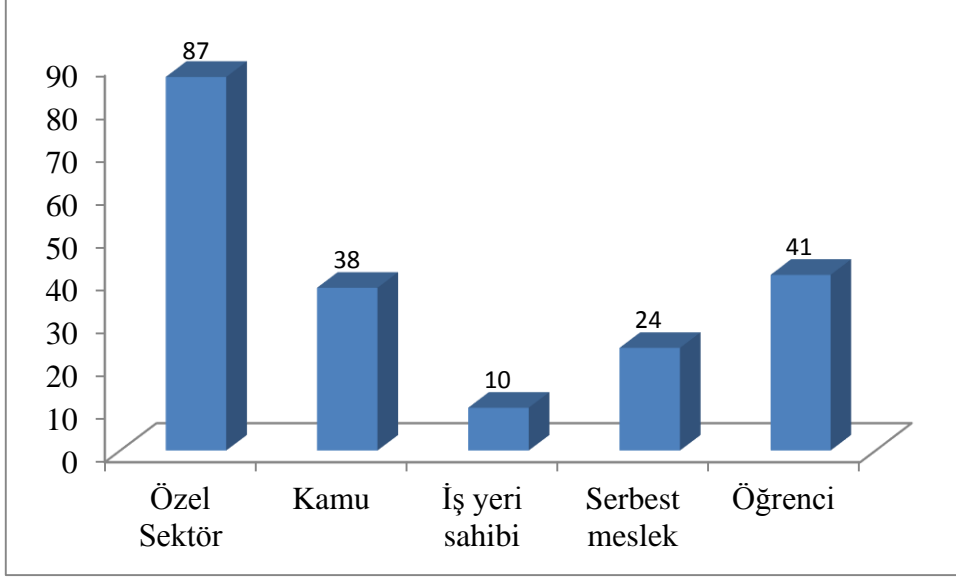
Şekil 2. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde; %44,5'inin erkek, %55,5'inin ise kadın olduğu görülmektedir.

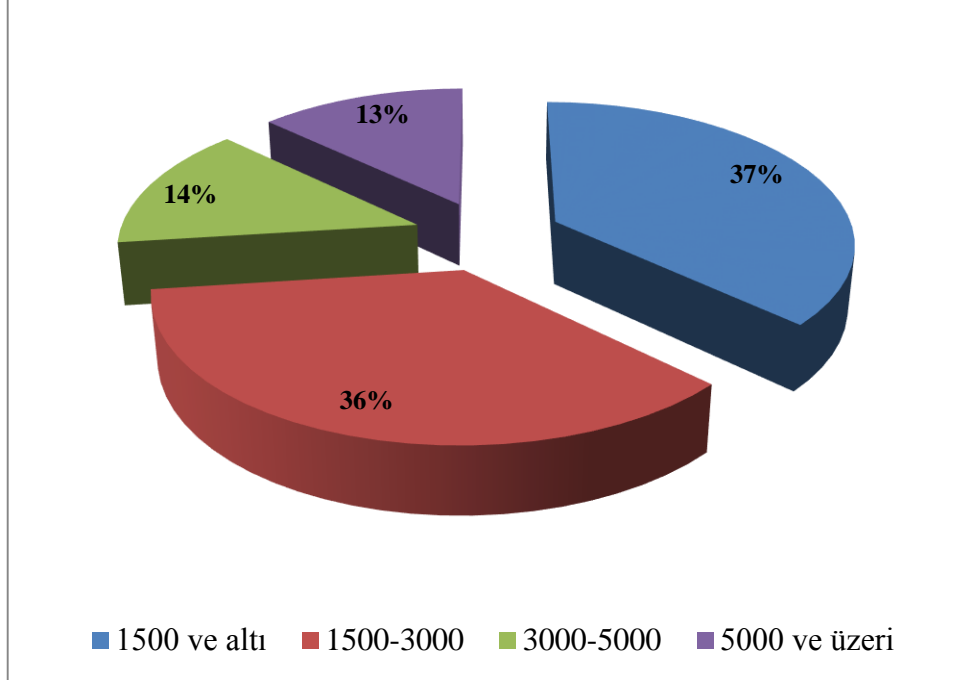
Şekil 3. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (Kişi)

Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde; ilk ve ortaöğretim mezunları oranı %3,5; lise mezunlarının oranı %8,5 iken üniversite mezunlarını %73; yüksek lisans mezunlarının oranı %12, doktora mezunlarının oranı ise %3'tür.

Şekil 4. Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Dağılımı (Kişi)

Mesleklere göre dağılım incelendiğinde; %43,5'i özel sektör, %19'u ise kamu çalışandır. İş yeri sahibi olanların oranı % 5 iken serbest meslek sahibi olanların oranı %12, öğrencilerin oranı ise %20,5'tir.

Şekil 5. Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Dağılımı (%)

Gelire göre dağılım incelendiğinde, katılımcıların %37'sinin geliri 1500 TL ve altı, %36'sı 1500-3000 TL arası gelire sahiptir. 3000-5000 TL geliri olanların oranı %14 iken, 5000 TL ve üzeri gelire sahip olanların oranı %13'tür.

5.2.2. Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneği

Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme yeteneğine etkisi alt boyutu ifadelerine ilişki katılım düzeylerinin dağılımının incelenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış ve sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 7. Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünmeyle İlgili Bulgular

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%
1. İzlediğim/gördüğüm sanat eserinin yaptığı çağrışımlar, eserin konusu hakkında farklı düşünceler geliştirmemi sağladı,	109	54,5%	76	38,0%	11	5,5%	4	2,0%	0	0,0%
2. Katıldığım etkinlikteki sanat eseri, çeşitli problemleri tanımlama ve çözümleme konusunda ufkumu açtı,	71	35,5%	57	28,5%	49	24,5%	23	11,5%	0	0,0%
3. Katıldığım etkinlikteki eserlerin yarattığı etki çevremdeki insanlara uyum sağlama konusunda bana katkı sağladı,	48	24,0%	49	24,5%	56	28,0%	38	19,0%	9	4,5%
4. Etkinlikteki eserlerin katkısıyla çeşitli düşüncelerin nasıl pratiğe aktarılacağı konusunda kendimi daha hazır hissediyorum	69	34,5%	67	33,5%	48	24,0%	12	6,0%	4	2,0%
5. Katıldığım etkinlikteki eserler birçok konuya ilgimi artırmıştır,	110	55,0%	71	35,5%	15	7,5%	4	2,0%	0	0,0%
6. Katıldığım etkinlikteki eserler bir çok konu hakkında merakımı artırmıştır,	111	55,5%	73	36,5%	13	6,5%	3	1,5%	0	0,0%
7. Katıldığım etkinlikteki eserlerin keşfetme isteğimi artırdığını düşünüyorum.	117	58,5%	66	33,0%	13	6,5%	4	2,0%	0	0,0%
8. Katıldığım etkinlikteki eserler birçok konuya ilişkin kavramları anlamama ve kavramlar üretmeme katkı sağlamıştır	88	44,0%	55	27,5%	42	21,0%	14	7,0%	1	,5%

İzlediğim/gördüğüm sanat eserinin yaptığı çağrışımlar, eserin konusu hakkında farklı düşünceler geliştirmemi sağladı” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %54,5; katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %38’dir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %5,5; katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %2 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“Katıldığım etkinlikteki sanat eseri, çeşitli problemleri tanımlama ve çözümleme konusunda ufkumu açtı” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %35,5, katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %28,5’tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %24,5; katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %11,5 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“Katıldığım etkinlikteki eserlerin yarattığı etki çevremdeki insanlara uyum sağlama konusunda bana katkı sağladı” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %24, katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %24,5’tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %28 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %19 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %4,5’tir.

“Etkinlikteki eserlerin katkısıyla çeşitli düşüncelerin nasıl pratiğe aktarılacağı konusunda kendimi daha hazır hissediyorum” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %34,5, katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %33,5’tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %24 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %6 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %2’dir.

“Katıldığım etkinlikteki eserler birçok konuya ilgimi artırmıştır” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %55, katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %35,5’tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %7,5 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %2 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“Katıldığım etkinlikteki eserler bir çok konu hakkında merakımı artırmıştır” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %55,5 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %36,5’tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %6,5 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“Katıldığım etkinlikteki eserlerin keşfetme isteğimi artırdığını düşünüyorum.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %58,5 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %33’tür. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %6,5 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %2 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“Katıldığım etkinlikteki eserler birçok konuya ilişkin kavramları anlamama ve kavramlar üretmeme katkı sağlamıştır.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %44 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %27,5’tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %21 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %7 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0,5’tir.

5.2.3. Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme

Bağlantı kurabilme yeteneği: bilişsel ve duygusal öğrenme alt boyutu ifadelerine ilişki katılım düzeylerinin dağılımının incelenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış ve sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 8. Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel Ve Duygusal Öğrenme İle İlgili Bulgular

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	N	%
1. İzlediğim eser günlük yaşamımdaki çeşitli konuları birbirine bağlamamı sağladı	37	18,5%	64	32,0%	86	43,0%	12	6,0%	1	,5%
2. İzlediğim eserin normal yaşamımdaki birçok konuyla çeşitli şekillerde ilgisi olduğunu düşünüyorum.	54	27,0%	80	40,0%	58	29,0%	7	3,5%	1	,5%
3. Eserin teması ve izleyiciye anlattığı şeyler duygularımda çeşitli etkiler yarattı.	72	36,0%	76	38,0%	46	23,0%	6	3,0%	0	0,0%
4. Eserlerin verdiği mesajlar çeşitli konularda yargılarımda gelişmesini sağladı.	54	27,0%	73	36,5%	67	33,5%	6	3,0%	0	0,0%
5. Eserin izleyiciye verdiği mesajlar bende yeni fikirlere yol açtı ve bunlarla ilgili eyleme geçme isteği yarattı.	75	37,5%	46	23,0%	69	34,5%	10	5,0%	0	0,0%
6. Eserlerin verdiği mesajlar bir çok konuda fikir jimnastiği yapmamı sağladı.	66	33,0%	67	33,5%	61	30,5%	6	3,0%	0	0,0%
7. Eserlerin verdiği mesajların genel olarak çeşitli konularda derinlikli düşünmeye yol açtığını söyleyebilirim.	90	45,0%	66	33,0%	40	20,0%	4	2,0%	0	0,0%
8. Gördüğüm sanat eserleri sayesinde başka kitap ve yayınlarda göremeyeceğim farklı konularda deneyim edindim.	137	68,5%	49	24,5%	12	6,0%	2	1,0%	0	0,0%

“İzlediğim eser günlük yaşamımdaki çeşitli konuları birbirine bağlamamı sağladı” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %18,5 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %32’dir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %43 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %6 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0,5’tir.

“İzlediğim eserin normal yaşamımdaki birçok konuyla çeşitli şekillerde ilgisi olduğunu düşünüyorum.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %27 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %40’tır. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %29 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3,5 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0,5’tir.

“Eserin teması ve izleyiciye anlattığı şeyler duygularımda çeşitli etkiler yarattı.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %36 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %38’dir Kararsızım cevabı verenlerin oranı %23 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“Eserlerin verdiği mesajlar çeşitli konularda yargılarımin gelişmesini sağladı.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %27 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %36,5’tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %33,5 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“Eserin izleyiciye verdiği mesajlar bende yeni fikirlere yol açtı ve bunlarla ilgili eyleme geçme isteği yarattı.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %37,5 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %23’tür. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %34,5 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %5 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“Eserlerin verdiği mesajlar birçok konuda fikir jimnastiği yapmamı sağladı.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %33 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %33,5’tur. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %30,5 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“Eserlerin verdiği mesajların genel olarak çeşitli konularda derinlikli düşünmeye yol açtığını söyleyebilirim.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %45 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %33’tür. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %20 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %2 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“Gördüğüm sanat eserleri sayesinde başka kitap ve yayınlarda göremeyeceğim farklı konularda deneyim edindim.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %68,5

katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %24,5. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %6 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0'dır.

5.2.4. Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi

Estetik duyarlılık kazanma ve eleştiri yeteneklerinin gelişmesi alt boyutu ifadelerine ilişki katılım düzeylerinin dağılımının incelenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış ve sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 9. Estetik Duyarlılık Kazanma Ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi İle İlgili Bulgular

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	N	%
1. Eseri izledikten sonra aslında etrafımda estetik değeri olan pek çok şeyin olduğunu düşünmeye başladım	99	49,5%	70	35,0%	20	10,0%	11	5,5%	0	0,0%
2. Eserlerin verdiği mesajlar estetik kavramının düşündüğümünden önemli olduğunu anlamamı sağladı.	96	48,0%	77	38,5%	26	13,0%	1	,5%	0	0,0%
3. Eseri izlemek bende çevrem estetiğine katkıda bulunma isteği yarattı	48	24,0%	42	21,0%	81	40,5%	26	13,0%	3	1,5%
4. Eseri izlemek başka kültür ve yaşam biçimleri hakkındaki düşüncelerimi etkilemiştir	105	52,5%	57	28,5%	34	17,0%	4	2,0%	0	0,0%
5. Eserlerin verdiği mesajlar çevremdeki olayları karşılaştırmalı olarak ele almam gerektiğini düşündürmektedir.	55	27,5%	51	25,5%	60	30,0%	30	15,0%	4	2,0%

“Eseri izledikten sonra aslında etrafımda estetik değeri olan pek çok şeyin olduğunu düşünmeye başladım” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %49,5 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %35'tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %10 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %5,5 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0'dır

“Eserlerin verdiği mesajlar estetik kavramının düşündüğümünden önemli olduğunu anlamamı sağladı.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %48 katılıyorum cevabı

verenlerin oranı ise %38,5'tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %13 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0,5 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0'dır

“Eseri izlemek bende çevremın estetiğine katkıda bulunma isteği yarattı” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %24 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %21'dir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %40,5 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %13 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5'tir.

“Eseri izlemek başka kültür ve yaşam biçimleri hakkındaki düşüncelerimi etkilemiştir” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %52,5 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %28,5'tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %17 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %2 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0'dır.

“Eserlerin verdiği mesajlar çevremdeki olayları karşılaştırmalı olarak ele almam gerektiğini düşündürmektedir.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %27,5 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %25,5'tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %30 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %15 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0'dır.

5.2.5. Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme

Sanat pratiklerini öğrenme, sanatsal yetenekler kazanma ve geliştirme alt boyutu ifadelerine ilişki katılım düzeylerinin dağılımının incelenmesi amacıyla frekans analizi yapılmış ve sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 10. Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma Ve Geliştirme İle İlgili Bulgular

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1. İzlediğim sergideki eserlerin bir sanat eserinin nasıl meydana geldiği hakkında fikir sahibi olmamı sağlamıştır.	106	53,0%	72	36,0%	19	9,5%	3	1,5%	0	0,0%
2. İzlediğim sergideki eserler, sanat eserlerindeki renkleri, çizgileri ve çeşitli detayları daha iyi anlamamı ve anlamlandırmamı sağlamıştır.	103	51,5%	65	32,5%	29	14,5%	3	1,5%	0	0,0%
3. İzlediğim sergi/fuar sayesinde birbirinden farklı sanat yaklaşımı hakkında bilgi sahibi oldum.	113	56,5%	73	36,5%	13	6,5%	1	,5%	0	0,0%
4. İzlediğim sergideki eserlere bakarak her sanatçının kendine ait farklı bir üslubu olduğunu düşünüyorum	142	71,0%	57	28,5%	1	,5%	0	0,0%	0	0,0%
5. Sanatçıların eserlerinin eserlerindeki ifade biçimlerinin farklılıklarının olduğunu gördüm	123	61,5%	61	30,5%	16	8,0%	0	0,0%	0	0,0%
6. İzlediğim sergideki eserlere bakarak sanat eserlerinin kültürel çevre ile bir ilişkisinin olduğunu söyleyebilirim	130	65,0%	58	29,0%	10	5,0%	2	1,0%	0	0,0%
7. İzlediğim sergideki eserlere bakarak sanat eserlerinin sosyal ve siyasal çevre ile bir ilişkisinin olduğunu söyleyebilirim	125	62,5%	65	32,5%	9	4,5%	1	,5%	0	0,0%
8. İzlediğim sergideki eserlere bakarak sanat eserlerinin yaşadığımız mekan ve çevre ile önemli bir ilişkisinin olduğunu söyleyebilirim.	127	63,5%	53	26,5%	19	9,5%	1	,5%	0	0,0%

“İzlediğim sergideki eserlerin bir sanat eserinin nasıl meydana geldiği hakkında fikir sahibi olmamı sağlamıştır.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %53 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %36’dır. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %9,5 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“İzlediğim sergideki eserler, sanat eserlerindeki renkleri, çizgileri ve çeşitli detayları daha iyi anlamamı ve anlamlandırmamı sağlamıştır.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %51,5 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %32,5’tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %14,5 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,5 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“İzlediğim sergi/duar sayesinde birbirinden farklı sanat yaklaşımı hakkında bilgi sahibi oldum.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %56,5 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %36,5’tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %6,5 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0,5 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“İzlediğim sergideki eserlere bakarak her sanatçının kendine ait farklı bir üslubu olduğunu düşünüyorum” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %71 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %28,5’tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %0,5 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“Sanatçıların eserlerinin eserlerindeki ifade biçimlerinin farklılıklarının olduğunu gördüm” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %61,5 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %30,5’tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %8 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“İzlediğim sergideki eserlere bakarak sanat eserlerinin kültürel çevre ile bir ilişkisinin olduğunu söyleyebilirim” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %65 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %29’dur. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %5 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0’dır.

“İzlediğim sergideki eserlere bakarak sanat eserlerinin sosyal ve siyasal çevre ile bir ilişkisinin olduğunu söyleyebilirim” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %62,5 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %32,5’tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı

%5 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0'dır.

“İzlediğim sergideki eserlere bakarak sanat eserlerinin yaşadığımız mekan ve çevre ile önemli bir ilişkisinin olduğunu söyleyebilirim” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %63,5 katılıyorum cevabı verenlerin oranı ise %26,5'tir. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %9,5 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0,5 olup kesinlikle katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %0'dır.

5.2.6. Demografik Özelliklerin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi

Alt ölçek maddelerine verilen 5'li likert skorları ile elde edilen alt ölçek skorlarına ait tanımlayıcı istatistikler tabloda verilmiştir.

Tablo 11. Demografik Özelliklerin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi

	Ortalama	Std. Sapma	Minimum	Maksimum
Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi	1,86	,58	1,00	4,00
Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme	1,98	,59	1,00	4,00
Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi	1,98	,58	1,00	3,20
Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme	1,48	,48	1,00	3,13

Buna göre alt ölçek skorları ortalaması 5 üzerinden;

Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi alt ölçeği için 1,86,

Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme alt ölçeği için 1,98,

Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi için 1,98;

Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme alt ölçeği için ise 1,48'dir.

5.2.6.1. Yaşın Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi

Alt ölçeklerin yaş gruplarına göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 12. Yaşın Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi	18-25	67	1,70	0,53	3,567	0,008*
	25-35	72	1,90	0,58		
	35-45	30	1,82	0,57		
	45-55	20	2,02	0,52		
	55 ve üzeri	11	2,31	0,72		
	Total	200	1,86	0,58		
Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme	18-25	67	1,83	0,60	2,482	0,045*
	25-35	72	1,99	0,58		
	35-45	30	2,08	0,49		
	45-55	20	2,14	0,47		
	55 ve üzeri	11	2,27	0,88		
	Total	200	1,98	0,59		
Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi	18-25	67	1,90	0,55	0,901	0,465
	25-35	72	2,02	0,62		
	35-45	30	2,10	0,63		
	45-55	20	1,90	0,48		
	55 ve üzeri	11	2,07	0,56		
	Total	200	1,98	0,58		
Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme	18-25	67	1,43	0,47	1,369	0,246
	25-35	72	1,54	0,50		
	35-45	30	1,59	0,59		
	45-55	20	1,36	0,35		
	55 ve üzeri	11	1,35	0,34		
	Total	200	1,48	0,48		

*p<0,05

Buna göre alt ölçeklerden Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi ve Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme alt ölçekleri yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir (p<0,05). Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri

Yeteneklerinin Gelişmesi ve Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme alt ölçekleri yaşa göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

Anlamlı farklılık gösteren alt boyutlar için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için yapılan TUKEY testi yapılmıştır. TUKEY testi sonuçlarına göre;

Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi alt ölçeği için, 18-25 yaş grubu 35-45 yaş grubu kişiler hariç diğer yaş grupları ortalamasından anlamlı derecede farklı olup daha küçüktür. 55 ve üzeri yaş grubu kişilerin ortalaması 45-55 yaş grubu kişilerin ortalaması hariç diğer yaş grubu ortalamalarından anlamlı derecede daha farklı ve yüksektir ($p < 0,05$). Diğer yaş grubu ortalamaları arasında ise anlamlı derecede farklılık bulunmamaktadır.

Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme alt boyutu için, 18-25 yaş grubu kişilerin ortalaması, 25-35 yaş grubu kişiler hariç diğer yaş grubu kişilerin hepsinden anlamlı derecede farklı olup daha düşüktür ($p < 0,05$). Diğer yaş grubu ortalamalar arasında ise anlamlı derecede bir farklılık bulunmamaktadır ($p > 0,05$)

5.2.6.2. Cinsiyetin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi

Alt ölçeklerin cinsiyete göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan bağımsız gruplarda t testi analizi sonuçları tablo X. de verilmiştir.

Tablo 13. Cinsiyetin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi

		N	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi	Erkek	89	1,82	0,58	-0,756	0,450
	Kadın	111	1,88	0,58		
Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme	Erkek	89	2,01	0,58	0,666	0,506
	Kadın	111	1,95	0,60		
Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi	Erkek	89	1,99	0,58	0,222	0,824
	Kadın	111	1,97	0,59		
Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme	Erkek	89	1,42	0,48	-1,480	0,141
	Kadın	111	1,53	0,49		

Analiz sonuçlarına göre alt ölçeklerden hiç birisi cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi, Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme, Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi, Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme düzeyleri kadın ve erkeklerde eşit seviyededir denilebilir.

5.2.6.3. Eğitimin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi

Alt ölçeklerin eğitim durumuna göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 14. Eğitimin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi	İlk-orta öğretim	7	2,32	0,93	2,237	0,066
	Lise	17	2,01	0,44		
	Üniversite	146	1,83	0,55		
	Yüksek Lisans	24	1,69	0,64		
	Doktora	6	2,08	0,60		
	Total	200	1,86	0,58		
Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme	İlk-orta öğretim	7	2,45	0,62	2,579	0,039*
	Lise	17	2,08	0,62		
	Üniversite	146	1,94	0,57		
	Yüksek Lisans	24	1,90	0,61		
	Doktora	6	2,46	0,43		
	Total	200	1,98	0,59		
Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi	İlk-orta öğretim	7	2,17	0,60	0,262	0,902
	Lise	17	2,00	0,58		
	Üniversite	146	1,96	0,61		
	Yüksek Lisans	24	2,01	0,49		
	Doktora	6	2,07	0,16		
	Total	200	1,98	0,58		
Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme	İlk-orta öğretim	7	1,29	0,37	0,887	0,473
	Lise	17	1,32	0,44		
	Üniversite	146	1,51	0,51		
	Yüksek Lisans	24	1,46	0,45		
	Doktora	6	1,52	0,23		
	Total	200	1,48	0,48		

* $p < 0,05$

Analiz sonuçlarına göre; Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme alt boyutu eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken ($p < 0,05$), diğer alt boyutlar eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0,05$). Anlamlı farklılık gösteren Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme alt boyutu için

farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için TUKEY testi yapılmıştır. TUKEY testi sonuçlarına göre;

Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme için, ilk-orta öğretim mezunları ortalaması üniversite ve yüksek lisans mezunları ortalamasından anlamlı derecede farklı ve yüksektir ($p<0,05$). Doktora mezunlarının ortalamaları üniversite ve yüksek lisans mezunu kişilerin ortalamasından anlamlı derecede farklı ve anlamlı derecede farklı ve yüksektir ($p<0,05$).

5.2.6.4. Mesleğin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi

Alt ölçeklerin mesleğe göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 15. Mesleğin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi	Özel Sektör	87	1,90	0,51	4,776	0,001*
	Kamu	38	1,84	0,60		
	İş yeri sahibi	10	2,40	0,67		
	Serbest meslek	24	1,93	0,70		
	Öğrenci	41	1,60	0,49		
	Total	200	1,86	0,58		
Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme	Özel Sektör	87	1,98	0,52	3,840	0,005*
	Kamu	38	2,06	0,61		
	İş yeri sahibi	10	2,45	0,55		
	Serbest meslek	24	2,05	0,65		
	Öğrenci	41	1,73	0,61		
	Total	200	1,98	0,59		
Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi	Özel Sektör	87	2,00	0,60	0,827	0,509
	Kamu	38	2,01	0,62		
	İş yeri sahibi	10	2,24	0,54		
	Serbest meslek	24	1,96	0,62		
	Öğrenci	41	1,88	0,51		
	Total	200	1,98	0,58		
Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme	Özel Sektör	87	1,58	0,52	2,330	0,057
	Kamu	38	1,51	0,45		
	İş yeri sahibi	10	1,36	0,43		
	Serbest meslek	24	1,41	0,43		
	Öğrenci	41	1,32	0,45		
	Total	200	1,48	0,48		

*p<0,05

Buna göre; Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi ve Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme alt ölçekleri mesleğe göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken ($p<0,05$), diğer alt boyutlar mesleğe göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Farklılık gösteren alt boyutlar için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için TUKEY testi yapılmıştır.

TUKEY testi sonuçlarına göre; Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi alt boyutu için, öğrencilerin ortalaması özel sektör ve iş yeri sahibi olanların ortalamasında anlamlı derecede farklı ve düşük ve kamu çalışanlarının ortalaması iş yeri sahibi kişilerin ortalamasından anlamlı derecede düşüktür ($p<0,05$). Diğer grup ortalamaları arasında anlamlı derecede fark bulunmamaktadır. Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme iş yeri sahibi ve öğrencilerin ortalamaları arasında anlamlı derecede fark olup öğrencilerin ortalaması iş yeri sahiplerinin ortalamasından anlamlı derecede daha düşüktür ($p<0,05$).

5.2.6.5. Gelirin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi

Alt ölçeklerin gelire göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının tespiti için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 16. Gelirin Sanat Eğitimi Alt Boyutlarına Etkisi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi	1500 ve altı	74	1,75	0,62	3,052	0,030*
	1500-3000	72	1,83	0,44		
	3000-5000	28	1,96	0,67		
	5000 ve üzeri	26	2,12	0,63		
	Total	200	1,86	0,58		
Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme	1500 ve altı	74	1,86	0,64	2,273	0,081
	1500-3000	72	2,03	0,51		
	3000-5000	28	1,97	0,51		
	5000 ve üzeri	26	2,18	0,68		
	Total	200	1,98	0,59		
Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi	1500 ve altı	74	1,90	0,54	3,354	0,020*
	1500-3000	72	1,93	0,59		
	3000-5000	28	2,29	0,63		
	5000 ve üzeri	26	2,03	0,57		
	Total	200	1,98	0,58		
Sanat Öğrenme, Yetenekler Geliştirme Pratiklerini Sanatsal Kazanma ve	1500 ve altı	74	1,42	0,47	2,250	0,084
	1500-3000	72	1,58	0,54		
	3000-5000	28	1,52	0,44		
	5000 ve üzeri	26	1,35	0,36		
	Total	200	1,48	0,48		

*p<0,05

Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi ve Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi alt boyutları gelire göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken ($p<0,05$), diğer alt boyutlar gelire göre anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Anlamlı farklılık gösteren alt boyutlar için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığının tespiti için TUKEY testi yapılmıştır. TUKEY testi sonuçlarına göre;

Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkisi alt boyutu için, 1500 TL ve altı geliri olanların ortalaması ile 5000 TL ve üzeri geliri olanların ortalaması birbirinden anlamlı

derecede farklı olup, 5000 TL ve üzeri sahip olan kişilerin ortalaması anlamlı derecede daha yüksektir.

Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi alt boyutu için 3000-5000 TL arası gelire sahip olanların ortalaması 1500 TL ve altı ile 1500-3000 TL gelire sahip olan grubun ortalamasından anlamlı derecede farklı ve yüksek olup, 5000 TL gelire sahip olan kişilerin ortalaması ile arasında anlamlı derecede bir fark bulunmamaktadır. Diğer gruplar arasında ise anlamlı derecede bir farklılık bulunmamaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüz dünyasında medeni ve uygar yaşamın, refahın ve toplumsal gelişmişliğin en önemli merkezi olan Avrupa'nın doğuşunun sanatın damga vurduğu bir dönem olan Rönesans ile eş zamanlı olarak gerçekleşmiş olması, sanatın toplumlar için önemini anlatmaya tek başına yeterlidir. Esasında duyuş, düşünüş, kavrayış ve yaşayış inceliğini ifade eden sanat, tarih boyunca çeşitli şekillerde var olmuş ve toplumlarda gördüğü öneme uygun sonuçlara yol açmıştır. İtalya'da ortaya çıkan Rönesans'ın Avrupa toplumlarında yarattığı sonuçlar buna en iyi örnektir.

Sanatın toplumlarda yarattığı bu değişimi bireysel alanda da gözlemlemek mümkündür. Sanatın toplumsal rolüne yönelik olarak araştırmalar, sanat yoluyla bireylerin yeniden kültürlendiğini, yeni düşünce ve inançlar edindiğini, yaşam biçimini sanatla birlikte verilen mesajlara göre yeniden düzenlediğini ortaya koymaktadır. Özellikle görsel sanatların bireysel değişim ve gelişim üzerinde önemli bir gücünün olduğu görülmektedir. Literatürdeki araştırmalardan hareketle sanatın bir eğitim aracı olarak kullanılmasının aşağıdaki dört alt boyutta önemli değişimler yarattığını söylemek mümkündür;

- ✓ Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme yeteneği (bilişsel ve duygusal öğrenme),
- ✓ Bağlantı kurabilme yeteneği,
- ✓ Estetik duyarlılık kazanma ve eleştiri yeteneği,
- ✓ Sanat pratiklerini öğrenme ve uygulama yeteneği.

Bu araştırmada sanat eğitiminin bireysel ve toplumsal gelişmedeki etkisi ve önemi araştırılmıştır. Ayrıca Türkiye'de sanata verilen önemin kısa bir tarihçesi verilirken toplumun sanatla buluştuğu sergi, sanat galerisi gibi alanlardan bahsedilmiştir. Son yıllarda özellikle görsel sanatların toplumla buluştuğu bir mekan olan sanat galerilerine özel sektör kuruluşlarının ilgisi artmış durumdadır. Bu araştırmada bu artan ilgi incelenmiş ve özel sektörün desteklediği sanat galerilerine gidenlere yönelik bir uygulama ile sanatın birey üzerindeki eğitici rolü yukarıdaki dört boyut üzerinden incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen istatistiksel bulgulara göre sanat galerilerinde sanatın alıcısı ile buluşturulan sanat etkinliklerine katılan katılımcıların söz konusu dört boyutun tamamında

olumlu gelişmeler göstermektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle sanatın bireyin eğitimi açısından aşağıdaki yargılara varmak mümkündür;

- ✓ Sanat eğitimi, bireylerin yaratıcılık ve yaratıcı düşünme yeteneğini (bilişsel ve duygusal öğrenme) olumlu etkilemektedir.
- ✓ Sanat eğitimi, bireylerin bağlantı kurabilme yeteneğini artırmaktadır.
- ✓ Sanat eğitimi, bireylerin estetik duyarlılık kazanma ve eleştiri yeteneğini artırmaktadır.
- ✓ Sanat eğitimi, bireylerin sanat pratiklerini öğrenme ve uygulama yeteneğini artırmaktadır.

Araştırma, bu dört boyutu ifade eden farklı sorulara verilen cevapların puanlanması yoluyla hazırlanmıştır. Sanat galerilerindeki etkinliklere katılan bireylere yöneltilen sorulardan elde edilen bulgulara göre bütün alt boyutlarda olumlu değişimler gözlenmiş olup alt boyutları oluşturan maddeler bakımından da olumlu değişimler söz konusudur. Alt boyutları oluşturan maddeler itibarıyla kendisinde olumlu değişimler olduğunu belirten katılımcıların oranları aşağıdaki şekildedir;

Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneği Alt Boyutu

- ✓ Sanatın ve eserin içeriğini anlama: % 92,
- ✓ Problem tanımlama ve çözümlenme: % 64,
- ✓ Uyum: % 44,5,
- ✓ Düşüncenin pratiğe aktarılması: % 68,
- ✓ Farklı konulara ilgi: % 90,5,
- ✓ Merak: % 92,
- ✓ Keşif isteği: % 81,5,
- ✓ Kavram üretme: % 71,5.

Bağlantı Kurabilme Yeteneği Alt Boyutu (Bilişsel ve Duygusal Öğrenme)

- ✓ Günlük yaşamdaki konuları birbirine bağlama: % 51,
- ✓ Eserlerin günlük yaşamla ilişkisini kurabilme: % 67,5,
- ✓ Eserden duygusal olarak etkilenme: % 74,
- ✓ Yargılar oluşturma yetisinde gelişme: % 63,5,

- ✓ Yeni fikirler edinme ve yeni fikirlere açık olma: % 60,5,
- ✓ Fikir jimnastiği: % 66,5,
- ✓ Derinlikli düşünme: % 78,
- ✓ Bir çok yerde görülemeyecek bir deneyim yaşama hissi: % 93.

Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneğinin Gelişmesi Alt Boyutu

- ✓ Çevredeki estetik özelliklerin farkına varma: % 84,5,
- ✓ Estetiğin önemini anlama: % 76,5,
- ✓ Yaşadığı çevreye estetik değer katma isteği: % 45,
- ✓ Başka kültürlerle karşı bakış açısında esneme: % 81,
- ✓ Kültürleri ve çevrede olanları karşılaştırmalı olarak ele alma: % 53.

Sanat Pratiklerini Öğrenme ve Sanatsal Yetenekler Kazanma-Geliştirme Alt Boyutu

- ✓ Bir sanat eserinin nasıl meydana geldiği hakkında fikir sahibi olma: % 89,
- ✓ Eserlerdeki detayları anlama: % 84,
- ✓ Sanat yaklaşımları hakkında fikir sahibi olma: % 93,
- ✓ Sanatçıların üslup farklılıkları hakkında fikir sahibi olma: % 99,5,
- ✓ Sanatçıların ifade tarzı farklılığı hakkında fikir sahibi olma: % 92,
- ✓ Eserlerin kültürel çevreyle ilişkisinin farkına varma: % 94,
- ✓ Eserlerin sosyal ve siyasal çevreyle ilişkisinin farkına varma: % 95,
- ✓ Eserlerin mekanlarla olan ilişkisinin farkına varma: % 90.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre demografik özellikleri, bireylerin sanatsal öğrenim ve gelişiminde etkili olan faktörlerdir. Araştırmaya dahil edilen değişkenlerden yaş, eğitim, meslek ve gelir seviyesinin sanat eğitiminde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir rolü vardır. Araştırmaya dahil edilen değişkenlerden cinsiyetin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Ancak bütün değişkenlerin yarattığı etkinin aynı şekilde olmadığı ve değişkenlere göre farklılaşma olduğu görülmektedir. Demografik değişkenlerin etkisini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür;

Yaş değişkeni, yaratıcılık ve yaratıcı düşünme boyutu ile bağlantı kurabilme alt boyutlarında etkili olmaktadır. Elde edilen bulgulara göre katılımcılardan 18-25 yaş grubunun

her iki alt boyutta da en düşük puanı aldığı görülmektedir. 55 yaş ve üstü yaş grubundaki katılımcılar ise bu iki alt boyutta en yüksek puanı alan katılımcılardır.

Eğitim değişkeni, bağlantı kurabilme (bilişsel ve duygusal öğrenme) alt boyutunda bir farklılaşmaya yol açmaktadır. Elde edilen bulgulara göre katılımcılar içerisinde en yüksek puanı doktora mezunu katılımcılarla ilk-orta okul mezunu katılımcılar almaktadır.

Mesleğin iki alt boyutta bir farklılaşma yarattığı görülmektedir. Elde edilen bulgulara göre yaratıcılık ve yaratıcı düşünme alt boyutu ile bağlantı kurabilme (bilişsel ve duygusal öğrenme) alt boyutlarında farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Her iki alt boyutta da iş sahibi katılımcıların diğer katılımcılardan daha yüksek puan aldığı görülmektedir.

Gelir değişkeni, yaratıcılık ve yaratıcı düşünme alt boyutu ile estetik duyarlılık kazanma ve eleştiri yeteneklerinin gelişmesi alt boyutlarında bir farklılaşmaya yol açmaktadır. Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme alt boyutunda 5.000 TL ve üzeri gelire sahip olanların diğer katılımcılardan daha yüksek puan aldığı görülmektedir. Estetik duyarlılık kazanma ve eleştiri yeteneklerinin gelişmesi alt boyutunda ise 3.000-5.000 TL gelir düzeyine sahip olan katılımcılar diğer katılımcılardan daha yüksek puana sahiptir.

Araştırmada elde edilen bulgular, sanat galerilerindeki sanatsal etkinliklere giden katılımcılarda sanatın değiştirici ve geliştirici etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Sanat eğitiminin bireylerde yarattığı değişimlerden hareketle dört boyutta ele alınan bu gelişme ilişkin elde edilen istatistikler, planlanmış sanat eğitimleri ve politikalarının daha kapsamlı ve derinlikli etkilerin yaratabileceğine de işaret etmektedir. Çünkü burada elde edilen bulgular, belirli bir plan dahilinde sanat eğitiminden geçirilmiş bireylerden değil tesadüfi olarak sanatla tanışan ve sanat etkinliklerine katılan bireylerden elde edilmiş verilerin analizi ile ulaşılan bulgulardır. Dolayısı ile tesadüfi etkinliklerin istatistiksel olarak bu kadar net sonuçlar yarattığı bir durumda planlı ve programlı bir sanat eğitiminin bireyler ve toplumda yaratabileceği değişimler çok daha derinlikli bir özelliğe sahip olacaktır. Bu nedenle bireysel ve toplumsal eğitim için sanatın çok boyutlu bir işlevselliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırma, Konya ilindeki sanat galerilerinin gerçekleştirmiş olduğu sanat etkinliklerine katılan ve tesadüfi örneklem yoluyla seçilen 200 kişiye uygulanan anketlerden elde edilen verilerle yapılmıştır. Bu nedenle bütün toplumu ve toplum kesimlerini içerecek

şekilde geliştirilmesi hatalı sonuçlara ulaşılmasına yol açabilir. Öte yandan araştırmada kullanılmış olan ölçeğin daha da geliştirilmesinin gelecekteki çalışmalar için yararlı olacağı düşünülmektedir. Çünkü literatürde sanatın bireylerin eğitim ve gelişimindeki rolünü ölçen bir ölçek yoktur. Böyle bir ölçeğin olmaması bu alanda yapılan araştırmalar için önemli bir eksikliğe işaret etmektedir. Bu araştırmanın literatüre en önemli katkısı, elde ettiği bulguların yanında istatistiksel olarak geçerlilik ve güvenilirliği yüksek seviyede bir ölçeğin ortaya çıkmasını da sağlamış olmasıdır. Fakat ölçeğin daha kapsamlı ölçümler yapabilecek şekilde başka çalışmalarla geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Altinkurt, L. (2005). Türkiye'de Sanat Eğitiminin Gelişimi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 12, ss: 125-136.
- Altun, A. (1988). Ortaçağ Türk Mimarisinin Anahatları İçin Bir Özet, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Ayktut, A. (2006). Günümüzde Görsel Sanatlar Eğitiminde Kullanılan Yöntemler, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(21), ss: 33-42.
- Ayktut, A. (2006). Güncel Sistemden Estetik Eğitime Bir Öneri: Görsel Kültür Kuramı, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic, 8(9), Summer, pp: 705-714.
- Bahar, B. (1999). Sanat ve Sanatın İşlevleri, Gıda Mühendisleri Odası Gıda Mühendisliği Dergisi, Sayı: 6, ss: 29-30.
- Bakbaşı, C. (2010). İstanbul'un Kültür Ekonomisindeki Gelişen Sektörlerden Biri: Görsel Sanatlar Temel Yapısal Özellikler, Fırsat Ve Tehditler, Politika Önerileri, Sektörel Araştırma Raporu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Aralık, Ankara.
- Başbuğ, F. (2012). 20. Yüzyıl Alman Resim Sanatında Bir Modernist: Max Beckmann, İdil Dergisi, DOI: 10.7816/idil-01-01-08, ss: 123-144.
- Bek, G. (2008). Çağdaş Türk Sanatında "Ulusallık / Evrensellik" Sorunsalı ve Bazı Temel Yaklaşımlar, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 17, Mayıs, ss: 117-130.
- Bingöl, B. (2011). Sanat Özgürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2), ss: 92-139.
- Bozkuş, Ş. B. (2014). Hayalden Gerçeğe: 1980 Sonrası Çağdaş Türk Sanatı'nda Gelenekçi Yaklaşım, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 2/1, Haziran, ss: 16-28.

- Çağlayan, S.; Korkmaz, M.; Öktem, G. (2014). Sanatta Görsel Algının Literatür Açısından Değerlendirilmesi, Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3(1), Şubat, ss: 160-173.
- Çavuşoğlu, İ. (2013). Sanat ve Siyaset Bağlamında Uygulamalı Sanat Sempozyumları, içinde Sanat Tasarım ve Manipülasyon Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 1. Uluslararası Sanat Sempozyumu 21-23 Kasım 2013, Bildiriler Kitabı, Sakarya, 165-168.
- Çolak, B. (2011). Ondokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Türkiye’de Değişen Sergileme, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi, Sayı: 19, ss: 1-8.
- Dikici, A. (2006). Sanat Eğitimi ve Öğrencilerin Yaratıcılık Düzeyleri, Eğitim ve Bilim Dergisi, 31(139), ss: 3-9.
- Dikmen, B. (2012). Değişen Dünyada Kültür, Sanat ve Bilim İlişkisi, Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 1(1), ss: 137-144.
- Dikmen, B. (2013). Sanat, Zanaat ve Tasarımın Belirsizleşen Sınırları, içinde Sanat Tasarım ve Manipülasyon Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 1. Uluslararası Sanat Sempozyumu 21-23 Kasım 2013, Bildiriler Kitabı, Sakarya, 185-190.
- Dilli, R. (2013). Görsel Kültür Kuramının İlköğretim 4. Sınıf Görsel Sanatlar Derslerinde Uygulanması, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 11(4), Güz, ss: 363-388.
- Duncum, P. (2003). The Theories and Practices of Visual Culture In Art Education, Art Education and Visual Culture Studies, 105(2), November-December, pp: 19-25.
- Eker, M. (2010). Sanatsal Üretimin Tüketimsel Dirençlere Yönelik Stratejik Gereklere, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2), Şubat, ss:311-323.
- Fredericks, SPK, (Tarihsiz). Funding for Arts and Culture in the New South Africa, http://www.acpcultures.eu/_upload/ocr_document/SSARN-Fredericks_FundingArtsCultInNewSouthAfrica.pdf, Erişim: 01.09.2015.
- Gökmen, R. (2009). Rengim Gökmen Söyleşisi, Ankara Sanayi Odası Dergisi, Ocak, ss: 76-79.

- Güenalp, Ö. S. (2011). Kıbrıs Sorunu Paradoksunda Görsel Kültür Ortaklığı Ve İki Toplum, Lefke Amerikan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(2), Aralık, ss: 50-69.
- Güvemli, Z. (2005). Sanat Tarihi, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Güzelgün, P. (2013). 1960 Sonrası Değişen Mekan Algısı: Enstalasyon Sanatı ve Kaarina Kaikonnen, içinde Sanat Tasarım ve Manipülasyon Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 1. Uluslararası Sanat Sempozyumu 21-23 Kasım 2013, Bildiriler Kitabı, Sakarya, 293-298.
- Heilbrun, J.; Gray, C.M. (2001). Economics of Art & Culture, Second Edition, Cambridge University Press, New York, USA.
- İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV), (2013). Uluslar arası Güncel Sanat Bienallerinin Finansmanı, Şubat 2013, İstanbul.
- İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV), (2014). Türkiye’de Sanat Eğitimi (Yeniden Düşünmek, Aralık 2014, İstanbul.
- Kalıpçı, S. (2008). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Uygulamalarında Benimsedikleri Eğitimsel Yaklaşımları Belirleme, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kanat, S., Dikkaya, A. (2014). Sanat Eğitimi Alan ve Almayan Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyum Düzeylerinin Karşılaştırılması, Erzurum Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 29, ss: 145-176.
- Kanıpek, K; Balıkcıoğlu, İ. (2013). Bir İletişim Aracı Olarak Sinema Filmlerinde İdeolojinin Kullanımı: Takva, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 39, Aralık, ss: 1-16.
- Kapıkıran, N. A. (2008). Ahlaki Davranış Ve Topluma Yararlı Davranışlar: Sanat Eğitimi Fark yaratır mı?, Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi, 5(2), ss: 1-14.
- Kaplan, K.; Ertürk, E. (2012). Dijital Çağ ve Bireyin İdeolojik Aygıtları, The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication, 2(4), October, ss: 1-12.

- Karakaş, M. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Mesleki ve Teknik Eğitim Algıları, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat.
- Karakoç, E.; Mert, A. (2013). Sinemada Siyasal İktidar, İdeoloji Ve Medya Üçgeni: Wag The Dog Filminin İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 34, ss: 279-297.
- Karatay, A. (2014). Cennetin Çocukları ve Bisiklet Hırsızları Filmleri Bağlamında Sinema, İdeoloji ve Gerçeklik, İdil Dergisi, DOI: 10.7816/idil-03-11-06, ss: 99-114.
- Kırıçoğlu, O.T. (2005). Sanatta Eğitim, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Kıyar, N. (2007). Çağdaş Türk Sanatında Figüratif Resmin Kültürel Değişim İle İlintisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Kovancılar, B.; Kahrıman, H. (2007). Devlet-Sanat İlişkisi: Sanat Desteklerinin Dayandığı Argümanlar, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 44(513), ss: 21-33.
- Kösemen, İ. B. (2012). Türkiye’de Özel Sektörün Kültür Sanat Alanındaki Artan Görünürlüğü, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 33(2), ss: 145-172.
- Küçükcan, U. (2002). Frankfurt Okulu ve Kitle Kültürü, Kurgu Dergisi, Sayı: 19, ss: 257-269.
- Kültürel Alandaki Destek (Sponsor) Faaliyetlerinin Teşvik Edilmesi Hakkında Genelge (Genelge 2005/13, <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14821/kulturel-alandaki-destek-sponsor-faaliyetlerinin-tesvik-.html>, Erişim: 01.09.2015.
- Mamur, N. (2004). Çok Alanlı Sanat Eğitiminde Ölçümleme ve Değerlendirme Yaklaşımları: Bolu İli Örneği, İlköğretim Online Dergisi, 3(2), ss: 1-18.
- Mamur, N. (2014). Post-modernizmin Sanat Eğitimine Yansıma Biçimleri Görsel Kültür ve Eleştirel Pedagoji, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 15(2), Ağustos, ss: 59-77.

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2011). Halkla İlişkiler ve Organizasyon Hizmetleri, Sponsorluk 34PR0017, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2009). Güzel Sanatlar Ve Spor Lisesi Müze Eğitimi Dersi Öğretim Programı, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Okan, B. K. (2012). Türkiye De Geleneksel Sanatın Dönüşümü Ve İstanbul Bienalleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 33, ss: 23-36.
- Ötğün, C. (2008). Sanat Yapıtına Yaklaşım Biçimleri, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Sayı: 2, Aralık, ss: 159-178.
- Özalp, H. K. (2012). 5-6 Yaş Sanat Etkinliklerinde Çasey'nin Uygulanmasına Dayalı Durum Çalışması, İdil Dergisi, 1(5), ss: 132-147.
- Özdemir, G. (2005). Kurumsal Sosyal Sorumluluk ÇalışmasıÖzel Sektörün Kurumsal Sosyal Sorumluluğu: Türkiye'deki 10Şirketin İncelemesi, Sivil Toplum Endeksi ProjesiYan Raporları, <http://www.step.org.tr/images/UserFiles/Image/dokumanlar/STEPSonYanRaporlar/STEP%20Kurumsal%20Sosyal%20Sorumluluk%20Calismasi.pdf>, Erişim: 01.09.2015.
- Papatya, N.; Özdemir, Ş. (2015). Kültürel Anlam Üretiminde Çokuluslu Şirketlerin İdeolojik Marka İletişim Aracı Olarak Hollywood Sineması: "Forrest Gump" Filminin Sinematografik İmaj Analizi, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(2), ss: 1-28.
- Piroğlu, Ü. (2000). İletişim Çağında Sanatın ve Telif Haklarının Yeni Konumu, FMR Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hakları Dergisi, Sayı: 2 , ss: 121-129.
- Sezgin, İ. (1983). Mesleki Eğitimin Kapsam ve Gelişimi, Türkiye'de Meslek Eğitimi ve Sorunları, Türk Eğitim Derneği VI. Eğitim Toplantısı 25-26 Kasım 1982, Bildiriler Kitabı, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Yayına Hazırlayanlar: Nurettin Ergen ve Mustafa Metin, Ankara, ss: 19-62.
- Sözen, M.F.; Candemir T. (2012). Ontolojinin Değişimi, Sanatın Dönüşümü Ve Görsel Sanatlarda Yol Haritasının Yitimi, Mantık, içinde Matematik ve Felsefe Sempozyumu

10. Yıl Derleme Kitabı 10 Yıldır Tartışıyoruz, Bilim ve Sanat, , 7-8 Haziran, ss: 289-309.
- Sümerkan, M. R. (1989). Trabzon'da Zanaat ve Görsel Sanatlar, Mimarlık Dergisi, Sayı: 2, ss: 100-101.
- Şahin, M. (2013). Sanata Yönelik Devlet Desteklerinin Ekonomik Rasyonelitesi, Marmara Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 34(1), ss: 253-268.
- Tan, E. (2011). Günümüz Sanat Eğitimi Anlayışının Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarına Yansıması (Selçuk Üniversitesi Örneği), Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Tepecik, A.; Bingöl, M. (2013). Yazılı Basında Görsel Sanatlar ve Tasarım, içinde Sanat Tasarım ve Manipülasyon Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 1. Uluslararası Sanat Sempozyumu 21-23 Kasım 2013, Bildiriler Kitabı, Sakarya, 209-214.
- Terlikli, S. (2013). 1850 ve 1950 Yılları Arası Batı Toplumlarında Sanat, Toplumsal Yapı ve Moda Etkileşimi, Selçuk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Thompson, B. J. (2005). Sponsorship as a Form of Fundraising in the Arts: A Bilateral Perspective Involving Relationship Marketing, in Papers and Proceedings of the 8th AIMAC International Conference, Chaire de Gestion des Arts, Montreal, July 2005, http://www.acpcultures.eu/_upload/ocr_document/Thompson_SponsorshipAsFormFundraisingInArts.pdf
- Uçar, A. (2014). Çağdaş Sanatta Kimlik Açılımı ve Yeni Önermeler, Ege Eğitim Dergisi, 15(2), ss: 416-427.
- Uysal, A. (2011). Görsel Kültürün Ve Sosyo-Kültürel Olguların Öğrenci Resimlerindeki İmgelere Etkiler, Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 24, Nisan – Mayıs – Haziran, ss: 1-20.

Yaman, İ. Ş.; Ekim, T.; Sungur, S.; Özer, C. (2012). Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri Çağdaş Dünya Sanatı, Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları, Birinci Baskı, Ankara.

Yetkin, S. K. (1968). Güzel Sanatların Eğitimdeki Yeri, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1(1), ss: 125-129.

Zor, A. (2014). Kültürel Okuryazarlık Açısından Görsel Sanatlar Dersinin Önemi, Ulakbilge Dergisi, 2(4), ss: 1-13.

İnternet Kaynakları

Akbank Sanat, Sponsorluklar, <http://www.akbanksanat.com/sponsorluklar>, Erişim: 01.09.2015.

Akbank Sanat, Hakkında, <http://www.akbanksanat.com/akbank-sanat-beyoglu/hakkinda>, Erişim: 01.09.2015.

Borusan Sanat, Tarihçe, http://www.borusansanat.com/tr/borusan-sanat_1/tarihce_10/, Erişim: 01.09.2015.

Garanti Bankası, Garanti Hakkında (SALT), http://www.garanti.com.tr/tr/garanti_hakkinda/surdurulebilirlik/kurumsal_sorumluluk/kultur_sanata_destek/salt.page, Erişim: 01.09.2015.

Getty Education Institute for the Arts. OAC., Biographical History, <http://socialarchive.iath.virginia.edu/xtf/view?docId=getty-education-institute-for-the-arts-cr.xml>, Erişim: 01.07.2015.

EKLER

EK.1. Sanat Eğitimi Ölçeği

Sayın Katılımcı,

Sanat Galerilerinin Sanat Eğitime Katkısı'nı ölçmeye yönelik olarak düzenlemiş olduğumuz bu anket (ölçek) çalışması, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Yüksek Lisans öğrenimi görmekte olan **Fatma Betül KOTİL**'in tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır.

Ölçeğimizde katıldığınız sanat etkinliğinin sizde yaratmış olduğu etkiyi ölçme ve değerlendirmeye yönelik dört temel soru grubu vardır. Sorular bu etkilerin yoğunluk düzeyini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır.

Sanat galerilerinin sanatın ve sanat eğitiminin gelişimine katkısını ölçmek için vereceğiniz içten, samimi ve duygularınızı yansıtan cevaplar büyük bir önem taşımaktadır. Katılımcılardan hiçbir şekilde kişisel kimliğini ortaya koyacak bilgi istenmemektedir. Anketi içtenlikle doldurduğunuz için teşekkür ederiz.

Saygı ve sevgilerimle

Yrd. Doç. Dr. Ayşe OKUR

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Güzel Sanatlar Anabilim Dalı

Resim-iş Eğitimi Bilim Dalı

Katılımcı Genel Bilgileri

1. Yaş

18-25 ( )

25-35 ( )

35-45 ( )

45-55 ( )

55 ve üstü ( )

2. Cinsiyet

Kadın ( )

Erkek ( )

3. Eğitim

İlk-Ortaöğretim ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora ( )

4. Meslek

Özel Sektör Çalışanı ( ) Kamu Çalışanı ( ) İş Yeri Sahibi ( ) Serbest ( )
Öğrenci

5. Gelir Durumu

1.500 TL ve altı ( ) 1.500-3.000 TL 3.000-5000 TL ( ) 5.000 TL ve üzeri ( )

Aşağıdaki sorulara vereceğiniz cevaplar beş farklı derecelendirmeye ayrılmıştır. Lütfen soruların karşısındaki cevap alanlarından en uygun bulduğunuz seçeneğe uygun alanı işaretleyiniz.

Cevap Seçenekleri:

- ✓ Kesinlikle Katılıyorum
- ✓ Katılıyorum
- ✓ Fikrim Yok/Kararsızım
- ✓ Katılmıyorum
- ✓ Kesinlikle Katılmıyorum

1. Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etki Boyutu

1. Soru Grubu	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok/Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. İzlediğim/gördüğüm sanat eserinin yaptığı çağrışımlar, eserin konusu hakkında farklı düşünceler geliştirmemi sağladı,					
2. Katıldığım etkinlikteki sanat eseri, çeşitli problemleri tanımlama ve çözümleme konusunda ufkumu açtı,					

3. Katıldığım etkinlikteki eserlerin yarattığı etki çevremdeki insanlara uyum sağlama konusunda bana katkı sağladı,					
4. Etkinlikteki eserlerin katkısıyla çeşitli düşüncelerin nasıl pratiğe aktarılacağı konusunda kendimi daha hazır hissediyorum					
5. Katıldığım etkinlikteki eserler birçok konuya ilgimi artırmıştır,					
6. Katıldığım etkinlikteki eserler bir çok konu hakkında merakımı artırmıştır,					
7. Katıldığım etkinlikteki eserlerin keşfetme isteğimi artırdığını düşünüyorum.					
8. Katıldığım etkinlikteki eserler birçok konuya ilişkin kavramları anlamama ve kavramlar üretmeme katkı sağlamıştır					

2. Bağlantı Kurabilme Yeteneği: Bilişsel ve Duygusal Öğrenme

2. Soru Grubu	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok/Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. İzlediğim eser günlük yaşamımdaki çeşitli konuları birbirine bağlamamı sağladı					
2. İzlediğim eserin normal yaşamımdaki bir çok konuyla çeşitli şekillerde ilgisi olduğunu düşünüyorum.					
3. Eserin teması ve izleyiciye anlattığı şeyler duygularımda çeşitli etkiler yarattı.					
4. Eserlerin verdiği mesajlar çeşitli konularda yargılarımda gelişmesini sağladı.					
5. Eserin izleyiciye verdiği mesajlar bende yeni fikirlere yol açtı ve bunlarla ilgili eyleme geçme isteği yarattı.					
6. Eserlerin verdiği mesajlar bir çok konuda fikir jimnastiği yapmamı sağladı.					
7. Eserlerin verdiği mesajların genel olarak çeşitli konularda derinlikli düşünmeye yol açtığımı söyleyebilirim.					
8. Gördüğüm sanat eserleri sayesinde başka kitap ve yayınlarda göremeyeceğim farklı konularda deneyim edindim.					

3. Estetik Duyarlılık Kazanma ve Eleştiri Yeteneklerinin Gelişmesi

3. Soru Grubu	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok/Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Eseri izledikten sonra aslında etrafımda estetik değeri olan pek çok şeyin olduğunu düşünmeye başladım					
2. Eserlerin verdiği mesajlar estetik kavramının düşündüğümünden önemli olduğunu anlamamı sağladı.					
3. Eseri izlemek bende çevremın estetiğine katkıda bulunma isteği yarattı					
4. Eseri izlemek başka kültür ve yaşam biçimleri hakkındaki düşüncelerimi etkilemiştir					
5. Eserlerin verdiği mesajlar çevremdeki olayları karşılaştırmalı olarak ele almam gerektiğini düşündürmektedir.					

4. Sanat Pratiklerini Öğrenme, Sanatsal Yetenekler Kazanma ve Geliştirme

4. Soru Grubu	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok/Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. İzlediğim sergideki eserlerin bir sanat eserinin nasıl meydana geldiği hakkında fikir sahibi olmamı sağlamıştır.					
2. İzlediğim sergideki eserler, sanat eserlerindeki renkleri, çizgileri ve çeşitli detayları daha iyi anlamamı ve anlamlandırmamı sağlamıştır.					

3. İzlediğim sergi/duar sayesinde birbirinden farklı sanat yaklaşımı hakkında bilgi sahibi oldum.					
4. İzlediğim sergideki eserlere bakarak her sanatçının kendine ait farklı bir üslubu olduğunu düşünüyorum					
5. Sanatçıların eserlerinin eserlerindeki ifade biçimlerinin farklılıklarının olduğunu gördüm					
6. İzlediğim sergideki eserlere bakarak sanat eserlerinin kültürel çevre ile bir ilişkisinin olduğunu söyleyebilirim					
7. İzlediğim sergideki eserlere bakarak sanat eserlerinin sosyal ve siyasal çevre ile bir ilişkisinin olduğunu söyleyebilirim					
8. İzlediğim sergideki eserlere bakarak sanat eserlerinin yaşadığımız mekan ve çevre ile önemli bir ilişkisinin olduğunu söyleyebilirim.					